

**KENTSEL ALAN SINIRININ DENETLENEBİLİRLİĞİ VE İL SINIRI İLE
İLİŞKİLENDİRİLMESİ**

PROJE KOORDİNATÖRÜ: Prof. Dr.-Ing. ŞENEL ERGİN

PROJE GRUBU: Prof. Dr.-Ing. ŞENEL ERGİN

Yrd. Doç. Dr. MERCAN EFE GÜNEY

Ocak, 2012

İZMİR

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ RAPORU

PROJE NO: 2009.KB.FEN.072

**KENTSEL ALAN SINIRININ DENETLENEBİLİRLİĞİ VE İL SINIRI İLE
İLİŞKİLENDİRİLMESİ**

Proje Koordinatörü: Prof. Dr.-Ing. ŞENEL ERGİN

Proje Grubu: Prof. Dr.-Ing. ŞENEL ERGİN

Yrd. Doç. Dr. MERCAN EFE GÜNEY

DEÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

Ocak, 2012

İZMİR

D.E.U.

SCIENTIFIC RESEARCH PROJECT REPORT

PROJECT NUMBER: 2009.KB.FEN.072

**CONTROLLABILITY of URBAN SPATIAL BOUNDARIES with RELATION to
PROVINCIAL BOUNDARIES**

Project Coordinator: Prof. Dr.-Ing. **ŞENEL ERGİN**

Project Group: Prof. Dr.-Ing. **ŞENEL ERGİN**

Assistant Prof. Dr. **MERCAN EFE GÜNEY**

**D.E.U ARCHITECTURE FACULTY DEPARTMENT OF CITY AND REGIONAL
PLANNING**

January, 2012

İZMİR

KENTSEL ALAN SINIRININ DENETLENEBİLİRLİĞİ ve İL SINIRI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

ÖZET

Fizikî planlama alanında, sınır kavramı ile sınırlandırma edimi düşünce ve eylemin başlangıç noktasını oluşturmakla birlikte, kararlı olma durumu süreç içinde yitirilmektedir. Bu durumun nedenini alanın ekonomiyle olan bağımlılık ilişkisinde görmek mümkündür. Öte yandan, fiziki planlamanın ölçek hiyerarşisi içinde kurumlaşan her kademesinde, yapılan iş ağırlıklı olarak ekonominin vazettiği gerekler nedeniyle doğal alanların kültürel alanlara çevrilmesi işidir. Bu edimin hızı ve yoğunluğu alanların doğal - ekolojik denge eşiklerini aştığı yerde, sorunlarla yüzleşmek de kaçınılmaz olmaktadır. İşte sınır kavramı bu nedenle fiziki planlama için vazgeçilmez önemde bir kavramdır.

Planlamanın temel felsefesi ekolojik dengeyi korumak olduğunda, gözetilmesi gereken öncelikli değer ekonomi değil, doğanın kendi denge sürekliliğini içeren yasaları olacaktır. Doğal döngülerin kararlılığı üzerinden seyreden denge durumunda, öncelikli olarak ele alınması gereken su döngüsüdür ki, fizikî mekânda su havzaları olarak kendi ilk ve kolay değişmez sınırını çizer. Bu durumda değişmez olan doğal sınırlarla, fizikî planlama kapsamında kurgusal olarak var edilen idari sınırlar üst üste çakışmazsa, sorunlar süreç içinde kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaktır.

Eldeki araştırma, tarihsel akış içinde il sınırlarını incelemekte, il sınırlarını belirleyen ölçütlerin neler olduğunu irdelemekte, havza sınırlarına oturan yeni il sınırları için öneri oluşturmakta, kentsel alan sınırlarının denetlenebilirliğinin ölçütlerini belirlemeye çalışmakta ve bütün bu çalışmaların neden yapılması gerektiğini de kanıtlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Kentsel alan sınırı, il sınırı, şehir planlama, ekolojik denge.

CONTROLLABILITY of URBAN SPATIAL BOUNDARIES with RELATION to PROVINCIAL BOUNDARIES

ABSTRACT

Even though the act of limiting ideas and actions to concept of boundaries in physical space constitutes the domain of planning, loss of decisiveness appears of prevail in the course of time. The underlying reason stems from dependency of the domain upon economy. On the other hand, due to circumstances imposed by the domain of economy, it is mainly the conversion of natural environments into cultural areas that dominates all tiers of physical planning within its institutionalized hierarchy of scale. On the condition that the pace and density of this trend exceeds beyond thresholds of natural-ecological balance, it is inevitable to confront major challenges. It is for this very reason that the concept of boundaries is of pivotal importance for physical planning.

Considering that protection of ecological balance determines the main philosophy of planning, it shall not be domain of economy in priority, but the principles of nature to take into account in sustaining balance. In natural cycles, the water cycle is of critical importance, since the boundaries of water basins determine the initial and almost unchangeable shaping of physical space. Unless natural boundaries match with administrative boundaries in physical planning, there emerge major problems in time.

The case study examines the provincial boundaries in time, focuses on the measures in determining the provincial boundaries, proposes new administrative boundaries that match with those of the basins and determines the measures of controlling urban spatial boundaries while proving why all these efforts should be spent.

Keywords: Urban spatial boundaries, provincial boundaries, urban planning, ecological balance.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, fiziki planlama kapsamında yıllar öncesinden ayırımına varılan bir yetersizliğe çözüm bulmak amacıyla, uzun zaman aralığında aşağıda verilen yöntemle yapılarak tamamlanmıştır.

1. Önce uzun yıllara yayılan ve süregiden çalışma dönemlerinde zihni meşgul eden sınırlı sorunlar parça parça ele alınarak küçük araştırma projeleri halinde üzerinde çalışılmış ve çözümler üretilmiştir.

Bu araştırma projeleri aşağıda özetlenmiştir.

a) Şehir planlama çalışmaları kapsamında göze çarpan ilk olgu, il sınırları içinde kentleşme alanının, belirleyici felsefi bir temele dayanan plan gereği olarak sınırlandırılmaması durumu idi, ki bu durum günümüzde de geçerlidir. Üretilmiş kültürel mekânlardaki ekolojik / doğal dengenin yitirilmesi durumuyla da ilişkili olan bu olguya itiraz edip çözüm getirebilmek, öncelikle kentsel alan sınırının ne ölçüde denetlenebilir olduğunu üretilmiş bilimsel bilgi olarak ortaya koymakla mümkün olabilecekti, ki bu yaklaşım da günümüzde geçerliliğini korumaktadır. Bu amaçla, DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün o yıllarda araştırma görevlileri olan Şebnem Gökçen ve Hayat Ünverdi ile birlikte **“Çevre Yönetimi Kapsamında Kentsel Yapılaşmanın Denetlenebilirliği”** başlıklı bir proje kurgulanıp üzerinde bir öğrenim dönemi çalışılmıştır. Araştırma, daha önce tamamlanan bir Tübitak projesinin¹ sonuç bilgisi üzerine temellenerek yürütülmüş; doğal alanlar kültürel alanlara dönüştürülürken, yere / yöreye özgü yapaylaştırma oranının sınır değerlerinin önemli / belirleyici olduğu ve bu bilgiye de ekonomik üretim-tüketim dengesi ile mekânsal üretim dengesi üzerinden ulaşılabileceği kanıtlanmıştır. Sonuçta, yerel kaynak yönetimi ile yapı ve nüfus yoğunluğu olarak geçen imar planı değerleri özenle yaklaşılması gereken çalışma alanları olarak ortaya konmuştur. Daha sonra bu çalışma, bir sempozyum bildirisi² olarak da sunulmuştur. Eldeki çalışmanın 4.2.2 Kentsel Alan Sınırı İçin Model alt başlığında bu çalışma tekrar ele alınacaktır.

b) Bilindiği gibi fiziki planlama uygulamaları sınır tanımlamalarına göre kademelendirilmekte ve bu sınırlama edimi de anlamını hiyerarşik bir ölçeklendirme kapsamında yapılan planlama çalışmalarıyla kazanmaktadır. Şehir

planlama çalışmaları için en önemli sınır -belirleyici ve yönlendirici olduğu düşünülen bölge sınırları dışında- idari bir örgütlenme olan il sınırlarıdır. Daha sonra sırasıyla yine bir idari örgütlenme sınırı olan belediye sınırları ile bu idari örgütlenmenin hizmet sınırları olarak da ele alınan kent sınırları gelmektedir. Bu sayılan üç sınır (bilgisi), teoride bu sınırlarla ilgisi kaçınılmaz olan bölge sınırı (bilgisi) ile birlikte düşünülme zorundadır. Bilimsel mantık açısından da, bölge sınırı diğer üç sınırın çerçeve sınırı olmak durumundadır; dahası, oluşturulan bu kurgusal sınırlar -üretilen kültürel mekânlar söz konusu olduğundan- üzerinde oldukları doğal mekânın ekolojik / doğal dengesi düşünüldüğünde değiştirilemez olduğu kabul edilen doğal sınırlarla da ilişkilendirilmek zorundadır.

Ancak şehir planlama teori ve praksisinde böyle geri beslemeli bir sınırlandırma çalışmaları yapılmaz.

Bu sorunun üzerine gitmek üzere birbirinden ayrı iki araştırma projesi kurgulanmıştır.

İlkinin düşüncesi, **“Türkiye’de tarihsel süreç içinde il sınırlarını belirleyen kriterler nelerdir”** sorusu bağlamında şekillenmiş ve o sıralar doktora öğrencilerim olan M. Burcu Sılaydın ile Mercan Efe, yönetimimde iki öğrenim dönemi seyreden ve giderek kapsamı **“Türkiye’de İl Sınırlarını Belirleme Kriterlerinin Saptanması”** (2006)³ genişliğine ulaşan araştırmayı tamamlamışlardır.

Bu çalışma kapsamında, konu ile ilintili mevzuat taranmış, yerleşik tanımlamalar irdelenmiş; Osmanlı İmparatorluğu’nun Sancak sınırları ile Türkiye’nin il sınırları karşılaştırılmalı olarak incelenmiş; değişim 67 ilden 81 ile izlenmiş; mevcut su havzası sınırları ile il sınırları eşleştirilmiş ve yeni il sınırları yöntem ve haritalama örnekleri ile önerilmiştir. Bu, merkezi yönetime biraz iş yükü getirse de, uygulanabilirliği hayli yüksek öneri niteliğine ulaşmış bir çalışmadır.

Eldeki çalışmanın 4.2. İl Sınırları İçin Model alt başlığında bu çalışma tekrar ele alınacaktır.

İkincisi, şehir planlamanın yukarıda anlatılan biçimde bir çalışma seyrinden uzak duruşunun nedenini, deyim yerindeyse, ontolojik yapısıyla ilintili olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. O sıralar doktora öğrencim olan Duygu

Çukur ile birlikte yürütülen ve bir öğrenim dönemi süren araştırmanın⁴ sonunda, mimarlık ile şehir planlamanın aslında birbirinden kopuk iki eyleme alanı olmadığı, ikincisinin birincisinden koparılarak oluşturulduğu ve şehirciliğin tasarım eyleminin mimarlığın tasarım mantığını hâlâ taşıdığı, çalışma ölçekleri ile odaklandıkları ve varlık nedenleri haline gelen konu ve durumlar düşünüldüğünde bu durumun şehir planlamanın zararına işlediği örneklenerek açıklanmıştır.

Şehir planlama temel işlevini ekonominin varlık koşullarını mekânda organize etmekte görmüş, sorgulamaksızın ekonominin mantığını mekânda sürekli yeniden üreterek kendini ekonomiye angaje bir eylem alanı haline getirmiştir. Bugün için şehir planlamayı tanımlayan karakteristik nitelik, bilim ve eylem alanı olarak şehir planlamanın ekonominin bağımlı değişkeni olduğu saptamasıdır.

Fiziki planlamanın kent ölçeği, yere / kültüre içkin kendi özgün eyleme biçimi gerekliliğinin ayırımına varmadan ve onu yapısal olarak kurma çalışmalarını başlatmadan da, bu bağımlı değişken olma durumundan kurtulamaz.

c) Her ölçek ve her nitelikteki plan kademelerinde sınır konusuna yapılması gerekenlerin ışığında yaklaşıldığında, mevcutta var olan ve sıkıntı yaratan başka konulardaki çatışmalar da önlenebilecektir. Örneğin, aynı ölçek kademesinde ancak farklı kurumların yetki alanında gerçekleşen plan çalışmalarının çatışması önlenecek, ya da bir plan üzerindeki farklı illerdeki aynı ve/veya farklı kurumların yetki çakışmasından doğan sorunların ortaya çıkması engellenecektir. Bu sorunların neler olduğunun netleştirilmesi için, planlama yüksek lisans programında bir dönem proje çalışması⁵ yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen çıkarsamalara, eldeki çalışmanın 4.3. Öneri Planlama ve İdari Örgütlenme Modeli alt başlığında dönülecektir.

- 2. Parça parça ele alınan araştırmalar istenen yoğunluğa ulaştığında, hepsini savı olan bir bütüne tamamlamak amaçlandığından, bütünün genel kurgusu yapılmış ve yapılması zorunlu eksik parça projeler belirlenmiştir.**

3. Ve üzerinde çalışılmış ve henüz çalışılması planlanan parça araştırmaların tamamı bir bütün proje halinde kurgulanmış ve niversitemizin “Bilimsel Araştırma Projeleri” Birimine “Kentsel Alan Sınırının Denetlenebilirliği ve İl Sınırı İle İlişkilendirilmesi” başlıklı bir proje nerisi ile verilmiş; son parça araştırma da yapılarak bitirilmiştir.

Prof. Dr.-Ing. şenel Ergin

Ocak 2012

İÇİNDEKİLER

	sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	ix
GRAFİK LİSTESİ.....	xv
HARİTA LİSTESİ.....	xx
ŞEKİL LİSTESİ.....	xxi
BÖLÜM BİR – GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Gerekçesi.....	1
1.2 Kavramsal İrdeleme.....	4
1.2.1. Planlamada Sınır Kavramının Önemi.....	4
1.2.2. Yerleşim Birimlerinin Sınırları.....	5
BÖLÜM İKİ – ARAŞTIRMA MATERYALİ ve YÖNTEMİ.....	7
BÖLÜM ÜÇ – SINIRLANDIRMA EDİMİNİN MEVCUT DURUMU.....	9
3.1. İl Sınırının Belirlenmesi.....	9
3.2. Belediye Sınırının Belirlenmesi.....	18
3.3. Kentsel Alan Sınırının Belirlenmesi.....	35
3.4. Değerlendirme.....	36
BÖLÜM DÖRT – ARAŞTIRMA BULGULARI.....	38
4.1. Modelleri Belirleyen Gerekçe.....	38
4.2. Yerleşim Sınırları İçin Model.....	56
4.2.1. İl Sınırı İçin Model.....	56
4.2.2. Kentsel Alan Sınırı İçin Model.....	63
4.3. Öneri Planlama ve İdari Örgütlenme Modeli.....	71

BÖLÜM BEŞ – SONUÇ ve ÖNERİLER.....	79
KAYNAKLAR.....	81
DİPNOTLAR.....	85
EKLER.....	96
Ek-1 Tarım Alanları Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.....	1
Ek-2 Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.....	12
Ek-3 Kesilerek Kullanılan Kümes Hayvanı Sayısı ve Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı Miktarının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.....	19
Ek-4 Mevcut Kümes Hayvanı Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.....	24
Ek-5 Yumurta Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.....	27
Ek-6 Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) Gelen Veriler ve Dahil Edildikleri Fasılların Grupları.....	30
Ek-7 Fasılların Gruplarına Göre 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar).....	32
Ek-8 Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar) ve Toplam İhracat ve İthalat Durumunun Fasılların Gruplarına Göre Dağılımı (Kg ve Dolar).....	35
Ek-9 Nuts 1 Bölgelerinin 2002-2010 Yılları Arasında Ülkeler ve Ülke Grupları ile Yaptığı İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar).....	41
Ek-10 Havzalara Göre İl ve İlçe Dökümleri.....	87
Ek-11 Havzalara Göre Öneri İl ve İlçeler.....	93

TABLO LİSTESİ

sayfa

Tablo 1. Sancak ve İl Sınırlarının Karşılaştırılması.....	13
Tablo 2. Önceden Bağlı Oldukları İllere Göre Yeni İller.....	15
Tablo 3. Belediye Sınırnı Etkileyen veya Bu Sınırla İlişkili Yasalar.....	18
Tablo 4. Sayım Yıllarına Göre Belediye Sayıları (1927-2009).....	35
Tablo 5. 2002-2010 Yılları Arasında Fasil Gruplarına Göre İhracat ve İthalat Durumu.....	46
Tablo 6. 2002-2010 Yılları Arasında Bölgelerin Fasil Gruplarına Göre İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg).....	48
Tablo 7. 2002-2010 Yılları Arasında İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg).....	51
Tablo 8. Ülkelerin Bölgelerle 2002-2010 Arasındaki İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg).....	52
Tablo 9. Türkiye'deki Akarsu Havzaları.....	57
Tablo 10. İller ve Dahil Oldukları Havzalar.....	59
Tablo 11. Mevcut ve Öneri İlçe Sayıları ve Nüfus Değişimleri.....	61
Tablo 12. Bölge Ölçeğinde Yapılan Planlar ve Yetki Aldığı Kanunlar.....	71
Tablo 13. İl Ölçeğinde Yapılan Planlar ve Yetki Aldığı Kanunlar.....	72
Tablo 14. Öneri Planlama Kademesi ve İdari Örgütlenme.....	76
Ek 1 Tabloları	
Tablo 1.1. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Tarım Alanı.....	2
Tablo 1.2. 1999-2009 Yılları Arasında Tarım Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	3
Tablo 1.3. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünler Alanı.....	4
Tablo 1.4. 1999-2009 Yılları Arasında Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünler Alanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	5
Tablo 1.5. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Meyve, İçecek Baharat Bitkileri Alanı.....	6

Tablo 1.6. 1999-2009 Yılları Arasında Meyve, İçecek Baharat Bitki Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	7
Tablo 1.7. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Sebze Alanı.....	8
Tablo 1.8. 1999-2009 Yılları Arasında Sebze Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	9
Tablo 1.9. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Nadas Alanı.....	10
Tablo 1.10. 1999-2009 Yılları Arasında Nadas Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	11

Ek 2 Tabloları

Tablo 2.1. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	13
Tablo 2.2. 1999-2009 Yılları Arasında Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Değişimi (Baş).....	14
Tablo 2.3. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Yetişkin Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	15
Tablo 2.4. 1999-2009 Yılları Arasında Yetişkin Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Değişimi (Baş).....	16
Tablo 2.5. 1999-2000 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Genç Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	17
Tablo 2.6. 1999-2009 Yılları Arasında Genç Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	18

Ek 3 Tabloları

Tablo 3.1. 1999-2009 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Kesilerek Kullanılan Kümes Hayvanı Sayısı.....	20
Tablo 3.2. 1999-2009 Yılları Arasında Kesilerek Kullanılan Kümes Hayvanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	21
Tablo 3.3. 1999-2009 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı (ton).....	22

Tablo 3.4. 1999-2009 Yılları Arasında Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	23
--	----

Ek 4 Tabloları

Tablo 4.1. 1999-2009 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Mevcut Kümes Hayvanı Sayısı.....	25
---	----

Tablo 4.2. 1999-2009 Yılları Arasındaki Mevcut Kümes Hayvanı Sayısının Bölgelere Göre Değişimi.....	26
---	----

Ek 5 Tabloları

Tablo 5.1. 1999-2009 Yılları Arasında Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerinin Toplam Yumurta Sayısı (X1000 Adet).....	28
---	----

Tablo 5.2. 1999-2009 Yılları Arasındaki Toplam Yumurta Sayısının Bölgelere Göre Değişimi.....	29
---	----

Ek 7 Tabloları

Tablo 7.1. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İhracat Durumu (kg).....	33
---	----

Tablo 7.2. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İthalat Durumu (kg).....	33
---	----

Tablo 7.3. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İhracat Durumu (Dolar)...	34
--	----

Tablo 7.4. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İthalat Durumu (Dolar)...	34
--	----

Ek 8 Tabloları

Tablo 8.1. Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu.....	36
--	----

Tablo 8.2. Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	36
--	----

Tablo 8.3. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Fasıl Gruplarına Göre Toplam İhracat Durumu (Kg).....	37
---	----

Tablo 8.4. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Fasıl Gruplarına Göre Toplam İthalat Durumu (Kg).....	38
---	----

Tablo 8.5. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Fasıl Gruplarına Göre Toplam İhracat Durumu (Dolar).....	39
--	----

Tablo 8.6. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Fasıl Gruplarına Göre Toplam İthalat Durumu (Dolar).....	40
--	----

Ek 9 Tabloları

Tablo 9.1. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin ABD ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	42
Tablo 9.2. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin ABD ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	42
Tablo 9.3. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Afrika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	43
Tablo 9.4. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Afrika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	43
Tablo 9.5. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Antartika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	44
Tablo 9.6. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Antartika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	44
Tablo 9.7. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Asya ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	45
Tablo 9.8. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Asya ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	45
Tablo 9.9. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	46
Tablo 9.10. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	46
Tablo 9.11. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa Birliği ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	47
Tablo 9.12. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa Birliği ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	47
Tablo 9.13. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avustralya ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	48
Tablo 9.14. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avustralya ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	48

Tablo 9.15. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Beyaz Rusya ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	49
Tablo 9.16. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Beyaz Rusya ile İhracat Durumu (Dolar).....	49
Tablo 9.17. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Ekvator Bölgesi ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	50
Tablo 9.18. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Ekvator Bölgesi ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	50
Tablo 9.19. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Afrika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	51
Tablo 9.20. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Afrika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	51
Tablo 9.21. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	52
Tablo 9.22. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	52
Tablo 9.23. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin KKTC ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	53
Tablo 9.24. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin KKTC ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar).....	53
Tablo 9.25. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile İhracat ve İthalat Durumu (kg)	54
Tablo 9.26. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar)	54
Tablo 9.27. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kuzey Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	55
Tablo 9.28. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kuzey Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar)	55
Tablo 9.29. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Okyanusya Adaları ile İhracat Durumu (kg)	56
Tablo 9.30. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Okyanusya Adaları ile İhracat Durumu (Dolar)	56

Tablo 9.31. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Orta Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (kg)	57
Tablo 9.32. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Orta Amerika ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar)	57
Tablo 9.33. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Rusya Federasyonu ile İhracat ve İthalat Durumu (kg)	58
Tablo 9.34. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Rusya Federasyonu ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar)	58
Tablo 9.35. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Türkiye Serbest Bölgeleri ile İhracat ve İthalat Durumu (kg)	59
Tablo 9.36. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Türkiye Serbest Bölgeleri ile İhracat ve İthalat Durumu (Dolar)	59

GRAFİK LİSTESİ

sayfa

Grafik 1. Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında İhracat Durumu (kg).....	44
Grafik 2. Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında İthalat Durumu (kg).....	45
Grafik 3. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İhracat Durumu (kg).....	46
Grafik 4. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İthalat Durumu (kg).....	47
Grafik. 5. İller ve Havzalara Dahil Olma Durumları.....	59

Ek 1 Grafikleri

Grafik 1.1. 1999-2009 Yılları Arasında Tarım Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	3
Grafik 1.2. 1999-2009 Yılları Arasında Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünler Alanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	5
Grafik 1.3. 1999-2009 Yılları Arasında Meyve, İçecek Baharat Bitki Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	7
Grafik 1.4. 1999-2009 Yılları Arasında Sebze Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	9
Grafik 1.5. 1999-2009 Yılları Arasında Nadas Alanları Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	11

Ek 2 Grafikleri

Grafik 2.1. 1999-2009 Yılları Arasında Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Değişimi (Baş)	14
Grafik 2.2. 1999-2009 Yılları Arasında Yetişkin Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Değişimi (Baş)	16
Grafik 2.3. 1999-2009 Yılları Arasında Genç Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamının Bölgelere Göre Durumu.....	18

Ek 3 Grafikleri

Grafik 3.1. 1999-2009 Yılları Arasında Kesilen Kullanılan Kümes Hayvanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	21
Grafik 3.2. 1999-2009 Yılları Arasında Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı Toplamının Bölgelere Göre Değişimi.....	23

Ek 4 Grafikleri

Grafik 4.1. 1999-2009 Yılları Arasındaki Mevcut Kümes Hayvanı Sayısının Bölgelere Göre Değişimi.....	26
--	----

Ek 5 Grafikleri

Grafik 5.1. 1999-2009 Yılları Arasındaki Toplam Yumurta Sayısının Bölgelere Göre Değişimi.....	29
--	----

Ek 9 Grafikleri

Grafik 9.1. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin ABD ile İhracat Durumu (kg)	60
Grafik 9.2. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin ABD ile İthalat Durumu (kg)	60
Grafik 9.3. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin ABD ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	61
Grafik 9.4. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Afrika ile İhracat Durumu (kg)	61
Grafik 9.5. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Afrika ile İthalat Durumu (kg)	62
Grafik 9.6. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Afrika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	62
Grafik 9.7. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Antartika ile İhracat Durumu (kg)	63
Grafik 9.8. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Antartika ile İthalat Durumu (kg)	63

Grafik 9.9. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Antartika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	64
Grafik 9.10. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Asya ile İhracat Durumu (kg)	64
Grafik 9.11. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Asya ile İthalat Durumu (kg)	65
Grafik 9.12. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Asya ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	65
Grafik 9.13. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa ile İhracat Durumu (kg)	66
Grafik 9.14. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa ile İthalat Durumu (kg)	66
Grafik 9.15. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	67
Grafik 9.16. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa Birliği ile İhracat Durumu (kg)	67
Grafik 9.17. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa Birliği ile İhracat Durumu (kg)	68
Grafik 9.18. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avrupa Birliği ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	68
Grafik 9.19. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avustralya ile İhracat Durumu (kg)	69
Grafik 9.20. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avustralya ile İthalat Durumu (kg)	69
Grafik 9.21. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Avustralya ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	70
Grafik 9.22. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Beyaz Rusya ile İhracat Durumu (kg)	70
Grafik 9.23. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Beyaz Rusya ile İthalat Durumu (kg)	71
Grafik 9.24. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin az Rusya ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	71

Grafik 9.25. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Ekvator Bölgesi ile İhracat Durumu (kg)	72
Grafik 9.26. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Ekvator Bölgesi ile İthalat Durumu (kg)	72
Grafik 9.27. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Ekvator Bölgesi Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	73
Grafik 9.28. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Afrika ile İhracat Durumu (kg)	73
Grafik 9.29. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Afrika ile İthalat Durumu (kg)	74
Grafik 9.30. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Afrika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	74
Grafik 9.31. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Amerika ile İhracat Durumu (kg)	75
Grafik 9.32. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Amerika ile İthalat Durumu (kg)	75
Grafik 9.33. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Güney Amerika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	76
Grafik 9.34. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin KKTC ile İhracat Durumu (kg)	76
Grafik 9.35. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin KKTC ile İhracat Durumu (kg)	77
Grafik 9.36. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin KKTC ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	77
Grafik 9.37. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile İhracat Durumu (kg)	78
Grafik 9.38. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile İthalat Durumu (kg)	78
Grafik 9.39. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	79
Grafik 9.40. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kuzey Amerika ile İhracat Durumu (kg)	79

Grafik 9.41. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kuzey Amerika ile İthalat Durumu (kg)	80
Grafik 9.42. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Kuzey Amerika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	80
Grafik 9.43. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Okyanusya Adaları ile İhracat Durumu (kg)	81
Grafik 9.44. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Okyanusya Adaları ile İthalat Durumu (kg)	81
Grafik 9.45. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Okyanusya Adaları ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	82
Grafik 9.46. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Orta Amerika ile İhracat Durumu (kg)	82
Grafik 9.47. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Orta Amerika ile İthalat Durumu (kg)	83
Grafik 9.48. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Orta Amerika ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	83
Grafik 9.49. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Rusya Federasyonu ile İhracat Durumu (kg)	84
Grafik 9.50. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Rusya Federasyonu ile İthalat Durumu (kg)	84
Grafik 9.51. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Rusya Federasyonu ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg).....	85
Grafik 9.52. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Türkiye Serbest Bölgeleri ile İhracat Durumu (kg)	85
Grafik 9.53. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Türkiye Serbest Bölgeleri ile İthalat Durumu (kg)	86
Grafik 9.54. 2002-2010 Yılları Arasında Nuts 1 Bölgelerinin Türkiye Serbest Bölgeleri ile Toplam İhracat ve İthalat Durumu (kg)	86

HARİTA LİSTESİ**sayfa**

Harita 1. Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat (Hicri 1306, Miladi 1890).....	12
Harita 2. Türkiye’de 67 İlden 81 İle Değişen İl Sınırları.....	16
Harita 3. İl Sınırları ile Havza Sınırlarının Çakıştırılması.....	58
Harita 4. Havza Sınırlarına Temellenen Yeni İl Sınırları Önerisi.....	62
Harita 5. Türkiye’nin Öneri Nuts 2 Bölgeleri.....	75

ŞEKİL LİSTESİ**sayfa**

Şekil 1. Denetimli Kentsel Yapılaşma Analizi.....	70
Şekil 2. Öneri İdari Örgütlenme.....	78

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Gerekçesi

Şehir planlama mesleği, ancak üretilmiş olan disiplinler arası bilgilerin dolayımında ve mesleğe değgin teknik bilgi üretme yöntemleriyle öngörebileceği plan kararlarını ve bunlara yönelik uygulama önerilerini söz konusu plan dönemlerinde geçerli olan **verili / belirlenmiş / sınırlanmış** fiziki-sosyal mekân içerisinde üreterek eylemli olmaktadır. Belirlenen sınır kapsamında verilen her bir karar ve öneri, mesleğin işleme biçimi gereği uzun vadeli öngörülerini içermektedir. Bununla birlikte, öngörülerin gerçekleşmesinin / uygulanmasının uzun zaman dilimini gerektirmesi, süreç içinde kendiliğinden oluşan ve/veya ulusal ve uluslararası ilişkiler doğrultusunda özellikle oluşturulan yapılanmaları getirmekte ve planlananların gerçekleşmesini de engelleyebilmektedir. Dolayısıyla sınırlama edimi kararlı olma durumunu yitirmekte ve planlama eyleminin doğası dışındaki anlık oluşumlar / müdahalelerle biçimlenmektedir. Sınırlama edimi temelinde, sınırlanan alanı sosyo - ekonomik ve ekolojik tüm unsurlarının dikkate alınması gereken bir veri alanına dönüştürürken, aynı zamanda bu alan aktarılan gelişmelerle etkilenen alan da olmaktadır. Bir başka anlatımla, sınırlar içerisinde alınan kararlar teknik anlamda planlamanın öngörülerinden çok, sosyo -politik etkenler ve yine bu etkenlerden kaynaklanan popülistik kaygılarla biçimlenebilmektedir.

Bu duruma, özellikle son yasal düzenlemelerle çevre düzeni planlarının önemli ölçüğü olan il sınırları ve bu sınırların merkezi kabul edilen kentsel alanlar için alınan kararlar örnek oluşturmuştur. Bilindiği üzere, kentsel alan oluşumu, hem şehir planlama eylemi hem de kentte erk sahibi kamu kurumları ve özel sektör için ekonomik getiri alanı olarak düşünülür; planlama eylemi, “kamu yararı ilkesini” diğerlerinden daha çok gözetmek zorunda olduğundan / gözetmediğinden düşünülmediğinden, bu ilkeye ters düşmeyen uygulamalara dönük karar verir. Ancak güncel koşullarda erk sahipleri (hükümet, bakanlıklar vb.) planlanan geleceği anlık yatırım kararları vb. ile değiştirebilmektedir. Bu durum, geçmişten bugüne, “günün gerekleri” tanımlaması / kapsamı altında yapılandırılan yasal süreçle de meşrulaştırılmaktadır.

Örneğin;

- 1980'lerde 1727 olan belediye sayısı 1587'ye indirilerek, toprakla ilgili karar veren erk noktalarından biri olan yerel yönetimlerin erk alanı genişletilmiş,
- 2000'li yıllara kadar erk sayısı yeniden artırılarak 3225'e yükseltilmiş,
- 2004 Yılı'nda ise 5216 Sayılı Yasa ile mevcut belediyelerin (3225) 1146'sı kapatılarak, belediye sayısı yaklaşık 2100'e indirilmiştir.

Tüm bu değişiklikler, hem il yönetiminin hem de yerel yönetimin yetki ve sorumluluklarını, toprağı kullanma ve/veya planlama açısından etkilemektedir. Çünkü tüm bu gelişmelerle siyaset planlamayı etkilemektedir.

Bu çalışmada, sosyo - ekonomik ve ekolojik temelli bölgeleme sınırlarının veri alınması gerektiğı temelinden hareketle⁶, bir planlama ölçeğı olan il sınırlarının planlama ve ekonomideki önemini üzerinde durulmuş; il sınırlarıyla bu sınırlar içinde bir prestij / ekonomik getiri alanı olarak yaratılmak istenen kent dokusu arasındaki ilişki, şehir planlama mesleğine etki / müdahale eden yasal, kurumsal vb. faktörler bağlamında incelenmiştir.

Özet bir anlatımla yapılan çalışma ile mevcut planlama pratiklerine göre eylemli olan şehir planlamada, **ekolojik temelli bir il sınırının nasıl belirleneceğı, bu sınır içindeki kentsel dokunun mevcutta nasıl oluştuğı ve aslında nasıl oluşması gerektiğı araştırılmıştır.**

Fiziki planlamada alt ölçek kararlarını etkileyen, bundan ötürü planlamanın ilk ölçeğı olarak kabul edilen bölgenin sınırları belirlenirken, yere özgü ekolojik ve sosyo - ekonomik özelliklerin çok önemli olduğu ve uygulamaları yönlendirmesi gerektiğı bilinmelidir. İlk ölçek kademesi olarak bölge sınırlarının ne ölçüde sabit kalması konusu da ayrıca üzerinde durulması gereken bir planlama sorunsalı haline dönüştürülmelidir. Çünkü sabit kalması istenen bu sınırlar ile bölge kapsamında kalması düşünülen il sınırlarının da ilişkilendirilmesi konusu gündeme gelecektir. Ayrıca bugün için kentleşme, uygarlaşma ölçütü sayılması nedeniyle başlıca amaç olarak kabul edildiğinden, kent sınırlarının sürekli genişletilerek il sınırlarına ulaştırılmaya çalışılması da planlama çalışmalarında gözden

kaçırılmaması gereken bir başka önemli konudur. Çünkü planlama üzerinden gerçekleştirilen mekâna değgin burada sözü edilen tüm sınırlamaların, her koşulda temel amaç olarak gösterilen ekonomiye hizmet verebilmesi için, ülke doğasının ekolojik temel yapısına aykırı uygulamalardan sakınılması gerekmektedir.

Özetle, ekonominin işlerliği kentsel alanın sürdürülebilir kılınmasına bağlıdır. Bunun gerçekleşmesi için de birbiriyle geri beslemeli olarak:

- il içinde kentsel alanın optimal sınırının saptanması,
- bu sınır içinde de sürdürülebilir nüfus ve yapı yoğunluğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırma kapsamında ilin idari ve ekonomik merkezi kabul edilen kentsel alan sınırının denetim altında tutulma koşulları irdelenmiştir. Buradan hareketle denetlenebilirliğin yapısı ortaya konduğunda, bağlam içinde nüfusun da sürdürülebilir sınırlar içinde tutulabileceği varsayılmıştır.

Sınırın ve nüfusun niceliksel değerinin öngörülebilmesiyle de,

- hammaddeyle ilişkili olarak kentsel alandaki üretim netleştirilecek ve
- bu üretimin işgücünün öngörülmesi / projekte edilmesi sağlanacaktır.

Araştırmada, planlamanın ilk ölçeği olan bölge kapsamında alınan uygulama kararlarının örgütlenmeye bağlı olması nedeniyle, öncelikle il sınırlarının nasıl oluştuğu tarihsel sürecinde incelenmiş ve bunun ekoloji ile uyumluluğu tartışılmıştır. Buna ek olarak, il sınırlarında alınmakta olan kararları, planlamanın öngörülmesi ve buna müdahale eden faktörler açısından araştırmış ve sonuçları da planlama haritalarının gösterim sıralamasında yer alan, orman alanları, doğal sit sınırları, tarım alanları vb. ekolojik alanlar açısından irdelenmiştir. Bu çalışma sunucunda kentsel alan sınırının nelere bağlı olarak genişletildiği görülmüş ve ardından olması gereken sınır tanımlanmıştır. **Böylece, ekonominin bakış açısıyla “il ekonomisinin kalbi” olarak nitelendirilen kentsel alan sınırı da ekolojiyle uyumlu olarak belirlenebilecektir.**

Burada sergilenen çalışma yöntemi, özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkeler için önemli ve gereklidir. Çünkü ekonominin devamlılığı onun ekoloji ile uyumlu olmasına

bağlıdır ve bu da ancak planlamanın ilin ve kentsel alanın taşıma kapasitesine göre biçimlendirilmesini veri almasıyla gerçekleşir.

Ortaya konan çalışma yöntemi, 1993 Yılı'nda yürürlüğe giren Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 5. maddesiyle⁷ belirlenmesine referandum önerisi getirilen, ancak çoğunlukla siyasi kararlarla oluşturulan **“sınır” kavramını ülkemizde ilk kez planlama mesleği için yerel yönetimler düzeyinde, ekoloji açısından görünür kılacaktır. Böylelikle**, amaca uygun planlama anlayışının kazandırdıkları sayesinde, **planların uygulanabilirliğine katkı sağlanacaktır.**

1.2. Kavramsal İrdeleme

1.2.1. Planlamada Sınır Kavramının Önemi

Sınır sözcüğü öncelikle, herhangi bir eylemin çerçevelenmesiyle ilişkili bir duruma gönderme yapmaktadır. Gözardı edilemeyen, edilmemesi gereken bir bitiş çizgisidir; durulması gereken, eylemin durdurulduğu yerdir.

Fiziki planlama da, kuramsal bilgi üretiminde ve uygulamasında, hem yer / mekân hem de kullandığı araçlar olarak ve biri ötekine bağımlı iki ayrı alanda “sınır” ve “sınırlama” durumuyla uzlaşmak zorundadır.

Planlama uygulama sırasında, hiyerarşik bir ölçek kademelenmesi içinde yapılandırılan kurumsal işlerliğe gereksinim duyar. Planlamanın gereksindiği kurumlar ise idari sınırlar içinde yetkilendirilmiş birimlerdir.

Öte yandan kurgusal olarak inşa edilen idari sınırlar da doğal sınırlar içinde konumlanırlar. Ancak idari sınırlar ile doğa kapsamında kültürel kurgularla değiştirilmemesi gereken doğal sınırların çakıştırılmasına dikkat edilmez. Bu durum da yerleşimlerde doğal / ekolojik dengenin bozulmasının başlangıç noktasını oluşturur.

1.2.2. Yerleşim Birimlerinin Sınırları

Kent ve kent altı (ilçe, belde ve köy) örgütlenmeleri birbirlerinden

- ya oluşmuş mekânsal farklılıkların tanımlanmaları
- ya da hedeflenen mekânsal yapıya uygun tanımlanmalarıyla

ayrılırlar. Süreç içinde oluşmuş yerleşim birimlerinde tanımların temelini oturmuş yaşam biçemi belirler. Topluluğun yerel-doğal koşullara uyumlu gelişen sosyo-ekonomik özellikleri ve bununla bağıntılı olarak da nüfus ve yapı yoğunluğu tanımı belirleyen karakteristik niteliklerdir.

Kurgulanan-hedeflenen kültürel mekânlarda ise sektörlere ayrılmış ve dar alanlarda uzmanlaşmış endüstriyel üretim biçimleri ve buna uyumlu gelişmesi öngörülen yaşam biçimleriyle, oluşmuş mekânlardan ayrışan birimlerin inşası söz konusudur. Kurgulanan bu mekânsal örgütlenmeleri de her zaman uygun idari örgütlenmeler izler.

Ölçek hiyerarşisi içinde sıralanan köy, belde, ilçe ve kent yerleşimlerinin ilgili yazındaki tanımları⁸ incelendiğinde, yukarıda verilen ayırımın ayrıntılı olarak sergilendiği görülecektir.

Eldeki araştırmanın bakış açısından, tanımlama ediminin önemi, yerleşim birimlerinin sınırlandırılmalarının sorun edilmemiş ve böylece

- sınırlarının belirlenmesinde herhangi bir ilke gözetilmeyen **il sınırları**,
- il sınırları içinde olabildiğince geniş tutulmasına özen gösterilen **belediye sınırları** ve
- belediye sınırları içinde belirsiz bırakılan (tanımlanmayan) **kent sınırları**

üzerine hiç düşünülmemiş ve bilimsel / yönlendirici / belirleyici bilgi üretilmemiş olmasıdır.

Yani kent sınırları, yönetim sınırları içinde kalan ve giderek genişlediği için bu sınırlara dayanan kurgulanmış yerleşimlerin sınır ifadesidir. Bir başka anlatımla, kentsel alan sınırı ne kadar tanımsız bırakılırsa, şehir planlama praksişi kapsamında o kadar işlevsel olmaktadır.

Sonuçta güncel olgusal durum şöyle ifadelendirilebilir: Şehir planlama teori ve praksisinde sınır ve sınırlandırma bilinci⁹ yoktur. Bu bilinç olmadığı için de şehir planlama kurum olarak ekonominin bağımlı değişkeni¹⁰ niteliğinde varlık göstermektedir. Söz konusu alanın bu niteliğinden kurtulabilmesi, öncelikle kendi bilimsel bilgi üretme alanında Anabilim dalına özgü nitelikte ve Bilim Evreni kapsamında kabul edilebilir bir “sınır bilinci” bilgisine sahip olması gerekmektedir. Eğer bu başarılabılırsa, bugün alanda bir kurum gibi bağımsız hareket eden Rant sorunu da çözülebilecek gibi görünmektedir.

BÖLÜM İKİ

ARAŞTIRMA MATERYALİ ve YÖNTEM

Eldeki çalışmanın yöntemi, kapitalist üretim ilişkilerinin mental çerçevesi içinde kurulan Toplum Bilimlerinde egemen paradigmlar doğrultusunda üretilmiş her hangi bir kurama bağlı kalınarak belirlenmemiştir. Bu nedenle temellendiği herhangi bir hipotez de bulunmamaktadır, gözlem ve ölçmeye dayalı araştırma yöntemleri de kullanılmamıştır. Dipnot 1’de değinilen, uzun süren kapsamlı araştırma projesinde çerçevesi çizilen epistemolojik yaklaşım bağlamında önerilen **kaynak paradigması**, eldeki araştırmanın temelini oluşturmuştur.

Çalışma, önsöz’de açıklandığı üzere, kendi bağlamlarında bağımsız, ancak birbirine eklemlenerek savlı bir bütün oluşturan parça projeler biçimiyle kurgulanmıştır. Bu kademe projelerinin epistemolojik duruşunu da kaynak paradigması belirlemiştir. Bu nedenle, eldeki araştırma projesi özü itibariyle **nitel bir araştırmadır**. Ancak, önerilen çözümlerin anlaşılır olmasını dolayısıyla kabul edilmesini kolaylaştırmak amacıyla, gereken alt bölümlerde Materyalist Monizme temellenen Modernist-Batı Bilimi’nin gösterim ve hesaplama teknikleri kullanılmış ve verilerin sayısal ve grafiksel gösterimleri yapılmıştır.

Çalışmanın materyalini, konu ile ilgili tüm yazılı ve görsel dokümanlar (yasa ve yönetmelikler, ilgili makaleler, bildiri vb. çalışmalar, gazeteler, haritalar, internet araştırmaları vb.) ile birlikte, ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla yapılan görüşmeler sunucunda elde edilen bilgiler ve Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) alınan veriler oluşturmuştur. Bu veriler¹¹ şunlardır:

- 1999-2009 Yılları arasında illere göre tarım alanı toplamı, bunun tarım alanı çeşitlerine göre dağılımı (da),
- 1999-2009 Yılları arasında illere göre hayvan sayısı toplamı, bunun büyük baş ve küçükbaş hayvan sayısına genç ve yetişkin olarak dağılımı,
- 1999-2009 Yılları arasında illere göre mevcut kümes hayvanı sayısı ve et olarak kesilen kümes hayvanı miktarı (kg),
- 1999-2009 Yılları arasında illere göre yumurta üretimi miktarı (adet),

- 2002-2010 Yılları arasında illerin fasıl gruplarına göre ülkelerle yaptıkları ihracat ve ithalat miktarları (kg ve dolar),
- 2009 Yılı il bazında iş kayıtlarına göre sektörel girişim sayıları.

Elde edilen materyal doğrultusunda;

- Mevcut il sınırlarının nasıl oluştuğu araştırılmıştır.
- Bu sınırlar, insanın bugüne kadar tanımlayabildiği en kapsamlı ve bilinen ekolojik sınırlar olan su havza sınırlarıyla karşılaştırılmıştır.
- Havza sınırlarına uyumlu il sınırları önerisi geliştirilmiştir.
- Şehir planlama meslek alanının çalışma ölçekleri değerlendirilmiştir.
- Belediye sınırlarıyla ilişkili yasal ve yönetsel durum incelenmiş ve değerlendirilmiştir.
- Kentsel alanın planlama mesleği ve ekonomi için önemi açıklanmıştır.¹²

BÖLÜM ÜÇ

SINIRLANDIRMA EDİMİNİN MEVCUT DURUMU

3.1. İl Sınırının Belirlenmesi¹³

İl sınırlarının öncelikle, kent ve kent altı yerleşim sınırlarını içerdiği, ya da bu yerleşimlerin sınırları dolayımında belirginleştiği düşünüldüğünde, yerleşim sınırlarının nasıl belirlendiği de önem kazanmaya başlar. Konu incelendiğinde, sınırların yönetimlerce ve yasal olarak tanımlandığı görülecektir. “Örneğin, köy yerleşim haritaları, bir diğer deyişle köy sınırlarının nasıl belirlendiğine ilişkin olarak hazırlanan haritalar 442 sayılı Köy Kanunu’na ek olarak 3367 Kanun ve Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği uyarınca düzenlenmektedir. Ancak aşağıda da değinileceği gibi, il sınırlarının belirlenmesindeki **belirsizlik durumu**, daha en küçük yerleşim biriminden başlayarak kendini göstermektedir. Bir diğer deyişle, köy sınırlarının dahi nasıl belirlendiği net olarak ortaya konmamıştır.”¹⁴

İller İdaresi Genel Müdürlüğü (İİGM) Resmi Web Sitesinde (19), ‘5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa göre il ilçe ve bucak kurulması ile ilgili temel üç kriter bulunmaktadır. Bunlar coğrafi durum, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleridir. Ancak yasal hüküm olmamakla birlikte il ve ilçe kuruluşlarında bir takım nesnel esaslara göre hareket edilmeye çalışılmaktadır. İl olabilecek ilçeler tespit edilirken; il adayı ilçelerin nüfus ve gelişmişlik durumuna, etkilediği alana, ekonomik, eğitim, şehirleşme, ulaşım durumu ile mevcut resmi ve özel kurum ve kuruluşlara, resmi makamların görüşlerine, halkın il olma beklentisine ve bu amacı gerçekleştirme gayretlerine, ilçelerin ayrılacakları illere ekonomik ve idari yönden olumsuz etkilerine göre birtakım kıstaslar göz önünde tutulmaktadır’ denilmektedir. Bu ifadede, yeni il kurulması ile ilgili bir takım kriterler ortaya konmuştur. Ancak bu kriterlerin somut araçlarının neler olduğu net değildir ve ifade de belirtildiği gibi olası nesnel esaslara yönelik yasal hüküm bulunmamaktadır.

Türkiye’de il sınırlarını belirleyen kriter(ler) olup olmadığının ve varsa bunların neler olduğunun saptanabilmesi amacıyla, öncelikle bu kapsamdaki mevcut mevzuat (5442

sayılı İl İdaresi Kanunu, 5272 Belediye Kanunu, 5302 İl Özel İdaresi Kanunu, 5391 İl Özel İdaresi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) incelenmiştir. Sonuçta, **günümüz il sınırlarının nasıl oluşturulduğuna ilişkin herhangi bir kriterin olmamasının yanı sıra, olası bir sınır değişikliğinde temel alınabilecek bir veri ve/veya yasal bir dayanak bulunmadığı ortaya çıkmıştır.** Mevcut yönlendirici yasal çerçeve, yukarıda belirtildiği gibi, sadece bir ilin kurulup/kurulamayacağına ilişkin bir takım kriterlerle sınırlıdır. Bu, İİGM tarafından şöyle anlatılmaktadır: ‘Halen Genel Müdürlüğümüz bünyesinde Anayasada öngörülen kriterler çerçevesinde çeşitli kamu kuruluşlarının ihtiyaçlarına cevap verecek optimum il alanının ne olması gerektiğinin araştırılmasına devam edilmekte, il ve ilçelerin sahip olmaları gereken azami ve asgari nüfus miktarının, yüz ölçümünün gelir kaynaklarının, maliyetlerinin, sağlayacakları sosyo-ekonomik faydanın tespitine gayret edilmektedir. Her ne kadar mülki idare bölümlerinin teşkilini bir takım matematik ölçülere istinat ettirmek imkânsız ve aynı zamanda mahzurlu ise de, yeniden düzenleme çalışmaları sırasında bu normlardan yararlanmak mümkün olacaktır’ (20).

Aranılan bilgiye güncel literatürden ulaşılamadığından **geçmişe dönük bir inceleme gerekliliği doğmuştur.** Bu doğrultuda, İller İdaresi’nin Resmi Web Sitesi’nde sunulan tarihçe bölümünden yararlanarak 1836 yılında kurulan Dahiliye Nezareti’nin (bugünün İller İdaresi) teşkilat yapısı ve görevlerinin zaman içerisindeki değişimi-gelişimi incelenmiştir. Burada, Dahiliye Nezareti’nin görevlerini tanımlayan 1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu ve onun yürürlükten kaldırılmasından sonra çıkarılan 1929 tarihli Vilayet İdaresi Kanunu, 1949 tarihli İl İdaresi Kanunu ve bunlara ek olarak ilgili diğer kanunlar doğrultusunda, Osmanlı’dan günümüze mülki idare sisteminin değişimine ve illerin kurulma tarihlerine ilişkin bilgilerin olmasına karşın **il sınırlarının kim/hangi kuruluş tarafından ve neye dayanarak çizilmiş olduğuna dair hiçbir bilgiye ulaşılamamıştır** (12: s. 75).

Tarihsel süreç içinde il sınırlarının nasıl belirlendiği konusunu açıklayabilmek için, Osmanlı İmparatorluğu’nun idari yapılanmasını incelemek ve Türkiye’nin il sınırları ile Osmanlı İmparatorluğu idari sınırları arasında sınır uyumu olup olmadığına bakmak gerekmektedir. Ortaylı, 1979, ilk Osmanlı devrinde idari birimin sancak

olduğunu, eyalet birimlerine karşın yönetimde sancak temeline dayanan idari örgütlenmenin 19. yy'a kadar sürdüğünü, ancak Tanzimattan sonra taşradaki örgütlenmenin vilayet (eyalet) esasına göre düzenlendiğini yazmaktadır. Özetle, Osmanlı İmparatorluğu'nda idari örgütlenme eyalet sistemine dayanmakta; eyaletler ise sancaklara bölünmektedir. ‘.. sancak, askeri, idari, mali yönden tımar sistemi içersinde Osmanlı İmparatorluğunun taşra yönetiminde ana birimdir.’ Sancaklar kazalara ve kazalar köylere ayrılmaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğunun sınırları dönem dönem önemli değişimler göstermiştir. Bu çalışmada, Osmanlı İmparatorluğunun Türkiye sınırları ile çakışan bölümü ele alınmaktadır. Öte yandan, eyalet sayısı ve kompozisyonu, imparatorluk yıkılana kadar değişim göstermiştir. Bununla birlikte, bu çalışmada, günümüz il idaresinin karşılığını oluşturan sancaklar temel alınmıştır ve Ortaylı (1979) sancak taksimatının eyaletlere nispeten sabit kaldığını söylemektedir. Çalışmada, Osmanlı İmparatorluğunun Hicri 1306 Miladi 1890 tarihli idari taksimatını gösteren haritadan yararlanılmaktadır (Bkz. Harita 1).

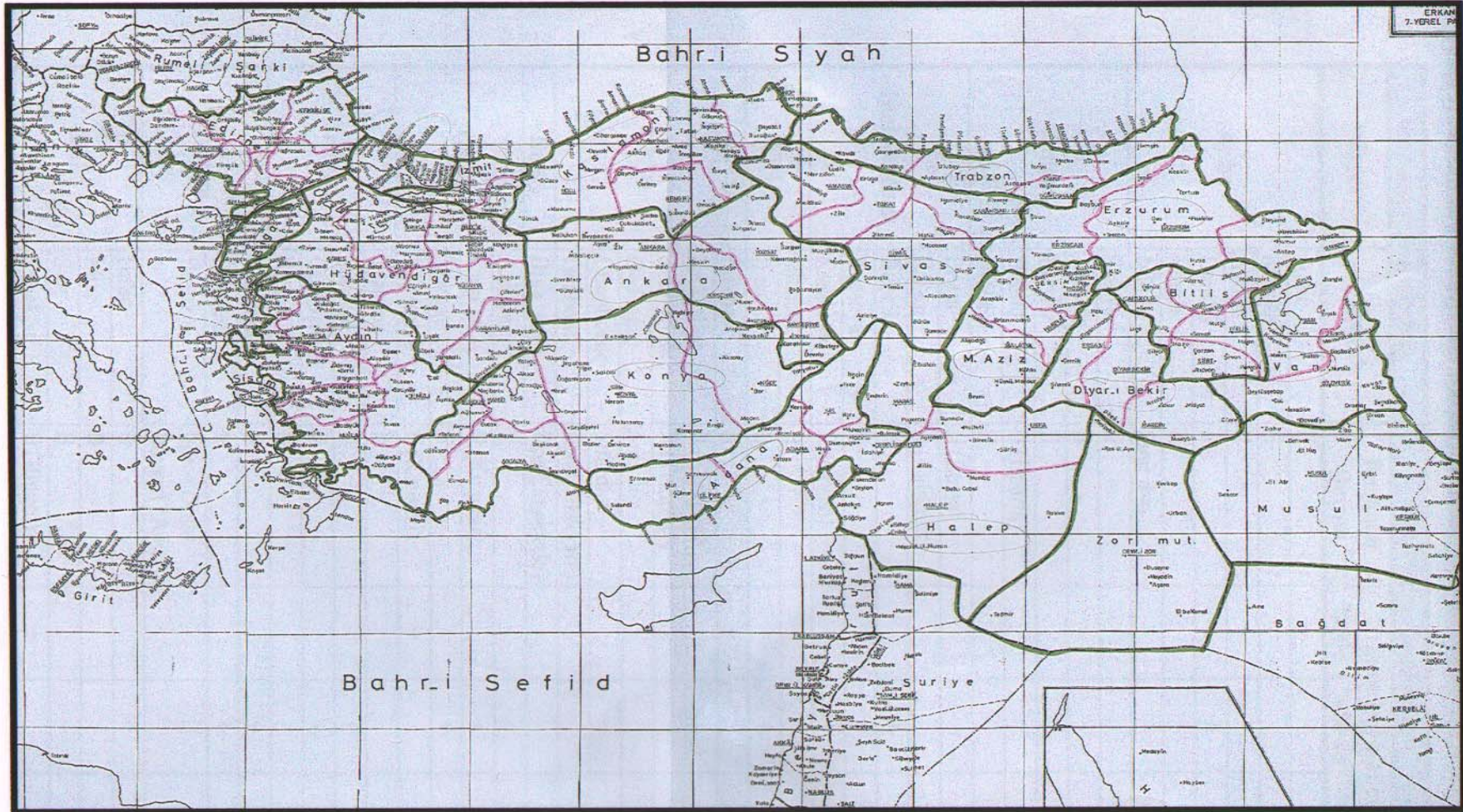
Yapılan karşılaştırmada:

- *Osmanlı'daki sancaklar, vilayetleri ile ortaya konmakta;*
- *her bir sancağın, Türkiye'deki durumu (il olup/olmadığı itibariyle) saptanmakta;*
- *haritaya dayalı bir sınır değişikliği saptaması yapılmaktadır (Bkz. Tablo 1)..*

Sınır değişikliği saptamasında, sancak ve il merkezleri ve 67 il temel alınmaktadır. Buna göre, Osmanlı'da sancak iken, günümüze il olarak taşınan birimlerin, sınırlarında nasıl bir değişim olduğu kabaca ortaya konmaktadır. Bunun için üç derece belirlenmiştir:

- *%25 ve altında sınır değişikliği yaşayarak günümüze il olarak taşınan sancaklar,*
- *%50 ve %25 arası sınır değişikliği yaşayarak günümüze il olarak taşınan sancaklar,*
- *%50 ve üzeri sınır değişikliği yaşayarak günümüze il olarak taşınan sancaklar.*

Bu saptama, ölçümlere değil gözleme dayanmaktadır. Bu nedenle, üç kaba derece belirlenmiştir. Dolayısıyla, bu ölçümün kabaca doğruluğu vardır ve sancak sınırları içinde kalan alanla il sınırları içinde kalan alanın çakışma yüzdelerini (çünkü merkezler temel alınmıştır) ortaya koymaktadır.

Harita 1. Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat (Hicri 1306, Miladi 1890) (24)

Tablo 1. Sancak ve İl Sınırlarının Karşılaştırılması

Osmanlı İmparatorluğu		Türkiye Cumhuriyeti			
Vilayet	Sancak	Bugünkü Durum	Sınır Değişikliği		
			%50+	%50-25	%25-
Aydın	İzmir	İl			+
	Manisa	İl			+
	Aydın	İl			+
	Denizli	İl		+	
	Muğla	İl			+
	Midilli	Sınır dışı			
Konya	Konya	İl			
	Antalya	İl			
	Burdur	İl			
	Hamid	İl (Isparta)			
	Niğde	İl			
Hüdavendigar	Brusa	İl (Bursa)			+
	Karesi	İl (Balıkesir)			+
	Bilecik	İl		+	
	Kütahya	İl		+	
	Karahisar	İl (Afyon)		+	
İzmit	İstanbul	İl			+
	İzmit	İl		+	
Edirne	Edirne	İl	+		
	Kırkkilise	İl (Kırklareli)			+
	Tekfurdağı	İl (Tekirdağ)			+
	Dedeğaç	Sınırdışı			
	Gümlücene	Sınırdışı			
	Gelibolu	İlçe(Çanakkale)			
Biga	Biga	İlçe(Çanakkale)			
Ankara	Ankara	İl		+	
	Kırşehir	İl (Kırşehir)		+	
	Yozgat	İl		+	
	Kayseriye	İl (Kayseri)	+		
Trabzon	Trabzon	İl	+		
	Samsun	İl		+	
	Gümüşhane	İl		+	
	Rize	İl			+
Erzurum	Erzurum	İl		+	
	Erzincan	İl		+	
	Bayazıt	İlçe – Doğu Beyazıt (Ağrı)			
Bitlis	Bitlis	İl		+	
	Muş	İl			+
	Siirt	İl		+	
	Çapakçur	İl (Bingöl)	+		
Diyar-ı Bekir	Diyaribekir	İl (Diyarbakır)		+	
	Ergani	İlçe(Diyarbakır)			
	Mardin	İl		+	
M. Aziz	Harput	İl (Elazığ)			
	Malatya	İl	+		
	Hozat	İlçe (Tunceli)			+
Sivas	Sivas	İl			+
	Amasya	İl		+	
	Tokat	İl			+
	Karamsar-ı Saka	İlçe-Şebinkarahisar			
Adana	Adana	İl	+		
	Silifke	İlçe (Mersin)			
	Cebeli	-			
	Bereket	-			
	Sis	-			
Halep	Halep	Sınır dışı			
	Urfa	İl		+	
	Maraş	İl (Kahraman Maraş)			+
Van	Van	İl		+	
	Çölemerik	İl (Hakkari)	+		
Kastamoni	Kastamoni	İl (Kastamonu)		+	
	Bolu	İl	+		
	Sinop	İl			+
	Kengiri	İl (Çankırı)			+

Tablo 1'de görüldüğü gibi, Osmanlıdan günümüze 50 adet sancak, il olarak taşınmıştır. Osmanlı Döneminde:

- kaza ve nahiye olup günümüzde il olanlar: Çorum, Zonguldak, Nevşehir, Mersin, Hatay, Gaziantep (Ayıntap), Ordu, Ağrı, Giresun, Artvin, Kars, Çanakkale (Kale-i Sultaniye), Uşak, Sakarya, Eskişehir.
- sınır dışı olup günümüzde il olanlar: Ağrı, Artvin, Kars.
- kaza ve nahiye olup, günümüzde sonradan il olanlar: Yalova, Bartın, Osmaniye, Kilis, Bayburt, Aksaray, Karaman.
- sınır dışı olup, günümüzde sonradan il olanlar: Ardahan.
- muhtemelen köy olup, günümüzde il olanlar: Adıyaman, Tunceli.
- muhtemelen köy olup¹⁵, günümüzde sonradan il olanlar: Karabük, Kırıkkale, Düzce, Iğdır, Batman, Şırnak.

67 il gözönünde bulundurulduğunda, günümüzdeki illerin %74,6'sı; 81 il gözönünde bulundurulduğunda da %61'i Osmanlı'daki sancaklardır. Burada 67 ili temel alarak, yaklaşık %75 oranını esas almak yerinde bir karar olacaktır. Çünkü bu 67 il, Türkiye Cumhuriyetinin illeridir ve 81 il Cumhuriyet Döneminde sonradan yaşanan bir değişime işaret etmektedir. Bu oran, illerin, tarihi, yani sosyal ve kültürel temelli oluştuğunu ortaya koymaktadır. Çünkü imparatorluktan cumhuriyete değişen bir yönetim biçimi yaşanmış olmakla birlikte, idari yönetim merkezlerinin değişim yaşamadığı görülmektedir. Bu noktada, nüfusun birikim noktaları olarak sancak merkezlerinin günümüze il merkezleri olarak taşındığını düşünmek de mümkündür. Ancak, il sınırı değişikliği oranlarının gözönünde bulundurulması, yapılan saptamayı desteklemektedir:

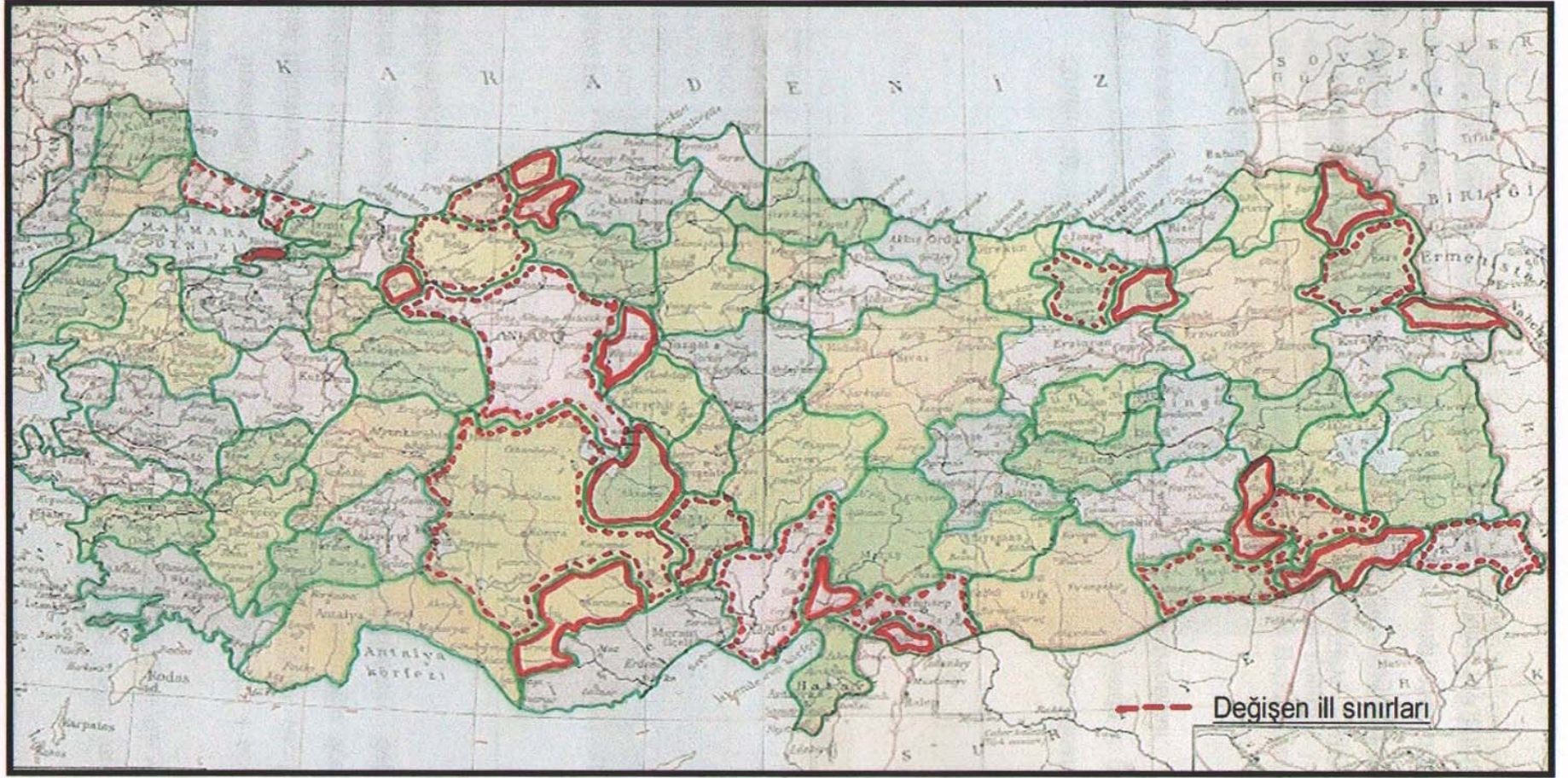
Osmanlı'da sancak iken, günümüze il olarak taşınan 50 ilden sınır değişikliği,

- %25 ve altı olan il sayısı **17**, oranı % **34**,
- %25-50 arası olan il sayısı **20**, oranı %**40**,
- %50 ve üstü olan il sayısı **13**, oranı %**26**'dır.

Çalışma ile saptanmak istenen bir önemli konu da, il sınırlarının ne derece değişebilir olduğudur. Ülkemizde il sayısının 67'den zaman içerisinde 81'e yükseltilmiş olması (Bkz. Tablo 2), bu bağlamda önem kazanmaktadır. Çünkü, önceden ilçe olan bazı merkezlere il statüsünün kazandırılması, aynı zamanda, il sınırlarını da değiştirmiştir.

Tablo 2. Önceden Bağlı Oldukları İllere Göre Yeni İller¹⁶

Yeni İl	Bağlı Olduğu İl	İlçe Aldığı İl
Düzce (1999)	Bolu	Bolu
Karaman (1989)	Konya	Konya
Osmaniye (1996)	Adana	Adana
Kilis (1995)	Gaziantep	Gaziantep
Şırnak (1990)	Siirt	Siirt-Mardin-Hakkâri
Batman (1990)	Siirt	Siirt-Mardin
Ardahan (1992)	Kars	Kars
İğdır (1992)	Kars	Kars
Aksaray (1989)	Niğde	Niğde
Bayburt (1989)	Gümüşhane	Gümüşhane
Kırıkkale (1989)	Ankara	Ankara
Bartın (1991)	Zonguldak	Zonguldak
Karabük (1995)	Zonguldak	Zonguldak
Yalova (1995)	İstanbul	İstanbul

Harita 2. Türkiye’de 67 İlden 81 İle Değişen İl Sınırları (25)

İl sınırlarının değişimi, ÷lkemizde, bir ilçenin il ilân edilmesi ve kendisine birkaç ilçenin bağlanması şeklinde yaşanmıştır. Kendisinden ayrılan ilçeler ise, il sınırının değişmesine neden olmuştur (Bkz. Harita 2).

İlçelere il statüsü kazandırılmasının arkasında politik bir takım çıkarların var olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeklik, aynı zamanda, ÷lkemizde il sınırlarının kolayca değiştirilebildiğine işaret etmektedir. Bu değişim 15 yıllık bir dönemde yaşanmıştır ve bu dönemde 14 ilçe, il statüsüne kavuşturulmuştur. Tablo 2 ve Harita 2'den de anlaşılacağı gibi, bu durum toplam 13 il sınırını değiştirmiştir (25: ss. 8 - 14)

3.2. Belediye Sınırının Belirlenmesi

Bir önceki alt bölümde söylendiği gibi, şehir planlamada kullanılan sınırlar bilimsel yöntemlerle oluşturulmamış, gerektiğinde değiştirilebilir politik araçlar niteliğindedir.

Aşağıda büyükşehir ve şehir belediyeleriyle ilişkili yasalar verilmiş ve bunların sınıra yaklaşımları incelenmiştir¹⁷.

Tablo 3. Belediye Sınırını Etkileyen veya Bu Sınırla İlişkili Yasalar

No	Önerilen Kanun	Kanun No / Tarih	Durumu / Tarihi	Değiştirmek İsteddiği Kanun
1	Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	5019 / 11.12.2003	Red / 25.12.2003	27.06.1984 Tarih ve 3030 sayılı Kanun'un 4. Maddesi
2	Bazı Belediyelerin Kaldırılması Hakkında Kanun	5025 / 25.12.2003	Red / 30.12.2003	
3	Bazı Belediye ve Köylerin Denizli Belediyesine Katılmasına İlişkin Kanun	5026 / 21.12.2003	Red / 30.12.2003	
4	Belediye Kanunu	5215 / 09.07.2004	Red / 22.07.2004	
5	Büyükşehir Belediyesi Kanunu	5216	Kabul / 10.07.2004	
6	Belediye Kanunu	5272	Kabul / 07.12.2004	
7	Şanlıurfa İli Halfeti İlçesi Karaotlak Köyü Tapulama Alanı Dışına Nakledilen Bölümü İle Argaç, Seldek, Yeşilözen ve Karaotlak Köylerinin Halfeti İlçe Belediyesine Mahalle Olarak Bağlanması Hakkında Kanun	5364	Kabul / 14.06.2005	
8	Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5390	Kabul / 02.07.2005	10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (6. Madde, 3. Fıkra)
9	Belediye Kanunu	5393	Kabul / 03.07.2005	07.12.2004 tarih ve 5272 sayılı Belediye Kanunu
10	Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabının Tasfiyesi ve Bu Hesaptan Yapılacak Ödemelere Dair Kanun, Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Hakkında Kanun	5568	Kabul / 26.12.2006	
11	Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ve Mahalli İdare Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5594	Kabul / 06.03.2007	03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 12. Maddesine 2. Fıkrasından sonra gelmek üzere ekleme
12	Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ve Belediye Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5675	Kabul / 30.05.2007	
13	Büyükşehir Belediyesi Sınırlar İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5747	Kabul / 06.03.2008	
14	Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	5998	Kabul / 17.06.2010	03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. Maddesi değiştirilmiştir

1. Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

a) “Büyük şehirlerde o ilin adı ile bir "büyük şehir belediyesi", büyük şehir dahilindeki ilçelerde ilçelerin adını taşıyan "ilçe belediyeleri", beldelerde ise o beldenin adını taşıyan "ilk kademe belediyeleri" kurulur” olarak değiştirilmiş ve maddenin sonuna “İl ve merkez ilçe adı farklı olan mevcut büyük şehirlerde, merkez ilçe belediyesi daha önce ikiye bölünmüşse iki belediye birleştirilerek, merkez ilçenin bilinen adıyla yeni bir belediye kurulur” (Madde 1).

İlk kez “ilk kademe belediyeleri”nden bahsetmiş ve il ve ilçe merkezi adı farklı olan belediyelerin birleştirilerek merkez ilçenin bilinen adıyla yeni bir belediye kurulacağını söylemiştir. Görüldüğü gibi, belediye sınırları ve adları değiştirilebildiği gibi nitelikleri de değiştirilebilmektedir.

b) “Nüfusu 5 000 000'dan fazla veya valilik binası merkez kabul edilerek il merkezinin en uzak ilçelerin belediye sınırına kuş uçuşu 50 kilometreden az mesafesi olan büyük şehirlerde il mülki sınırı; valilik binası merkez kabul edilmek üzere, nüfusu 2 000 000'dan 5 000 000'a kadar olan büyük şehirlerde 50 kilometre yarıçaplı, nüfusu 1 000 000'dan 2 000 000'a kadar olan büyük şehirlerde 30 kilometre yarıçaplı, nüfusu 1 000 000'dan aşağı olan büyük şehirlerde 25 kilometre yarıçaplı dairesel alan içinde kalan ve il sınırları içinde bulunan alanlar büyük şehir belediye sınırlarıdır. Bu sınırlar içerisinde kalan tüm ilçeler "büyük şehir ilçe belediyeleri", tüm beldeler "büyük şehir ilk kademe belediyeleri" sayılırlar. İlçelerin mülki sınırları ve mücavir alan sınırları ile beldelerin belediye ve mücavir alan sınırları büyük şehirlerin belediye sınırlarıdır” (Madde 2).

Bu madde, nüfus ve yarıçap kriterleri ile büyükşehir belediye sınırlarını belirlemiştir. Ayrıca, ilk kademe belediyelerine de büyük şehir ilçe belediyeleriyle aynı hak, görev ve yetki verilerek büyük şehir belediye meclisine ilçe belediyeleri gibi katılma hakkı tanınmıştır.

c) “Büyük şehir belediye sınırları içerisinde kalan ilçe ve beldelere hangi köylerin mahalle olarak katılacağı, bu Kanunun yayımını müteakip en geç yedi gün içinde ilgili valilikler tarafından tespit ve ilan edilir” (Geçici Madde 2).

Bu madde ile belediye sınırlarının değiştirilebilirliği mahalle sınırları üzerinden yeniden belirtilmiştir. Diğer taraftan sınırın siyaset için önemi de görülmektedir. Çünkü maddenin devamında, seçim takvimi belirlenmiş olsa da değişikliklerin 28 Mart 2004’te yapılacak Mahalli İdareler Seçimlerinde Yüksek Seçim Kurulu tarafından esas alınacağı söylenmiştir.

2. Bazı Belediyelerin Kaldırılması Hakkında Kanun

a) “Son Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, il ve ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediye sınırları içinde kalan belediyeler hariç olmak üzere, nüfusu 2.000’in altında olan belediyelerin tüzel kişilikleri kalkar ve bu yerler, aynı adlı köye dönüşür. Tüzel kişiliği kalkarak köye dönüşen bu belediyeler genel nüfus sayımı kesin sonuçlarının Devlet İstatistik Enstitüsünce ilânından itibaren üç ay içinde, valiliklerce bu sonuçlara dayanarak tespit ve ilân edilir” (Madde 1).

Bu madde, bir belediyenin tekrar köy statüsü alabileceğini, bunun da valilik onayıyla gerçekleşebildiğini göstermektedir. Oysaki köy ve belediye yerleşimleri birbirinden farklı nitelikler göstermektedir. Bir başka deyişle, belediyeleşerek kent karakteri kazanan bir yerleşimin köy olabilmesi, sürdürülen yaşam biçimlerine sürekli müdahale anlamındadır.

3. Bazı Belediye ve Köylerin Denizli Belediyesine Katılmasına İlişkin Kanun

a) “Ekli (1) sayılı listede adları yazılı belediyeler ile ekli (2) sayılı listede adları yazılı köylerin, tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bu yerler Denizli Belediyesine katılmıştır. Tüzel kişiliği kaldırılan belediyelerin mahalleleri ile köyler, aynı adla, Denizli Belediyesine mahalle olarak bağlanmıştır” (Madde 1) denmiştir.¹⁸

Görüldüğü gibi, herhangi bir ile özel kanunla ilin köy ve belediye sınırları değiştirilebilmekte ve belediye ve köy olması gibi yerleşimin niteliği göz ardı edilerek sınırlar kolaylıkla değiştirilebilmektedir.

b) “Bu Kanunla tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerde, bu Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren, yeni nazım ve uygulama imar plânları yapılamaz; varsa mevcut nazım ve uygulama imar plânlarına ilişkin olarak her türlü ek ve değişikliğe gidilemez; 3194 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesi uygulanamaz” (Geçici Madde 2).

Bu madde, yapılmış planları geçerli saymaktadır. Ancak, planlama bir bütündür, dolayısıyla bütün, yeni duruma göre yeniden ele alınmalı ve planlanmalıdır.

c) “Denizli Belediyesi ile tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerde 28 Mart 2004 tarihinde yapılacak mahallî idareler ile mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri seçimleri, buraların bu Kanunla düzenlenen yeni durumlarına göre yapılır. Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ve köylerin seçilmiş organları ilk mahallî idareler seçimlerine kadar görevlerine devam edebilirler” (Geçici Madde 3).

Bu madde ile yine sınırın siyaset için önemi görülmektedir. Görüldüğü gibi, seçime kadar eski sınırlar; seçim sonrası ise yeni sınırlar temel alınmaktadır. Bu durum, seçim propagandalarının yapıldığı alanlarla ilişki konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

4. Belediye Kanunu

a) “Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur” (Madde 4).
Belediye kurulması yine nüfusa bağlanmıştır.

b) “İçme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz” (Madde 4).

Bu madde ile içme ve kullanma suyu havzalarının korunmasına duyarlılık gösterilmiştir.

c) “Köylerin veya muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için, meskûn sahalarının, merkez kabul edilecek yerleşim yerinin meskûn sahasına azami 5.000 metre mesafede bulunması ve nüfusları toplamının 5.000 ve üzerinde olması gerekir” (Madde 4).

Belediye kurulabilmesi, nüfusa ve mesafeye bağlanmıştır.

d) “Bir veya birden fazla köyün köy ihtiyar meclisinin kararı veya seçmenlerinin en az yarısından bir fazlasının mahallîn en büyük mülkî idare amirine yazılı başvurusu ya da valinin kendiliğinden buna gerek görmesi durumunda, valinin bildirimi üzerine, mahallî seçim kurulları, onbeş gün içinde köyde veya köy kısımlarında kayıtlı seçmenlerin oylarını alır ve sonucu bir tutanakla valiliğe bildirir. İşlem dosyası valinin görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığına gönderilir. Danıştayın görüşü alınarak müşterek kararname ile o yerde belediye kurulur. Yeni iskân nedeniyle oluşturulan ve nüfusu 5.000 ve üzerinde olan herhangi bir yerleşim yerinde, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararnameyle belediye kurulabilir” (Madde 4).

Sınıra ilişkin kararlar ve bunların onayı, bir dizi evrak süreci gibi görülmektedir.

e) “Yeni kurulan bir belediyenin sınırları, kuruluşu izleyen altı ay içinde saptanır”¹⁹ (Madde 5).

Görüldüğü gibi, saptama işleminde herhangi bir ekolojik eşik değil, yerleşimin bilinen kullanım özellikleri esas alınmaktadır.

f) “Belediye sınırları, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinleşir. Kesinleşen sınırlar zorunlu nedenler olmadıkça beş yıl süre ile değiştirilemez” (Madde 6).

Sınır merkezi hükümetin ildeki en üst mercii ile kesinleştiriliyor ve değiştirilebilir olduğu gibi 5 yıldan kısa bir sürede değiştirilmesi engellenmeye çalışılıyor.

g) “Bir il dahilindeki beldeler veya köyler arasında sınır uyuşmazlığı çıkması halinde ilgili belediye meclisi ve köy ihtiyar meclisi ile kaymakamın görüşleri otuz gün süre verilerek istenir. Vali, bu görüşleri değerlendirerek sınır uyuşmazlığını karara bağlar. Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin sınır değişikliklerinde büyükşehir belediye meclisinin de görüşü alınır. İl ve ilçe sınırlarının

değiştirilmesini gerektirecek sınır uyuşmazlıklarında 10.6.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu hükümleri uygulanır” (Madde 7).

Bu madde ile, belde veya köyün birleşmesinde, yerleşik alanlarının arasındaki mesafenin 5000 metre ve altında bulunması birleşmiş sayılmaları için yeterli gösterilmekte ve kararı belediye meclisine verilmektedir. Ancak, durum meclis tarafından reddedilirse karar valinin onayıyla İçişleri Bakanlığı'na gönderilmekte ve son karar, mesafeye göre İç İşleri Bakanlığı'nın görüşü alınınsın diye Danıştay tarafından verilmektedir. Dolayısıyla, yerleşmelerin büyümesi ve belediyeleştirilmesi istenmektedir.

h) “Belediye meclisinin kararı ile mücavir alanlara da belediye hizmetleri götürülebilir” (Madde 14).

Bu madde ile, mücavir alanlara da belediye hizmetleri²⁰ götürülerek kentsel alanın sınırı genişletilmektedir.

i) “Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve il belediyeleri ile nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler; kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir... Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir” (Madde 73).

Bu madde ile, yeni bir kentsel alanın oluşturulması için karar alınmaktadır. Bu karar meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alındığından siyasidir.

Yasa önerisinde yürürlükten kaldırılan kanun ve/veya maddeleri de vermiştir.²¹

5. Büyükşehir Belediyesi Kanunu

a) “İlk kademe belediyesi: Büyükşehir belediye sınırları içinde ilçe kurulmaksızın oluşturulan ve büyükşehir ilçe belediyeleriyle aynı yetki, imtiyaz ve sorumluluklara sahip belediyeyi ifade eder” (Madde 3).

Diğer belediyelere ek olarak ilk kademe belediyeleri kurulmuştur. Bir diğer deyişle, kentsel alan oluşturan yeni bir yapılanma belirlenmiştir.

b) “Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre toplam nüfusu 750.000'den fazla olan il belediyeleri, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir” (Madde 4).

Büyükşehir belediyesi olmak nüfus ve mesafe kriterine göre kararlaştırılmıştır.

c) “Büyükşehir belediyesinin sınırları çevresinde ve aynı il sınırları içinde bulunan belediye ve köylerin, büyükşehir belediyesine katılması konusunda Belediye Kanunu hükümleri uygulanır. Bu durumda katılma kararı, ilgili ilçe veya ilk kademe belediye meclisinin talebi üzerine, büyükşehir belediye meclisi tarafından alınır. İmar düzeni ve temel alt yapı hizmetlerinin zorunlu kıldığı durumlarda, birinci fıkrada belirtilen belediye ve köyler, büyükşehir belediye meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile büyükşehir belediyesi sınırları içine alınabilir.” (Madde 6).

Madde, büyükşehir belediyesinin dolayısıyla kentsel alan sınırının büyütülebileceğini göstermektedir.

d) “Büyükşehir belediyesi sınırları içine katılan ilçe belediyeleri ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan belediyeler, büyükşehir ilçe veya ilk kademe belediyesine dönüşür. Diğer belediyeler ile köylerin tüzel kişiliği kalkar. Tüzel kişiliği kalkan belediyelerin katılacağı ve köylerin mahalle olarak bağlanacağı belediyeler, Bakanlar Kurulu kararında belirtilir” (Madde 6).

Görüldüğü gibi, ilçe ve ilk kademe belediyesi, yine nüfus kriter alınarak kararlaştırılmaktadır.

e) “Büyükşehir belediyeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde büyükşehirin 1/25.000 ölçekli nazım imar plânlarını yapar veya yaptırır” (Geçici Madde 1).

Madde, planın önemsendiğini göstermektedir.

f) “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte; büyükşehir belediye sınırları, İstanbul ve Kocaeli ilinde, il mülkî sınırdır. Diğer büyükşehir belediyelerinde, mevcut valilik binası merkez kabul edilmek ve il mülkî sınırları içinde kalmak şartıyla, nüfusu bir milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı yirmi kilometre, nüfusu bir milyondan iki milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı otuz kilometre, nüfusu iki milyondan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı elli kilometre olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturur” (Madde 2).

Sınır, İstanbul ve Kocaeli’nde il sınırı, ötekilerde valilik sınırı merkez olarak kabul edilen üretilmiş rakamlarla ve yarıçaplarla belirlenmektedir. Bu sınırlardaki köyler ise mahalleye dönüştürülmektedir. Yine madde 2 ile büyükşehir belediyesi içinde kalan belediyelerin mücavir alan sınırlarındaki köyler de İç İşleri Bakanlığının onayı ile büyükşehir belediye sınırı içine alınabilmektedir. Oysa kırsalın yaşam biçimi kentten farklıdır. Görüldüğü gibi, üretilen çap sınırları istenince genişletilebilmektedir. Ayrıca, büyükşehir belediye meclisinin talebi üzerine, kanunun yayımından sonraki bir sene içinde belediye sınırlarında İçişleri Bakanlığınca gerekli değişiklikler yapılabilmektedir.

6. Belediye Kanunu

a) “Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. İçme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz. Köylerin veya muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için, meskûn sahalarının, merkez kabul

edilecek yerleşim yerinin meskûn sahasına azami 5.000 metre mesafede bulunması ve nüfusları toplamının 5.000 ve üzerinde olması gerekir” (Madde 4).

Belediye, nüfus ve mesafe kriter alınarak oluşturulmaktadır.²² Bununla birlikte, içme ve kullanma suyu havzalarının korunmasına duyarlılık gösterilmiştir.

b) “Yeni kurulan bir belediyenin sınırları, kuruluşu izleyen altı ay içinde tespit edilir”²³ (Madde 5).

Görüldüğü gibi, saptama işleminde herhangi bir ekolojik eşik değil, yerleşimin bilinen kullanım özellikleri esas alınmaktadır. Dolayısıyla sınırı belirlemek kolaylaşmaktadır.

c) “Bir il dahilindeki beldeler veya köyler arasında sınır uyumsuzluğu çıkması halinde ilgili belediye meclisi ve köy ihtiyar meclisi ile kaymakamın görüşleri otuz gün süre verilerek istenir. Vali, bu görüşleri değerlendirerek sınır uyumsuzluğunu karara bağlar. Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin sınır değişikliklerinde büyükşehir belediye meclisinin de görüşü alınır. İl ve ilçe sınırlarının değiştirilmesini gerektirecek sınır uyumsuzluklarında 10.6.1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu hükümleri uygulanır” (Madde 7).

Bu madde ile sınırın belirlenmesinin, bir dizi evrak süreci olarak sürdüğü ve ek olarak siyasi erkin etkili olduğu görülmektedir.

d) “Büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri ve il belediyeleri ile nüfusu 50.000'in üzerindeki belediyeler; kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir. Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o

yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az elli bin metrekare olması şarttır” (Madde 73).

Görüldüğü gibi, siyasi erkin kararıyla yeni kentsel alan oluşturulmakta ve sonuçta kentsel alanın yoğunluğu artırılmaktadır. Bununla birlikte mücavir alan sınırının ötesine geçilmemektedir.

e) Kanun yürürlükten kaldırılan hükümleri de vermiştir.²⁴

7. Şanlıurfa İli Halfeti İlçesi Karaotlak Köyü Tapulama Alanı Dışına Nakledilen Bölümü İle Argaç, Seldek, Yeşilözen ve Karaotlak Köylerinin Halfeti İlçe Belediyesine Mahalle Olarak Bağlanması Hakkında Kanun

a) “15.12.1998 tarihli ve 98/12242 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Şanlıurfa İli Halfeti İlçesinin Karaotlak Köyü tapulama alanı dışına nakledilen bölümü ile Argaç, Seldek, Yeşilözen ve Karaotlak köyleri Halfeti İlçe Belediyesine mahalle olarak bağlanmıştır” (Madde 1).

Bu madde, herhangi bir ile özel kanunla köylerin mahalle statüsü alabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, kırsal bir alan kentleşmekte ve kırsal bir yaşam kentleştirilmektedir.

8. Büyükşehir Belediyesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

a) “Büyükşehir belediyesi sınırları içine katılan ilçe belediyeleri büyükşehir ilçe belediyesine, diğer belediyeler ilk kademe belediyesine dönüşür. Köylerin tüzel kişiliği kalkar ve bunların mahalle olarak katılacağı belediyeler, Bakanlar Kurulu kararında belirtilir” (Madde 1, 6. madde 3. fıkra).

Madde, belirlenen sınırın niteliğini değiştirdiği gibi, köyü de mahalleye dönüştürmektedir.

b) “5216 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince büyükşehir belediyesi kapsamına alınan ilçelerin mülkî sınırları içinde kalan, ancak aynı fıkarda

belirtilen sınırlar dışında olan belediye ve köyler, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki yıl içinde belediye meclisi veya köy ihtiyar heyetinin talebi üzerine büyükşehir belediye meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile başka bir işleme gerek kalmaksızın büyükşehir belediye sınırları içine alınabilir. Bu köylerin mahalle olarak hangi ilçe veya ilk kademe belediyesine katılacakları aynı meclis kararında gösterilir” (Geçici Madde).

Bu madde, yine köyün mahalle olmasına örnektir.

c) "5216 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince merkezleri büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan ilçelerin, büyükşehir belediye sınırları içine giren belediye ve köyleri, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren iki yıl içinde belediye meclisi veya mahalle ihtiyar heyetinin kararı ve büyükşehir belediye meclisinin görüşü üzerine İçişleri Bakanlığının onayı ile başka bir işleme gerek kalmaksızın, eski statüleriyle, büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılabilir” (Madde 1, 6. madde 3. fıkra).

Bu madde ile yerleşim merkezlerinin önemi ve ek olarak, yine sınırın değiştirilebilirliği görülmektedir.

d) “5216 sayılı Kanunun geçici 2’nci maddesine göre büyükşehir sınırları içinde kalan orman köylerinin tüzel kişiliği devam eder. Ancak ormanlarla ilgili diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere bu köyler imar bakımından büyükşehir belediyesinin mücavir alanı sayılırlar. Bu köylerde su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütme görev ve yetkisi ilgili büyükşehir belediyesine bağlı su ve kanalizasyon idaresine aittir. Bu tür hizmetler karşılığı orman köylerinde yaşayan nüfusa göre genel bütçeden alınacak İller Bankası payı ilgili büyükşehir belediyesine aktarılır” (Madde 1, 6. madde 3. fıkra).

Görüldüğü gibi, orman köyleri, büyükşehir belediyesinin mücavir alanına eklenebilmektedir.

9. Belediye Kanunu

a) “Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur. İçme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve

diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına 5.000 metreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamaz. Köylerin veya muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için meskûn sahalalarının, merkez kabul edilecek yerleşim yerinin meskûn sahasına azami 5.000 metre mesafede bulunması ve nüfusları toplamının 5.000 ve üzerinde olması gerekir. Bir veya birden fazla köyün köy ihtiyar meclisinin kararı veya seçmenlerinin en az yarısından bir fazlasının mahallin en büyük mülkî idare amirine yazılı başvurusu ya da valinin kendiliğinden buna gerek görmesi durumunda, valinin bildirimine üzerine, mahallî seçim kurulları, onbeş gün içinde köyde veya köy kısımlarında kayıtlı seçmenlerin oylarını alır ve sonucu bir tutanakla valiliğe bildirir. İşlem dosyası valinin görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığına gönderilir. Danıştayın görüşü alınarak müşterek kararname ile o yerde belediye kurulur. Yeni iskân nedeniyle oluşturulan ve nüfusu 5.000 ve üzerinde olan herhangi bir yerleşim yerinde, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararnameyle belediye kurulabilir.” (Madde 4).

Belediye, nüfus ve mesafe kriter alınarak oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, içme ve kullanma suyu havzalarının korunmasına duyarlılık gösterilmiştir.

b) Yeni kurulan bir belediyenin sınırları, kuruluşu izleyen altı ay içinde tespit edilir”²⁵ (Madde 5).

Görüldüğü gibi, saptama işleminde herhangi bir ekolojik eşik değil, yerleşimin bilinen kullanım özellikleri esas alınmaktadır.²⁶

c) “Belediye sınırları, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile kesinleşir. Kesinleşen sınırlar zorunlu nedenler olmadıkça beş yıl süre ile değiştirilemez” (Madde 6).

Sınır yerin yetkili makamınca kesinleştiriliyor ve 5 yıl değiştirilemiyor.

d) “Bir il dâhilindeki beldeler veya köyler arasında sınır uyuşmazlığı çıkması hâlinde ilgili belediye meclisi ve köy ihtiyar meclisi ile kaymakamın görüşleri otuz gün süre

verilerek istenir. Vali, bu görüşleri değerlendirerek sınır uyuşmazlığını karara bağlar. Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin sınır değişikliklerinde büyükşehir belediye meclisinin de görüşü alınır” (Madde 7) .

Sınır uyuşmazlıklarının çözümünde merkezi yönetim (vali) ve yerel yönetim (büyükşehir belediye meclisi) etkilidir. Bu ise, siyasetin sınır konusunda erk kullanımına örnektir.

e) “Belde, köy veya bunların bazı kısımlarının bir başka beldeye katılabilmesi için bu yerlerin meskûn sahalalarının katılacak beldenin meskûn sahasına uzaklığı 5.000 metreden fazla olamaz. Bir belde veya köyün veya bunların bazı kısımlarının meskûn sahasının, komşu bir beldenin meskûn sahası ile birleşmesi veya bu sahalalar arasındaki mesafenin 5.000 metrenin altına düşmesi ve buralarda oturan seçmenlerin yarısından bir fazlasının komşu beldeye katılmak için başvurması hâlinde, katılacak belde sakinlerinin oylarına başvurulmaksızın, katılmak isteyen köy veya belde veya bunların kısımlarında başvuruya ilişkin oylama yapılır. Oylama sonucunun olumlu olması hâlinde başvuruya ait evrak, valilik tarafından katılacak belediyeye gönderilir. Belediye meclisi evrakın gelişinden itibaren otuz gün içinde başvuru hakkındaki kararını verir. Belediye meclisinin uygun görmesi hâlinde katılım gerçekleşir. Büyükşehirlerde birleşme ve katılma işlemleri, katılacak ilçe veya ilk kademe belediye meclisinin görüşü üzerine, büyükşehir belediye meclisinde karara bağlanır. Katılma sonrası oluşacak yeni sınır hakkında, 6 ncı maddeye göre işlem yapılır ve sonuç İçişleri Bakanlığına bildirilir. Bir beldenin bazı kısımlarının komşu bir beldeye katılmasında veya yeni bir belde ya da köy kurulmasında, beldenin nüfusunun 5.000'den aşağı düşmemesi gerekir. Büyükşehir belediyesi bulunan yerlerde ayrılma yoluyla yeni bir belde kurulması için belde nüfusunun 100.000'den aşağı düşmemesi ve yeni kurulacak beldenin nüfusunun 50.000'den az olmaması şarttır. Birleşme ve katılma işlemlerinde bu maddede düzenlenmeyen hususlarda 4 üncü madde hükmüne göre işlem yapılır” (Madde 8).

Bu madde ile de sınır nüfusa göre belirlenmekte, kolaylıkla değiştirilebilmekte ve bir dizi evrak süreciyle karara bağlanmaktadır.

g) “Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, deprem riskine karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine konu olacak alanlar, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun kararı ile ilân edilir. Bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilân edilebilmesi için; o yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması ve en az elli bin metrekare olması şarttır.” (Madde 73).

Görüldüğü gibi, siyasi erkin kararıyla yeni kentsel alan oluşturulmakta ve sonuçta kentsel alanın yoğunluğu artırılmaktadır. Bununla birlikte mücavir alan sınırının ötesine geçilmemektedir.

11. Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu ve Mahallî İdare Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

a) “Birleşme, katılma veya tüzel kişiliğin kaldırılması sonucu tüzel kişiliği ilk mahallî idare seçimlerine Kadar devam edecek olan belediye ve köylerde, birleşme ve katılma işleminin gerçekleşmesi veya müşterek kararnamenin yayımlandığı tarihten itibaren yeni nazım ve uygulama planı yapılmaz; mevcut planlarda yapılması gereken zorunlu değişiklik ve her türlü imar uygulaması katılacak belediyenin uygun görüşü alınarak yapılır. Uygun görüş verilmeyen plan değişiklikleri yapılamaz (Madde 2).

Eski planların geçerliliğine çalışılırken, yeni oluşumun bütünsel planlanması gerekliliği gözden kaçmaktadır.

13. Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Adana’da 2 (Çukurova, Sarıçam), Ankara’da 1 (Pursaklar), Antalya’da 5 (Aksu, Döşemealtı, Kepez, Konyaaltı, Muratpaşa), Diyarbakır’da 4 (Bağlar, Kayapınar, Sur, Yenişehir), Erzurum’da 2 (Palandöken, Yakutiye), Eskişehir’de 2 (Odunpazarı, Tepebaşı), İstanbul’da 8 (Arnavutköy, Ataşehir, Başakşehir, Beylikdüzü, Çekmeköy, Esenyurt, Sancaktepe, Sultangazi), İzmir’de 2 (Bayraklı, Karabağlar), Kocaeli’nde 6 (Başiskele,

Çayırova, Darıca, Dilovası, İzmit, Kartepe), Mersin’de 4 (Akdeniz, Mezitli, Toroslar, Yenişehir), Sakarya’da 4 (Adapazarı, Arifiye, Erenler, Serdivan) ve Samsun’da 1 (Atakum) yeni ilçe kurulmuştur (Madde 1).

Kanunda verilen 44 sayılı liste ile ilçelere bağlanan köyler ve mahalleler belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, ilçe sınırının düzenlenmesi kanunlarla kolaylaşmaktadır.

“(2) İstanbul İlinde Eminönü İlçesi kaldırılmıştır. Eminönü Belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleleriyle birlikte Fatih Belediyesine katılmıştır.

(3) İstanbul İlinde Kadıköy İlçe Belediyesine bağlı Atatürk Mahallesi E-80 karayolu ile O4 karayolunun kuzeyinde kalan kısımları Ümraniye İlçe Belediyesine, Esenler İlçe Belediyesine bağlı askeri alanın güneyinden geçen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Proje Yolunun Mahmutbey yolu ile kesiştiği noktadan başlayarak, Mahmutbey yolunu takiben Gaziosmanpaşa İlçe Belediyesinin Malkoçoğlu ve İsmet Paşa mahallelerinin kesiştiği noktaya gelen hattın batısında ve Proje Yolunun kuzeyinde kalan kısmı Başakşehir İlçe Belediyesine ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Proje Yolunun güneyinde kalan kısmı Bağcılar İlçe Belediyesine katılmıştır.

(4) İstanbul İlinde Gürpınar İlk Kademe Belediyesine bağlı Pınar-tepe Mahallesi ve Kıraç İlk Kademe Belediyesine bağlı Çakmaklı Mahallesi TEM-D100 bağlantı yolunun batısı Büyükçekmece İlçe Belediyesine; Çekmeköy İlk Kademe Belediyesine bağlı Mehmet Akif Ersoy Mahallesi Ümraniye-Şile Yolunun güneyinde kalan kısmı Ümraniye İlçe Belediyesine; Ömerli İlk Kademe Belediyesine bağlı Merkez Mahallesi Ömerli Baraj Gölü içindeki Yarımada üzerinde bulunan Germeçli Tepesi, Akça İlyas Tepesi, Ziyaret Tepesi ve Koçullu Köyü Ziyaret Tepesi mevkiilerinin Pendik İlçesine bağlı Kurtdoğmuş Köyüne ve Bahçeşehir İlk Kademe Belediyesinin 1. Kısım Mahallesi TEM’in güneyinde ve TEM D100 bağlantı yolunun doğusunda kalan kısmı Avcılar İlçe Belediyesine katılmıştır.

(5) Erzurum İlinde Dadaşkent İlk Kademe Belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleleriyle birlikte Ilıca Belediyesine katılmış ve Ilıca İlçesinin adı Aziziye olarak

değiştirilmiştir. Merkez İlçeye bağlı Dereboğazı ve Yukarıyenice köyleri Aziziye İlçesine bağlanmıştır.

(6) Ankara İlinde Bala İlçesine bağlı Karaali İlk Kademe Belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılarak Merkez ve Yazlık mahalleleri Gölbaşı Belediyesine; Tohumlar, Karahasanlı, Kömürcü, Evciler, Çavuşlu, Yayla ve Akarlar mahalleleri Çankaya Belediyesine; Ahmetçayı ve Yörelî mahalleleri ise Bala Belediyesine katılmıştır.

(7) Eskişehir İlinde Sakarılıca Belediyesi köye dönüştürülerek büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılmıştır. Bursa İlinde Zeytinbağı, Göynükbelen ve Karıncalı belediyeleri, İzmir İlinde Mordoğan Belediyesi ve Samsun İlinde Çınarlık Belediyesi tüzel kişiliğini korumak suretiyle büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılmıştır. Mersin İlinde Gözne ve Soğucak belediyeleri Toroslar İlçesine ve Değirmençay Belediyesi Yenişehir İlçesine bağlanarak büyükşehir belediye sınırları dışına çıkarılmıştır.

(8) 14/1/2000 tarihli ve 593 sayılı Sakarya İlinde Büyük Şehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen Adapazarı Büyükşehir Belediyesinin adı Sakarya Büyükşehir Belediyesi ve 2/9/1993 tarihli ve 504 sayılı Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen İzmit Büyükşehir Belediyesinin adı Kocaeli Büyükşehir Belediyesi olarak değiştirilmiştir” (Madde 2).

Bu madde, mahalle bölüşümünün, ilçe adının değiştirilmesinin veya ilçenin iptal edilmesinin kolaylığını göstermektedir.

14. Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

a) “Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının

gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır. Ancak, kamunun mülkiyetinde veya kullanımında olan yerlerde kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ilan edilebilmesi ve uygulama yapılabilmesi Bakanlar Kurulu kararına bağlıdır. Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; üzerinde yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün en az 5 en çok 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir. Toplamı 5 hektardan az olmamak kaydı ile proje alanı ile ilişkili birden fazla yer tek bir dönüşüm alanı olarak belirlenebilir. Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye büyükşehir belediyeleri yetkilidir. Büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde ilçe belediyeleri kendi sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir. Büyükşehir belediyeleri tarafından yapılacak kentsel dönüşüm ve gelişim projelerine ilişkin her ölçekteki imar planı, parselasyon planı, bina inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni ve benzeri tüm imar işlemleri ve 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmaya büyükşehir belediyeleri yetkilidir” (Madde 1).

Görüldüğü gibi, siyasi erkin kararıyla yeni kentsel alan oluşturulmakta ve sonuçta kentsel alanın yoğunluğu artırılmaktadır. Bununla birlikte mücavir alan sınırının ötesine geçilmemektedir. 9 No’lu belediye Kanunu’ndan farkı, bu kez kentsel dönüşüm alanını belirleme yetkisinin tamamen büyükşehir belediyesinde olmasıdır.

Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler ile ilgili yasalar incelendiğinde, bu sınırların kimi zaman tüm belediyeler kimi zaman ise tek bir il için çıkarılan kanunla veya kanun değişikliği ile değiştirilebilir olduğu görülmektedir. Bu durum, kalkınmanın kentsel alan yaratmakla mümkün olduğu varsayımına bağlı olduğu kadar, genel bütçeden ve belediye gelirlerinden elde edilen gelirlerle doğrudan ilişkilidir. Çünkü nüfusu artan ve/veya daha çok belediyeleşen yerleşimin geliri artmaktadır. 5779 No’lu İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun’un 2, 5 ve 6. maddelerinde bu açıkça gözlenmektedir.²⁷

3.3. Kentsel Alan Sınırının Belirlenmesi

İlin odak yerleşim birimi olan kent, global ölçekte seyreden kalkınma ve uygarlaşma anlayışının gereği olarak, yapı ve nüfus yoğunluğu ile alan genişliğini sürekli olarak artırma amacını taşır. Barınma, çalışma, ulaşım-iletişim ve kültürel etkinlikler için planlanan alanlar doğal nüfus artışına ek olarak, istihdam ve daha modern yaşama olanakları sunma özellikleriyle de nüfus çeken alanlardır. Yapı ve nüfus yoğunluğu ile alan genişliğinin sürekli artırılmasının bir nedeni de kentsel alanın, gıda güvenliği konusu göz ardı edilerek varlığı kırsal alana dayanan tarımsal üretimden daha fazla ekonomik getiride bulunduğu kabul edilmesidir.

Sonuç olarak, kentsel alanın sürekli genişlemeye açık bir alan olduğu olgusal bir gerçekliktir.²⁸ Bu alandaki hizmetler de sınırı değiştirilebilir nitelikte olan belediye ile sağlanmaktadır. Belediye, sınırı gibi sayısı da değiştirilebilir bir birimdir. Aşağıdaki tablo 1927-2009 yılları arasındaki belediye sayılarını vermektedir.

Tablo 4. Sayım Yıllarına Göre Belediye Sayıları (1927-2009)²⁹

Sayım Yılı	Toplam	Büyükşehir	İl	İlçe	İlk Kademe ve Belde
1927	460		63	328	69
1940	549		63	370	116
1950	628		63	422	143
1960	995		67	570	358
1970	1.303		67	572	664
1980	1.725		67	572	1.086
1990	2.053	8	65	829	1.151
2000	3.228	16	65	850	2.297
2009	2.951	16	65	892	1.978

Kentsel hizmetler belediye ile verildiğinden, günümüzün kentleşme gerçekliği olarak, belediye sınırını kentsel alan sınırı olarak kabul etmek mümkündür.³⁰

Özetle, şehir planlama kuram ve pratiğinde kentsel alan sınırını belirleme kaygısı bulunmaz. Günün gereklerine uygun olarak kentsel alanın genişliği, sürekli değiştirilen belediye sınırları üzerinden sağlanır.

Bundan ötürü yapılması gereken çalışma iki aşamalıdır.

- Bir yandan kentsel alan sınırının belirlenmesi uygun yöntemlerle bilimsel temele dayandırılırken,
- paralelinde hizmet birimleri olan belediyelerin de sayı ve alan büyüklüğü olarak değiştirilmesi nesnel ölçütlere bağlanmalıdır.

3.4. Değerlendirme

Kuramsal olarak bir ölçek hiyerarşisi içinde kademelenen fizikî planlama, uygulamadaki yöntem ve işlem derinliğini özenle sınırladığı çerçevede belirler. Bu sınırların nesnel-bilimsel kurallara bağlı tutulmaması, süreç içinde değiştirilebiliyor olması ya da kentsel alan sınırında olduğu gibi tanımsız bırakılması, çalışmaların toprak ve kullanıcı üzerindeki etkisini de tanımsızlaştırır. Tanımsız durum içinde algılanamayan doğal süreçler de giderek olumsuz fiili durumlar yaratırlar. Doğanın ontolojik yapı elemanlarından biri olan toprak ve dolayımında öteki ontolojik yapı elemanlarından su ve hava, kendi döngüsel sistemleri içinde korudukları ekolojik dengelerini yitirirler.

Yapılması gereken, bir geri dönüş hareketidir; planlama yazınında söylendiği gibi, doğal sınırlar içinde ve onlarla çatışmayacak biçimde:

- önce yönlendirici olan bölgesel sınırların çizilmesi,
- bu sınırlar içinde il sınırlarının belirlenmesi,
- il sınırları içinde yerleşim odaklarının (belde, ilçe ve kent merkezlerinin) sınırlarının net tanımlanması

gerekmektedir.

Belediyelerin ise öncelikle hizmet sağlayıcı birimler olduğunun hatırlanması, yerleşim sınırları üzerinde karar verici gücünün zayıflatılması ve giderek elinden tümünden alınması doğru olacaktır.

Fiziki planlama kapsamında yaşanan reel gerçeklik ise,

- yönlendirici bir bölgesel sınırların olmadığı, dönemlik öngörülen çalışmalar kapsamında değişken bölgesel çalışma sınırlarının çizildiği,
- il sınırlarının siyaset-ekonomi işbirliği içinde günün gereklerine göre değiştirilebildiği,
- kentsel alan sınırlarının ise belediyelerin egemenlik alanları içinde belirlendiği şeklindedir.

BÖLÜM DÖRT

ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Modelleri Belirleyen Gerekçe

Merkezi yönetimin asal görevi, ulusal egemenlik sınırları içinde güvenliği sağlamanın dışında, toplumun gıda, barınma gibi temel gereksinimlerini yeterli düzeyde karşılamaktır. Ancak, kentsel alanlar merkezde olmak üzere kültürel alanların denetimsiz olarak genişlemesi durumunda, verimli tarım alanları kaybedilmekte ve dolayısıyla gıda güvenliği önemli bir sorun alanı haline dönüşmektedir.

Bugün kent, açlık, yoksulluk, gıda ve gelir güvenliği ve aidiyet sorunları yaşamaktadır. Çünkü modern kent her yerleşim alanından nüfus çekme eğiliminde ya da cazibesindedir. Gerek ekonomik ve sosyal getirileri ve gerekse kent planlarının olmazsa olmazlarından olan doluluk-boşluk dengesi açısından, fiziki planlama kapsamında bölge planından kentsel alan yayılma genişliğine dek sınırlandırma konusunu “gıda güvenliği” kavram ve sorun alanıyla ilişkilendirmek zorunluluğu bulunmaktadır. Çünkü kentli nüfusun artması, ki temeli iç göç olgusuna dayanmaktadır, bu nüfusun yaşama alanını, bir başka deyişle yeni kentsel alanları gerektirmektedir.

Türkiye ve Avrupa Birliği, FAO’ya üyedir. Dünya ülkeleri gıda güvenliği konusunda kapsamlı organizasyonlarla çalışırken Türkiye’nin de tarımsal üretim alanları konusunda duyarsız kalmaması gerekmektedir.³¹

Bir ülkenin kendisini besleyebilme ve ihracat yapabilme gücü kalkınmasına etki eden önemli faktörlerdendir. Bu güç azaldıkça dışa bağımlılık artacak ve ülkenin ekonomik gücü zayıflayacaktır.

Sonuç olarak: **kentsel alanı sınırlandıran/belirleyen unsurlar olmalıdır.** Bunlar bugüne kadar şehir planlama eylem alanında olmadığından tarım ülkesi olarak nitelendirilen Türkiye, günün sosyo-politik etkenleri nedeniyle tarımsal potansiyellerini yitirmektedir.

Ülkemizde doğal yasalara temellenmiş bir idari yapılanma örnek olarak bile yoktur; bunun beklenir sonucu olarak su havzası sınırlarını belirleyici temel sınırlar olarak veri kabul eden bir fizikî planlama anlayışı da yoktur. Oysa günümüzde küresel ısınma ve iklim kuşaklarının kuzey enlemlerine doğru göçü düşünüldüğünde, ekonominin diliyle su azalan bir değerdir ve ekolojik sorunların başında yer almaktadır.

İdari bir sınır olan il sınırı ile doğal bir sınır olan su havzası sınırı çakışmadığında, doğal kaynakların yönetimi kapsamında il ve su havzası sınırları içinde karar verici birkaç erk birimi olacaktır. Bunların aynı ve bir plan bağlamında eşgüdümlü çalışmalarını sağlamak da mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle, doğal sınırlara duyarlı idari sınırların belirlenmesi tartışmaya açılmalı, örneğin il sınırlarının akarsu havza sınırlarına göre yeniden düzenlenebilirliği üzerine çalışmalar başlatılmalıdır. Örneğin ölçülebilir bir değer olarak, il sınırları içindeki toplam su rezervi bu sınır içinde yer alan kentsel alan sınırını belirleyen bir unsur olabilir. Su rezervinin sınırlandıran plan unsuru olarak temel alınması, yapı ve nüfus bazında yoğunluk kararının alınmasında etkili olacak ve kentsel alan genişliği denetim altında tutulabilecektir. Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi 4.2.2. Kentsel Alan Sınırı İçin Model alt başlığı altında verilecektir.

Aşağıda tarım sektörünün güç kaybı ve toprak üzerindeki izdüşümü ayrıntılı olarak verilmiştir.³²

1. **Türkiye'deki tarım alanları toplamına** 1999-2009 yılları aralığında bakıldığında, 11 yıl içinde tarım alanlarının her yıl biraz daha azaldığı ve 1999'da 268011820 da olan tarım alanının %9 (25065012 da) azalarak 2009'da 242946808 da'a düştüğü görülmektedir.

Nuts 1 Bölgeleri olarak ayrı ayrı incelendiğinde Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'deki %1 (134564 da) artmanın dışında, tüm bölgelerde tarım alanları toplamının azaldığı; Nuts 2 Bölgeleri olarak bakıldığında da Aydın'da %1,1 (103163 da), Mardin'de %4,1 (283962 da) ve Erzurum'da %7.1 (388110 da) artmanın dışında tüm bölgelerde de tarım alanlarının

azaldığı görülmektedir. Bu azalma sanayi ve ticaret merkezi olarak görülen İstanbul, Batı Anadolu, Doğu Marmara ve Batı Marmara Bölgelerinde en çok olmakla birlikte tarım bölgesi olarak görülen Güneydoğu, Kuzeydoğu ve Ortadoğu bölgelerinde de yaşanmıştır.

Durum, tarım alanları toplamının açılımında da benzer biçimdedir³³:

- a) **Türkiye'deki tahıl ve diğer bitkisel ürünler alanı**, 1999'da 182596830 da iken, 2009'da %11 (20422622 da) azalarak 162174208 da'a düşmüştür. Tarım alanları toplamındaki düşüşün %81'i tahıl ve diğer bitkisel ürünler alanında görünmektedir.

Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde %1 (98724 da) artış dışında tüm Nuts1 Bölgelerinde ve Mardin'de %2,9 (164324 da) ve Erzurum'da %9,2 (350649 da) artış dışında tüm Nuts 2 Bölgelerinde de tahıl ve diğer bitkisel ürünler alanı azalmıştır. Azalma en çok Batı Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde görünürken, üçüncü sırada ülkenin tarım bölgesi olarak bilinen Güneydoğu Anadolu Bölgesi yer almaktadır.

- b) **Meyve, içecek, baharat bitkileri alanı**, 1999'da 25880870 da iken, 2009'da %14 (3548974) artarak 29429844 da'a çıkmıştır. Tarım alanları toplamındaki azalmanın daha fazla olmamasının nedeni, meyve, içecek, baharat bitkileri alanındaki %14 artıştır.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde Batı Anadolu'da %20,6 (272847 da), İstanbul'da %9,9 (3098 da), Kuzeydoğu Anadolu'da %20,4 (22489 da) ve Orta Anadolu'da %9,2 (89257 da); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde ise Konya'da %27 (291234 da), Gaziantep'te %6,4 (152567 da), Ağrı'da %37,1 (19870 da), Erzurum'da %4,6 (2619 da), Kayseri'de %11,7 (29601 da) ve Kırıkkale'de %8,3 (59656 da) azalmanın dışında tüm bölgelerde meyve, içecek, baharat bitkileri alanı artmıştır.

- c) **Sebze alanları**, 1999'da 9142700 da iken, 2009'da %11 (1029572) azalarak 8113128 da'a düşmüştür. Tarım alanları toplamındaki düşüşün %4'ü sebze alanlarında görünmektedir.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde, Doğu Marmara'da %2,9 (4359 da) ve Ortadoğu Anadolu'da %2,8 (4468 da); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Adana'da %8,3 (53483 da), Antalya'da %7,7 (39945 da), Konya'da %8,3 (29230 da), Kocaeli'nde %2,9 (4359 da), Kırıkkale'de %21,3 (53327 da) ve Van'da %27 (14565 da) artmanın dışında tüm bölgelerde sebze alanları azalmıştır.

- d) **Nadas alanları**, 1999'da 50391420 da iken, 2009'da %14 (7161792) azalarak 43229628 da'a düşmüştür. Tarım toplamındaki düşüşün %29'i nadas alanlarında görünmektedir.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde, Batı Karadeniz'de %1,5 (53739 da), Kuzeydoğu Anadolu'da %10,4 (305488 da); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Samsun'da %18,9 (349416 da), Aydın'da %36,2 (59182 da), İzmir'de %230,7 (30920 da), Gaziantep'te %19,6 (22858 da), Ağrı'da %18 (249243 da) ve Erzurum'da %3,6 (56245 da) artış dışında tüm bölgelerde nadas alanları azalmıştır. Nuts 2 Bölgelerinden Tekirdağ'da 1999'da sıfır olan nadas arazisi 2009'da 11513 da olmuş; İstanbul'da yalnızca 2003'de 20790 da alan nadasa bırakılmıştır.

2. **Türkiye'deki büyükbaş ve küçükbaş hayvan toplamına 1999-2009 yıl aralığında bakıldığında**, 11 yıl içinde hayvan sayısının her yıl biraz daha azaldığı ve 1999'da 50242750 baş olan hayvan sayısının %24 (12098372 baş) azalarak 2009'da 38144378'e düştüğü görülmektedir.

Nuts 1 Bölgelerinden yalnızca Batı Marmara'da %3 (85625 baş); Nuts 2 Bölgelerinden Balıkesir'de %1,6 (30429 baş), Tekirdağ'da %5,8 (55196 baş) ve Mardin'de %30,9 (497563 baş) artmanın dışında tüm bölgelerde büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı azalmıştır. Durum, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının çeşitleri, et ve yumurta üretiminde de benzerdir³⁴.

- a) **Yetişkin büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı**, 1999'da 35629444 baş iken, 2009'da %23 (8176089 baş) azalarak 27453355'e düşmüştür. Hayvan toplamındaki düşüşün %68'i yetişkin büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısında görünmektedir.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde, Batı Marmara'da %2,6 (55638 baş) ve Güneydoğu Anadolu'da %1,4 (61925 baş); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Tekirdağ'da %8,7 (59933 baş), Mardin'de %16,8 (202300 baş) ve Şanlıurfa'da %8,5 (197553) artmanın dışında tüm bölgelerde yetişkin büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı azalmıştır.

b) **Genç büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı**, 1999'da 14613306 baş iken, 2009'da %26 (3922283) azalarak 10691023'e düşmüştür. Hayvan toplamındaki düşüşün %32'si genç büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısında görünmektedir.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde Batı Marmara'da %4,2 (29987 baş); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Balıkesir'de %7,7 (34724) ve Mardin'de %73,1 (295263) artış dışında tüm bölgelerde genç büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı azalmıştır.

3. **Gıda tüketimi artmaktadır. 1999'da kesilerek kullanılan kümes hayvanı sayısı** 377718315 adet iken 2009'da %91 (342696188) artarak 720414503 olmuştur³⁵.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde Batı Anadolu'da %43 (12891540 adet); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Antalya'da %100 (75675 adet), Ankara'da %23,6 (5219111 adet), Konya'da %96,7 (7672429 adet), Samsun'da %52,8 (5083700 adet), Tekirdağ'da %100 (140000 adet) azalmanın dışında tüm bölgelerde kesilerek kullanılan kümes hayvanı sayısı artmıştır³⁶.

1999'da et olarak kullanılan kümes hayvanı toplamı 609652,995 ton iken 2009 da %118 artarak (713971,25 ton) 1323624,245 ton olmuştur.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde Batı Anadolu'da %48 (23686,5597 ton), Doğu Karadeniz'de %100 (61,3300 ton), Güneydoğu Anadolu'da %4,7 (164,2984 ton), Kuzeydoğu Anadolu'da %96,4 (6492,7590 ton) ve Orta Anadolu'da %36,3 (3607,5036 ton); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Antalya'da %100 (116,1150 ton), Hatay'da %82,1 (1560,8000 ton), Ankara'da %32,8 (12318,5322 ton), Konya'da %96,6 (11368,0275 ton), Samsun'da %29 (3716,9200 ton), Tekirdağ'da %100 (210 ton), Aydın'da %88,9 (885,6271

ton), Şanlıurfa'da %100 (987,7000 ton) ve Kayseri'de %22,7 (1859,0036 ton) azalmanın dışında tüm bölgelerde et olarak kullanılan kümes hayvanı miktarı artmıştır³⁷.

4. Kesilerek kullanılan kümes hayvanı sayısı ve tonu artarken **mevcut kümes hayvanı sayısı azalmıştır**. 1999'da mevcut kümes hayvanı 246476193 iken %5 (12393987) azalarak 2009'da 234082206 olmuştur³⁸.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde, Batı Karadeniz Bölgesi'nde %31,7 (4048106 adet), Batı Marmara'da %42,1 (7986837 adet), Ege'de %74,6 (21640039 adet) ve İstanbul'da %105,6 (904066 adet); Nuts 2 Bölgeleri incelendiğinde Zonguldak'ta %346,6 (6292347 adet), Balıkesir'de %48,9 (8514897 adet), Bursa'da %49,9 (3540961 adet), Aydın'da %87,3 (3330972 adet), İzmir'de %91 (6824927 adet) ve Manisa'da %65 (11484140 adet) artışın dışında tüm bölgelerde mevcut kümes hayvanı sayısı azalmıştır. Ege Nuts 1 Bölgesi'nde ve tüm Nuts 2 Bölge merkezleri olan Aydın, İzmir ve Manisa'da mevcut kümes hayvanı sayısında artış görülmektedir.

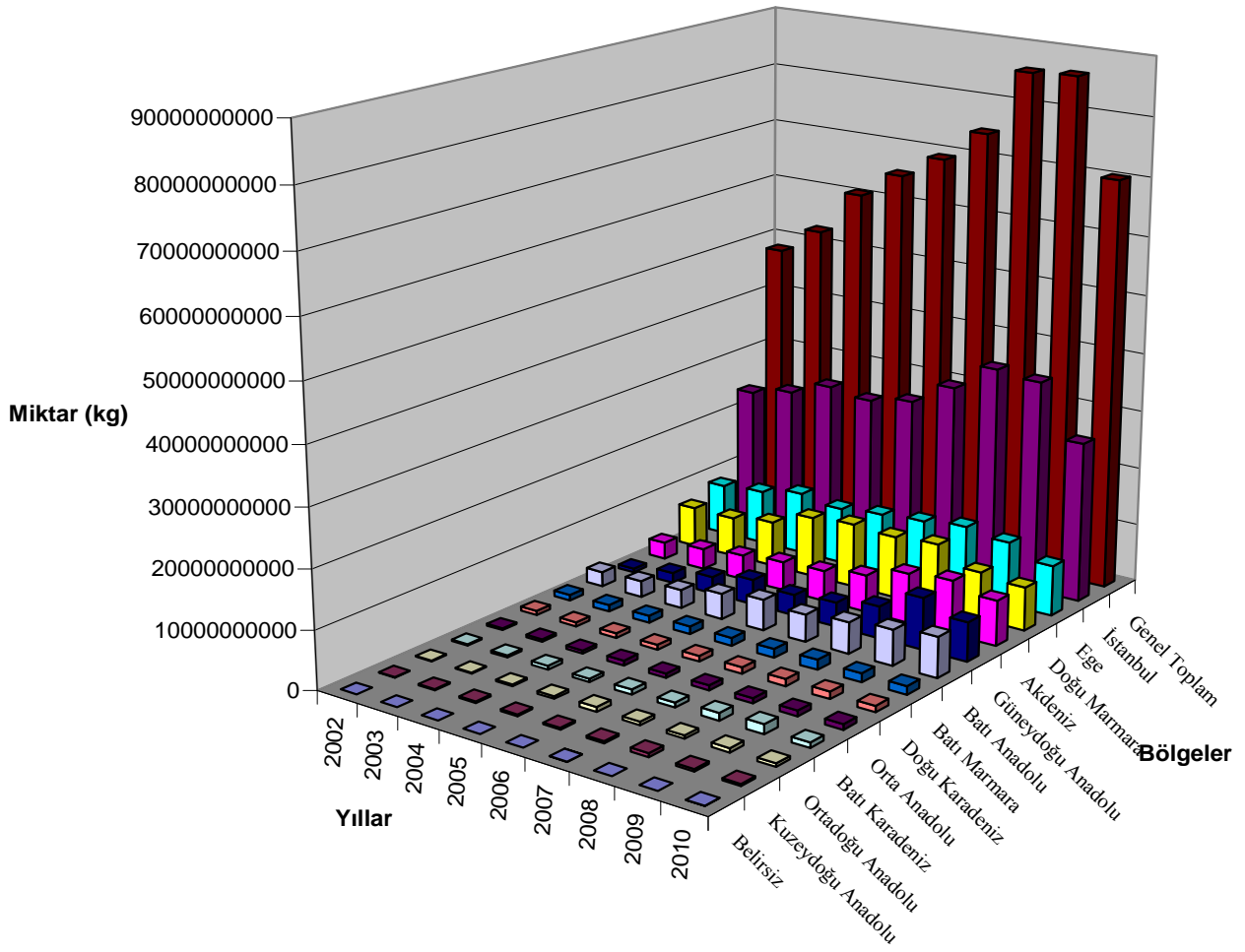
5. Kümes hayvanı sayısının azalması ile yumurta sayısında da azalma görülmektedir. **Yumurta sayısı**, 1999'da 14090023000 (X1000 adet) iken %2 (257296530X10000 adet) azalarak 2009'da 13832726470 olmuştur³⁹.

Nuts 1 Bölgeleri incelendiğinde yumurta sayısındaki azalma sırasıyla, Doğu Marmara'da %47,3 (1102285,4160X1000 adet), Güneydoğu Anadolu'da %43,5 (167187,2260X1000 adet), Kuzeydoğu Anadolu'da %35,6 (62153,2660X1000 adet), Ortadoğu Anadolu'da %25,8 (65064,3360X1000 adet), Akdeniz %23,9 (132694,1670X1000 adet) ve Batı Anadolu'da %5,1 (155297,5020X1000 adet) azalmıştır.

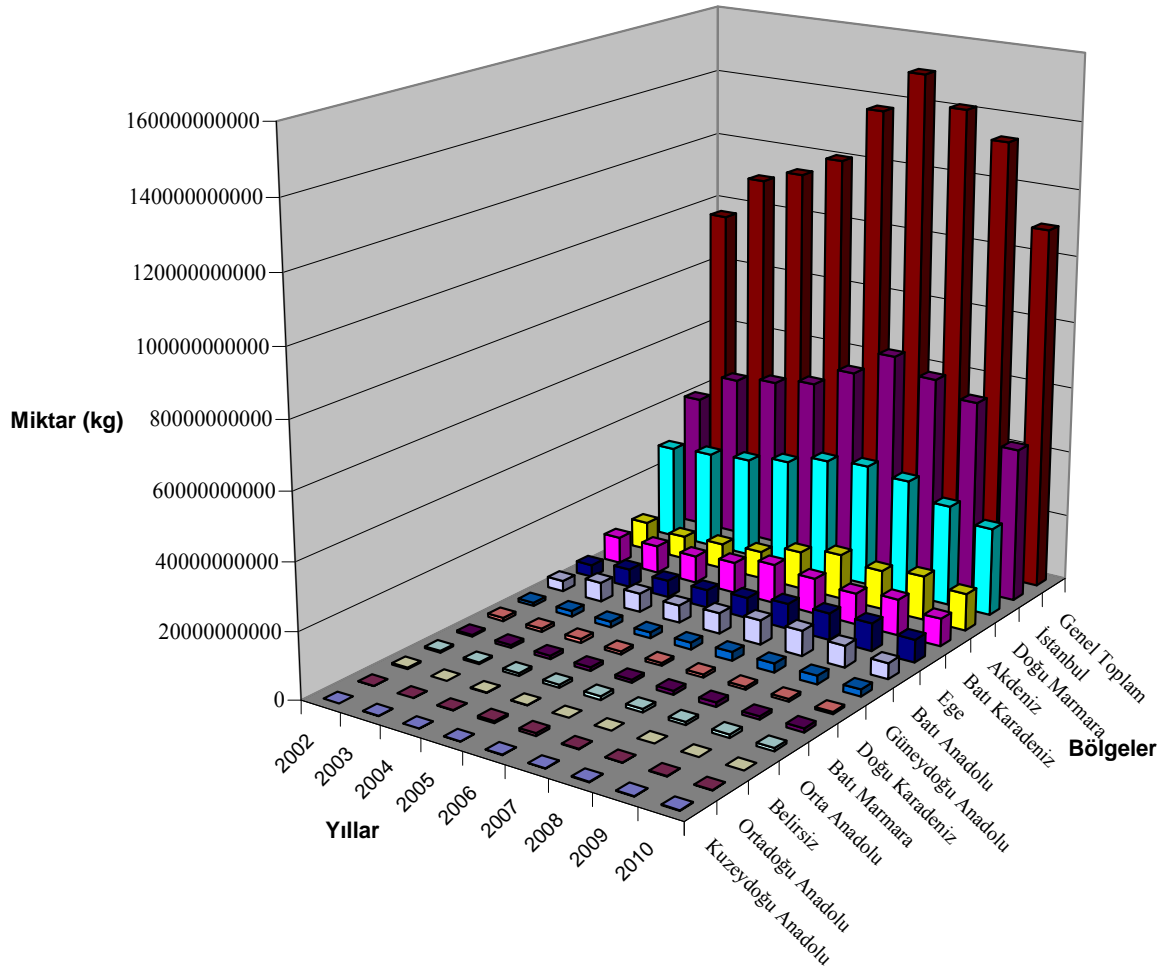
6. Durumun böyle olması, **ihracat ve ithalat miktarlarına da yansımıştır**⁴⁰. Türkiye'nin yaptığı toplam ihracat (kg) 2002'den 2010'a yalnızca %32 (22155942105 kg) artarken 2002'den 2010'a ithalat ise %116 (12779890703 kg) artış göstermiştir.

Aşağıdaki grafikler, Doğu ve Karadeniz Bölgeleri'nin, Batı ve Akdeniz Bölgelerinden daha az ihracat ve ithalat yaptığını ve ek olarak ihracatta önde gelen bölgelerin daha fazla ithalat yaptığını göstermektedir.

Sonuçta durum, Türkiye'nin son 9 yılda dışa bağımlılığının arttığını göstermektedir.

Grafik 1. Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında İhracat Durumu (kg)

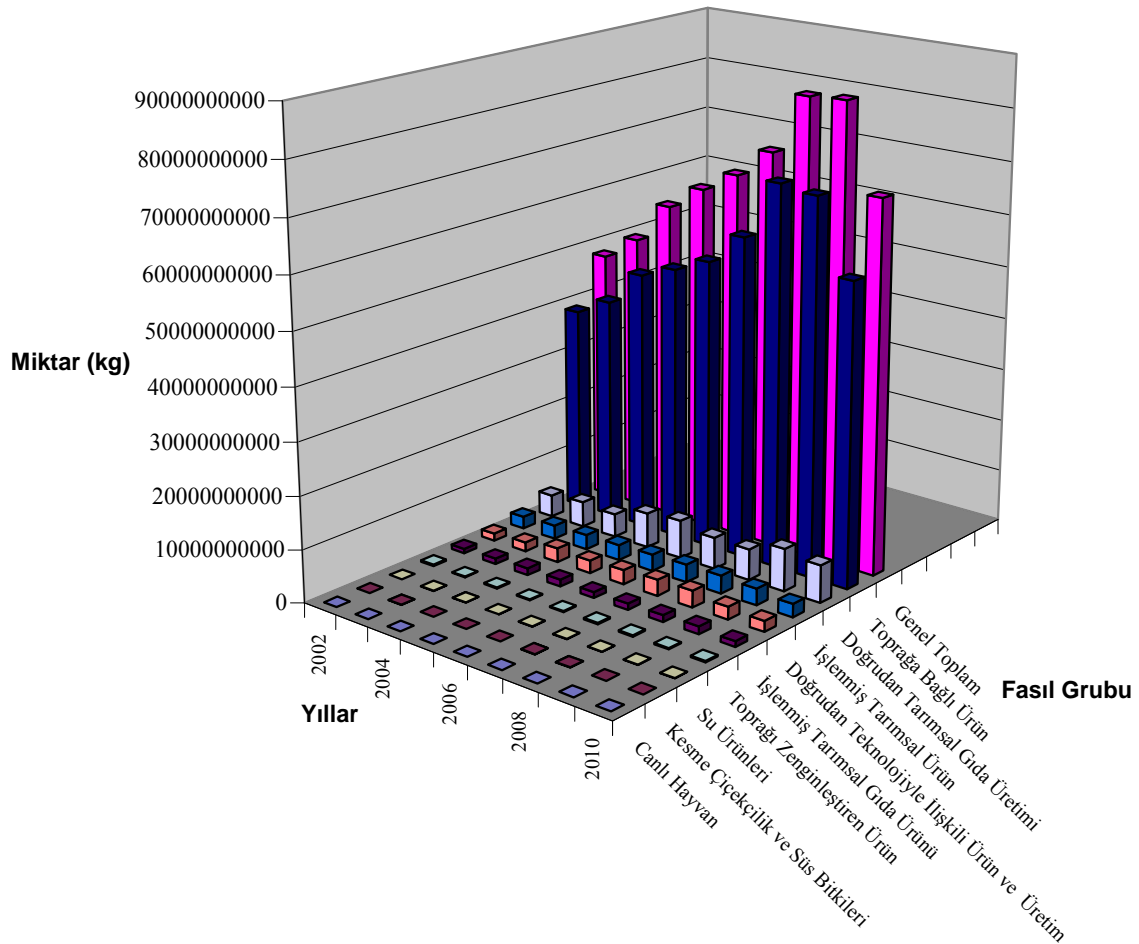
Grafik 2 Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında İthalat Durumu (kg)

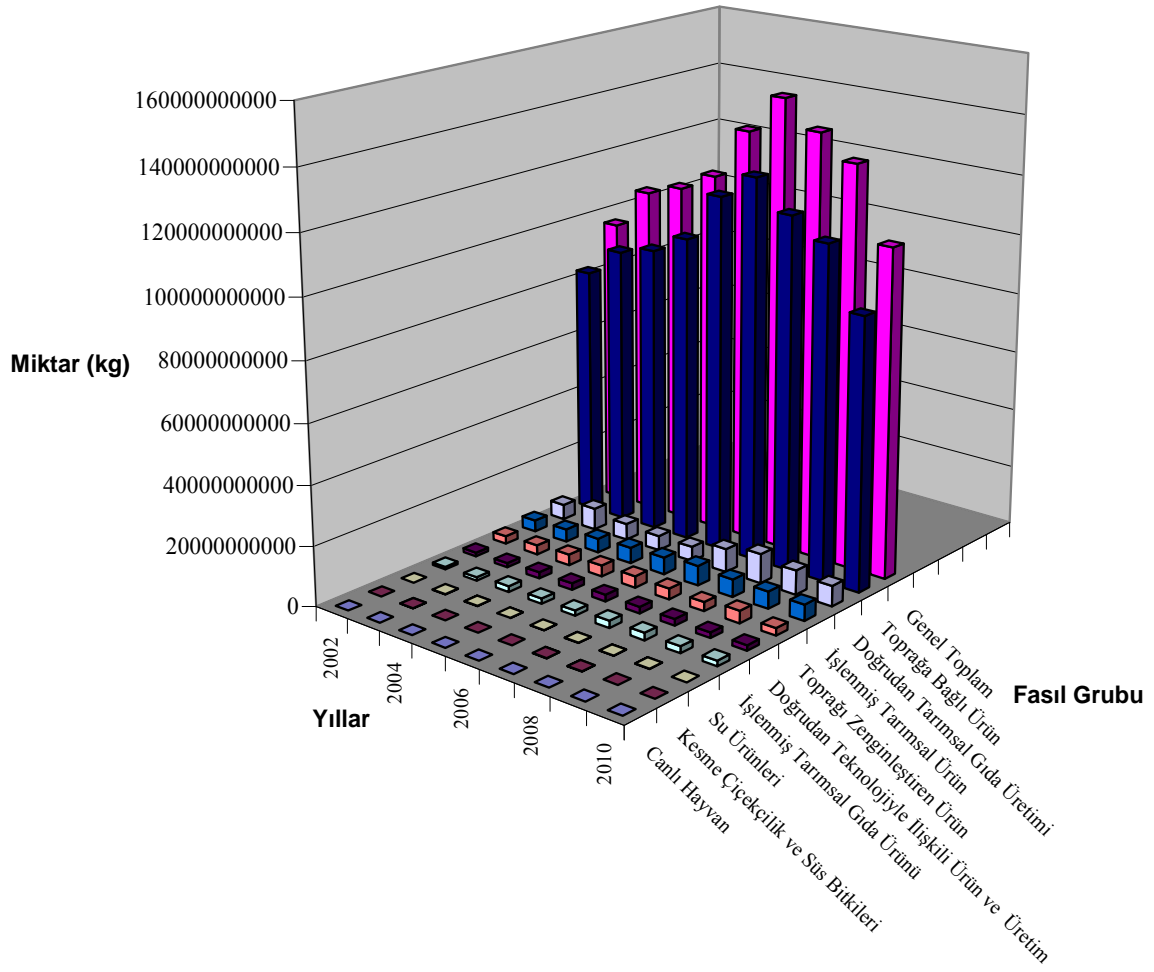
7. **Türkiye’de beslenmeye dönük ithalat artmaktadır.** İhracat ve ithalatın fasıl gruplarına göre değişimi şöyledir⁴¹:

Tablo 5. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İhracat ve İthalat Durumu⁴²

Fasıl Grubu	İhracat		İthalat	
	Değişim (kg)	Değişim (%)	Değişim (kg)	Değişim (%)
Canlı Hayvan	-18576299	-98	15491458	4528
Doğrudan Tarımsal Gıda Üretimi	2903965954	69	1795718375	35
Doğrudan Teknolojiyle İlişkili Ürün ve Üretim	647024096	46	534611563	41
İşlenmiş Tarımsal Gıda Üretimi	208359147	25	1035820639	128
İşlenmiş Tarımsal Ürün	202183596	9	1601712691	42
Kesme Çiçekçilik ve Süs Bitkileri	12736669	114	2825184	22
Su Ürünleri	12004524	43	33360298	148
Toprağa Bağlı Ürün	18256472595	47	7831161259	9
Toprağı Zenginleştiren Ürün	-68228177	-21	-70810764	-3
Genel Toplam	22155942105	46	12779890703	13

Durum aşağıdaki grafiklerde de görülmektedir.

Grafik 3. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İhracat Durumu (kg)

Grafik 4. 2002-2010 Yılları Arasında Fasıl Gruplarına Göre İthalat Durumu (kg)

Durumun bölgelere dağılımı aşağıdaki tabloda özetlenmektedir (Bölgelerin yıllara göre ihracat ve ithalat durumu için Bkz. Ek-8).

Tablo 6. 2002-2010 Yılları Arasında Bölgelerin Fasıllarına Göre İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg)

Bölgeler	Canlı Hayvan		Doğrudan Tarımsal Gıda Üretimi		Doğrudan Tekn. İlişkili Ürn. ve Ürt.		İşlenmiş Tarımsal Gıda Üretimi		İşlenmiş Tarımsal Ürün		Kesme Çiçekçilik ve Süs Bitkileri		Su Ürünleri		Toprağa Bağlı Ürün		Toprağı Zenginleştiren		Genel Toplam	
	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)
Akdeniz	-100	1093	16	8	49	241	0	77	-8	76	24	349	59	1690	386	29	1481	118	165	31
Batı Anadolu	-99	19630	153	69	122	-74	105	108	-41	-17	511	-45	47	59284	202	111	-85	-93	175	48
Batı Karadeniz		-100	647	108	391	160	63	-40	125	86			107		232	1		100	284	4
Batı Marmara	23	1267	314	133	-3	95	-37	95	11	22	1	-87	-31	87	39	115	43	62	50	108
Belirsiz		-18	41	-87	14	28	-36	1083	273	-77		-100	-70	-92	155	-99	515	62	97	-98
Doğu Karadeniz		-86	18	-94	557	36	-7	-94	-11	-65	9	1904	-44	4103	74	-20	156	1	42	-37
Doğu Marmara	-68	3401	-12	336	126	252	22	819	-6	59	591	156	5	1217	1	-11	-99	176	8	-7
Ege	694	1587	-13	132	116	155	-19	585	-12	46	144	538	119	1197	-1	80	-5	-13	-1	86
Güneydoğu Anadolu	-100	-66	724	331	416	166	969	363	122	70	1198	-5		-73	1552	51	1782	168	930	106
İstanbul	-87	1855	30	0	-20	38	24	74	3	36	239	-33	-40	38	17	13	2	0	15	14
Kuzeydoğu Anadolu	-19		-40	-9	163	236	-5	112	434	1360	4476	156			374	540	664	-87	250	306
Orta Anadolu	32	8136	306	-3	-2	237	121	1316	-5	35	386	360	8961	-80	308	72	670	129	214	64
Ortadoğu Anadolu		54514	26	16	255	364	38		90	-14	80			391	17	1800			278	12
Genel Toplam	-98	4528	69	35	46	41	25	128	9	42	114	22	43	148	47	9	-21	-3	46	13

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Canlı hayvan, Kesme çiçekçilik ve süs bitkileri ve Toprağı zenginleştiren ürün fasıl gruplarında ihracat için 2002 ve 2010 Yılları için karşılaştırma yapılamamıştır. Çünkü verilen fasıl gruplarının 2002 Yılı ihracat değeri 0'dır. 2010'da sırasıyla 423 kg, 6120 kg ve 183565 kg ihracat yapılmıştır. Bölgede, Kesme çiçekçilik ve süs bitkileri ve Su ürünleri fasıl gruplarında ithalat için 2002 ve 2010 Yılları için karşılaştırılma yapılamamıştır. Çünkü verilen fasıl gruplarının 2002 Yılı ithalat değeri 0'dır. 2010'da sırasıyla 7966 kg ve 303020 kg ithalat yapılmıştır. Batı Marmara Bölgesi'nde Kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde 2002 ithalat değeri 0 olduğundan, 2002 değil, 2003 Yılı 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede Toprağı zenginleştiren ürünün 2002 ve 2003 Yılı ihracat değerleri 0 olduğundan 2004 Yılı 2010 ile karşılaştırılmıştır. Belirsiz (TÜİK'in ihracatı veya ithalatı yaptığını belirleyemediği alan için nitelendirmesi) için canlı hayvan grubunda yalnızca 2003 yılı için 3990 kg ihracat yapıldığından boş bırakılmıştır. Bölgede, kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde yalnızca 2010'da 326371 kg. ihracat yapıldığından boş bırakılmıştır. Su ürünlerinde yalnızca 2002 ve 2007 yıllarında ihracat yapıldığından bu iki yıl arasındaki ilişki yazılmıştır. Belirsizde su ürünlerinde 2002 ve 2003'de ithalat yapılmadığından 2004 ile 2010 yılı karşılaştırılmıştır. Bölgede 2002'de toprağı zenginleştiren üründe ithalat yapılmadığından 2003, 2010 ile karşılaştırılmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yalnızca 2003 ve 2005 yıllarında canlı hayvan grubunda ithalat yapıldığından bu iki yıl arasında karşılaştırma yapılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde 2002 ve 2003 yıllarında ithalat yapılmadığından 2004 yılı 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede 2002-2010 arasında canlı hayvan grubunda hiç ihracat yapılmamıştır. Bölgede 2002'de toprağı zenginleştiren üründe ihracat yapılmadığından 2003, 2010 ile karşılaştırılmıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Su ürünlerinde yalnızca 2006 yılında 2831 kg. ihracat yapıldığından boş bırakılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde yalnızca 2006-2009 yılları arasında ithalat yapıldığından 2006, 2009 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede su ürünlerinde yalnızca 2004 ve 2009'da ithalat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır.

İstanbul'un Doğrudan tarımsal gıda ve Toprağı zenginleştiren ürün fasıl gruplarında ithalat değerleri yaklaşık eşit olduğundan değişim 0 görünmektedir.

Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde canlı hayvanda yalnızca 2002 ve 2009'da ihracat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde yalnızca 2008 ve 2010'da ihracat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Bölgede Toprağı zenginleştiren üründe yalnızca 2009 ve 2010'da ihracat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Bölgede 2002-2010 arası canlı hayvan ithalatı olmadığından boş bırakılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde 2002, 2003, 2004, 2006 ve 2007 yıllarında ithalat yapılmadığından 2005, 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede su ürünlerinde ithalat yapılmadığından boş bırakılmıştır. Bölgede 2003 ve 2006-2010 arası Toprağı zenginleştiren üründe ithalat yapılmadığından 2002, 2005 ile karşılaştırılmıştır.

Orta Anadolu Bölgesi'nde kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde 2002 ve 2003'de ithalat yapılmadığından 2004, 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede su ürünlerinde 2002-2007 aralığında ithalat yapılmadığından 2008, 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede canlı hayvanda yalnızca 2004 ve 2005 yıllarında ihracat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Bölgede su ürünlerinde 2002 ve 2003'de ihracat yapılmadığından, 2004, 2010 ile karşılaştırılmıştır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde, canlı hayvanda yalnızca 2002'de 42710 kg ihracat yapıldığından boş bırakılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde yalnızca 2005 ve 2010'da ihracat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Bölgede su ürünlerinde yalnızca 2005'de 350 kg ihracat yapıldığından boş bırakılmıştır. Bölgede Toprağı zenginleştiren üründe yalnızca 2005, 2006 ve 2009'da ihracat yapıldığından 2005, 2009 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede canlı hayvanda yalnızca 2007-2010 arasında ithalat yapıldığından 2007, 2010 ile karşılaştırılmıştır. Bölgede kesme çiçekçilik ve süs bitkilerinde ve su ürünlerinde yalnızca 2007'de sırasıyla 2000 kg ve 1640 kg ithalat yapıldığından ve toprağı zenginleştiren üründe hiç ithalat yapılmadığından boş bırakılmıştır.

Tablo,

- Önemli ve nüfusu fazla bölgelerin (İstanbul gibi) ithalatının fazla olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte istihdam nüfusu da fazla olduğundan üretimin ve ihracatın da fazlalığını,
- İthalat ve ihracatın yıldan yıla değişken olduğunu, dolayısıyla bölgeler ve fasıl gruplarında planlı/sistemli bir ticaret politikası izlenmediğini,
- İthalatın, ihracattan fazlalığını göstermektedir.

Bu durum ülkelerle yapılan ithalat ve ihracat dağılımında da görünmektedir.

Tablo 7. 2002-2010 Yılları Arasında İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg)

Fasıl Grubu	İhracat		İthalat	
	Değişim (kg)	Değişim (%)	Değişim (kg)	Değişim (%)
ABD	-1892261239	-54	3985522592	67
Afrika	6462791159	146	-4150145957	-48
Antartika	-8251820	-99	-21258	-99
Asya	19529136721	171	4269681682	23
Avrupa	546494770	39	1558689668	20
Avrupa Birliği	-4308578229	-20	7610444794	38
Avustralya	10448571	12	-2323127160	-72
Beyaz Rusya	45840731	427	146315879	705
Ekvator Bölgesi	4485231	21	65740174	117
Güney Afrika	11390416	13	-133052073	-8
Güney Amerika	1220574428	300	3683541228	107
KKTC	125229212	18	-45587148	-27
Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge	-784472722	-99	-5710048449	-100
Kuzey Amerika	-269659715	-51	-2290833021	-65
Okyanusya Adaları	32119987	272	610460	10
Orta Amerika	-14522098	-9	117131693	258
Rusya Federasyonu	1026457476	87	5892064960	34
Türkiye Serbest Bölgeleri	418719578	33	102963672	73
Genel Toplam	22155942105	46	12779890703	13

Tablo,

- daha az ihracat yapılan bölgelerle daha az ithalat yapıldığını ve bunun tersini,
- ABD ve Avrupa Birliği gibi politik ilişkilerin sürdürüldüğü bölgelerle ithalatın artırıldığını,
- Planlı bir ithalat ihracat sistemi izlenmediğini göstermektedir.

Tablo 8. Ülkelerin Bölgelerle 2002-2010 Arasındaki İhracat ve İthalat Durumu Değişimi (kg)

Ülkeler	Akdeniz		Batı Anadolu		Batı Karadeniz		Batı Marmara		Belirsiz		Doğu Karadeniz		Doğu Marmara		Ege		Güneydoğu		İstanbul		Kuzeydoğu Anadolu		Orta Anadolu		Ortadoğu Anadolu		
	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)	İth (%)	İhr (%)
ABD	128	85	11	-54	449	102	2	-25	1424	15	-70	75	-59	300	-16	168	82	244	-69	39	20	-17	19	-78	23	-40	
Afrika	739	106	134	-78	462	-23	76	-32	600	1537	-67	-29	34	-85	151	-5	1456	119	124	68	155	-96	181	424	308	62	
Antartika				45															-99	-85							
Asya	226	36	359	88	626	-87	257	126	55	-99	85	-67	200	12	82	141	3958	239	59	41	240	138	470	369	659	-37	
Avrupa	61	71	567	-38	104	182	412	337	333	-87	109	-62	25	101	68	53	117	33	0	-16	1311	8921	68	47	117	1299	
Avrupa Birliği	45	106	130	-44	226	118	-6	50	134	-95	2	-35	-40	113	-38	37	115	31	-27	22	8	-93	48	69	-54	23	
Avustralya	234	-90	-43	-97	5989	-45	-25	-96	-99	685	-31	-99	57	107	49	29	197	-53	-26	-88	186	-94	1600	-99	-30	-82	
Bevaz Rusya	4228	2462	550	-76	1232	3857	27726	14845	1626	2236	26683	-71	1808	33	65	3517	27994	21	268	1755	-73		16841	-7	10	-95	
Ekvator Bölgesi	-60	236	38532	502	47	72	489	-92			400		228	406	2145	8	37	10599	-27	-18				-84			
Güney Afrika	399	321	32	396	212067	-90	-65	-55	45397	52420	-85	616175	282	105	58	132	1018	-99	-24	-57			152	-93	-98	15	
Güney Amerika	1202	493	1210	6459	69	-22	161	-71	120	-91	-9	538929	-40	107	322	253	2879	927	397	53	32200	-94	701	-62	139	6310	
KKTC	152	22	58	10	-10	-99	219	149878	-9	-79	96	1	-24	-76	-5	-46	188	13400	9	-34	767		109	1507	-55	4634	
Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge	-100	-91	-100	114	-99	-98	-96	-74	-99	-98	-99	-99	-100	-100	-96	-68	-100	-96	-97	-100	-74	659	-99	-89	-99	227	
Kuzey Amerika	388	-78	338	-45	54	-46	942	-88	-37	878	380	-100	6	980	-16	227	105	2942	-80	-29	-84	2707356	70	561	-39	424	
Okyanusya Adaları	115	35	128	378	215730	-99	718	554		658	4	-81	252	264	120	-13	140	370	543	28			215	-81	34	22	
Orta Amerika	-23	1	156	5469	8	5004	44	-84	-6	175	2003	3656	-23	1742	83	728	681	158	-29	693	144	407	3412	-70	78	-98	
Rusya Federasyonu	83	278	-40	93	159	56	33	1709	28	-99	51	-23	296	26	339	296	187	49	85	15	5586	3175	22742	18	125	452	
Türkiye Serbest Bölgeleri	305	143	57	241	539	160	42	2499	14544	-73	569	-64	-16	1175	-75	-25	-88	592	-20	8	223	-100	105	4011	136	1418	
Genel Toplam	165	31	175	48	284	4	50	108	97	-98	42	-37	8	-7	-1	86	930	106	15	14	250	306	214	64	278	12	

- Antartika ile 2005-2010 arasında ihracat yapılmadığından, 2004 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Antartika ile 2002, 2005-2007 yıllarında ithalat yapıldığından 2002 ile 2007 karşılaştırılmıştır.
- Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nin 2010'da ABD ile ihracatı olmadığından, 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır.
- Hiçbir bölge 2005-2010 arası Antartika ile ihracat yapmamıştır. Akdeniz yalnızca 2002'de 91076 kg; Batı Anadolu, Batı Karadeniz, Batı Marmara, Belirsiz, Ege, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu 2002-2005 arasında da Antartika ile ihracat yapmamıştır; Doğu Karadeniz yalnızca 2002'de 121220 kg; Doğu Marmara yalnızca 2004'te 352 kg; Güneydoğu Anadolu yalnızca 2002'de 61241 kg; Orta Anadolu yalnızca 2002'de 90500 kg ihracat yapmıştır. İstanbul yalnızca 2002 (7888135 kg) ve 2003'de (33971 kg) ihracat yaptığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Hiçbir bölgenin 2008-2010 arası Antartika ile ithalatı olmamıştır. Akdeniz, Batı Karadeniz, Batı Marmara, Belirsiz, Ortadoğu Anadolu, Ege, Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri 2002-2008 arasında da ithalat yapmamıştır. Batı Anadolu yalnızca 2002 (894 kg) ve 2006'da (1295 kg) ithalat yaptığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Doğu Marmara yalnızca 2002'de 20400 kg, İstanbul ise yalnızca 2005 (233 kg) ve 2007'de (36 kg) ithalat yaptığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır.
- İstanbul'un 2002 ve 2010 yıllarında yaptığı ihracat miktarı yaklaşık eşit olduğundan tabloda sıfır görünmektedir. Planlı bir sistem olsaydı tüm yıllarda tüm bölgeler için bu olur ya da rakamlar arasında tutarlılık olurdu.
- Kuzeydoğu Anadolu Avustralya ile yalnızca 2004'de (1 kg), 2007'de (1 kg) ve 2010'da (187 kg) ihracat yaptığından 2007, 2010 ile karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Avustralya ile 2002, 2007, 2008 ve 2010'da ithalat yapmamıştır. Bu nedenle 2003, 2009 ile karşılaştırılmıştır. Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nin 2002 ve 2005'te Avustralya ile ithalatı olmadığından, 2003, 2010 ile karşılaştırılmıştır.
- Batı Karadeniz'in Beyaz Rusya ile 2002 ve 2004'de ihracatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Marmara'nın 2002'de ihracatı olmadığından, 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Belirsiz'in yalnızca 2007 (1645 kg) ve 2010'da (28396 kg) ihracatı olduğundan bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Güneydoğu Anadolu'nun 2002'de ihracatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun

2003-2008 arası ihracatı olmamıştır. Orta Anadolu'nun 2002-2004 arası ihracatı olmadığından 2005 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Ortadoğu Anadolu'nun 2002-2004 arası ihracatı olmadığından 2005 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Karadeniz'in Beyaz Rusya ile yalnızca 2003 (378600 kg) ve 2010'da (14984465 kg) ithalatı olduğundan bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Belirsiz'in 2002, 2003, 2005 ve 2006'da ithalatı olmadığından 2004 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz'in 2002 ve 2005-2007 arasında ve 2010'da ithalatı olmadığından 2003 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun ithalatı olmadığından boş bırakılmıştır. Ortadoğu Anadolu'nun 2002 ve 2006-2010 arası ithalatı olmadığından 2003, 2005 ile karşılaştırılmıştır.

- Akdeniz'in Ekvator Bölgesi ile 2002'de ve 2006-2008 arasında ihracatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Karadeniz'in 2002 ve 2003'de ihracatı olmadığından 2004 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Marmara'nın 2004, 2005 ve Belirsiz'in ve Ortadoğu Anadolu'nun hiçbir yıl ihracatı olmamıştır. Doğu Karadeniz'in 2002'de ihracatı olmadığından, 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Güneydoğu Anadolu'nun 2003-2006 arasında ihracatı olmamıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun yalnızca 2004'de 25000 kg. ihracatı olduğundan boş bırakılmıştır. Batı Karadeniz'in 2002-2006 arası ithalatı olmadığından 2007 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Marmara'nın yalnızca 2002, 2003 ve 2006'da ithalatı olduğundan 2002 ile 2006 karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Ortadoğu Anadolu'nun hiçbir yıl ithalatı olmamıştır. Belirsiz'in yalnızca 2010'da 40 kg. ithalatı olmuştur.
- Kuzeydoğu Anadolu'nun Güney Afrika ile yalnızca 2006'da 1506 kg. ihracatı olmuştur. Belirsiz'in yalnızca 2003, 2005, 2009 ve 2010'da ihracatı olduğundan 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu ile yalnızca 2003'de 264008 kg ithalat yapılmıştır. Ortadoğu Anadolu ile yalnızca 2008 (14769 kg) ve 2010'da (17010 kg) ithalat yapıldığından bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz ile 2010'da ithalat yapılmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Belirsiz ile 2006'da ithalat yapılmamıştır.
- Belirsiz'in Güney Amerika ile yalnızca 2002 ve 2010'da ihracatı olmuştur. Kuzeydoğu Anadolu'nun yalnızca 2002'de (5 kg.) ve 2007'de (166 kg.) ihracatı olduğundan bu iki yıl karşılaştırılmıştır.

- Kuzeydoğu Anadolu'nun KKTC ile 2002'de ihracatı olmadığından, 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Batı Karadeniz'in 2007 ve 2010'da ithalatı olmadığından, 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Batı Marmara'nın 2003 ve 2004'de ithalatı olmamıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun yalnızca 2008'de (30350 kg) ithalatı olmuştur. Ortadoğu Anadolu'nun yalnızca 2002 ve 2004-2007 arası ithalatı olduğundan 2002 ile 2007 karşılaştırılmıştır.
- Batı Karadeniz'in 2005'de Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge (TÜİK'in ihracat veya ithalatın yapıldığını belirleyemediği ülke nitelendirmesi) ile ihracatı olmamıştır. Belirsiz'in 2005, 2006 ve 2008-2010 arasında Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge ile ihracatı olmadığından 2002 ile 2007 karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz'in 2010'da ihracatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun 2005-2008 arası ihracatı olmamıştır. Orta Anadolu'nun 2004, 2009 ve 2010'da ihracatı olmadığından 2002 ile 2008 karşılaştırılmıştır. Ortadoğu Anadolu'nun 2004 ve 2010'da ihracatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Batı Karadeniz'in 2004, 2006, 2007 ve 2010'da ithalatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Batı Marmara'nın 2004 ve 2010'da ithalatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Belirsiz'in 2008-2010 arası ithalatı olmadığından 2002 ile 2007 karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz'in 2004, 2005 ve 2008-2010 arası ithalatı olmadığından 2002 ile 2007 karşılaştırılmıştır. Güneydoğu Anadolu'nun 2004, 2006 ve 2010'da ithalatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun 2004-2010 arası ithalatı olmadığından 2002 ile 2003 karşılaştırılmıştır. Orta Anadolu'nun 2004'de; Ortadoğu Anadolu'nun 2003-2007 arasında ve 2009'da ithalatı olmamıştır.
- Belirsiz Kuzey Amerika ile 2004-2007 arasında ihracat yapmamıştır. Kuzeydoğu Anadolu 2002-2006 ve 2009, 2010'da ihracat yapmadığından 2007 ile 2008 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun 2002'de ithalatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Ortadoğu Anadolu'nun 2002, 2004 ve 2006'da ithalatı olmadığından 2003 ile 2009 karşılaştırılmıştır.
- Batı Marmara'nın Okyanusya Adaları ile 2002'de ihracatı olmadığından 2003 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Belirsiz'in yalnızca 2002'de (8500 kg) ihracatı olmuştur. Kuzeydoğu Anadolu'nun hiçbir yıl ihracatı olmamıştır. Batı Karadeniz'in 2010'da ithalatı olmadığından 2002 ile 2009 karşılaştırılmıştır. Belirsiz'in 2002 ve 2004'de

ithalatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz'in 2003, 2006, 2007, 2009 ve 2010'da ithalatı olmadığından 2002 ile 2008 karşılaştırılmıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun hiçbir yıl ithalatı olmamıştır. Ortadoğu Anadolu ile 2002-2007 arası ithalat yapılmadığından 2008 ile 2010 karşılaştırılmıştır.

- Belirsiz'in Orta Amerika ile yalnızca 2006 (750 kg) ve 2010'da (708 kg) ihracatı olduğundan bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Doğu Karadeniz'in 2003 ve 2004'de ihracatı olmamıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun yalnızca 2003 (4 kg) ve 2007'de (580 kg) ihracatı olduğundan bu iki yıl karşılaştırılmıştır. Batı Karadeniz'in 2002 ve 2003'de ithalatı olmadığından 2004 ile 2010 karşılaştırılmıştır. Ortadoğu Anadolu'nun 2002, 2006, 2007 ve 2009'da ithalatı olmadığından 2003 ile 2010 karşılaştırılmıştır.
- Belirsiz'in 2003 ve 2008'de Rusya Federasyonu ile ihracatı olmamıştır.
- Belirsiz'in 2008 ve 2009'da Türkiye Serbest Bölgeleri ile ihracatı olmamıştır. Kuzeydoğu Anadolu'nun 2002-2004, 2006, 2009 ve 2010'da ihracatı olmadığından 2005 ile 2008 karşılaştırılmıştır (Nuts 1 Bölgelerinin ülkelerle yaptıkları ithalat ve ihracat durumu için Bkz. Ek-9).

Tablo ve yapılan açıklamalar her yıl ihracat ve ithalatın farklılaştığını göstermektedir.

4.2. Yerleşim Sınırları İçin Model

4.2.1. İl Sınırı İçin Model⁴³

İl sınırlarıyla ilgili tarafımızdan belirlenen soruna çözüm getirmek amacıyla yapılan çalışmada, "il ve ilçe sınırlarının (merkezleriyle beraber) gösterildiği Türkiye haritası ile aynı ölçekli 26 akarsu havzasını (Tablo 9) gösteren harita karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda elde edilen dökümler, Tablo 10'da verilmiştir. Tablo 10'da, ilçeler, tam, merkez ve az olmak üzere üç grupta ifade edilmektedir. Bu gruplandırmada:

- tam: ilçe sınırlarının tamamen havzaya girdiğini,
- merkez: ilçe sınırının tamamının değil, ancak merkez kısmının havzaya girdiğini,
- az: ise, ilçe sınırının merkez hariç bölümünün havzaya girdiğini tanımlamaktadır.

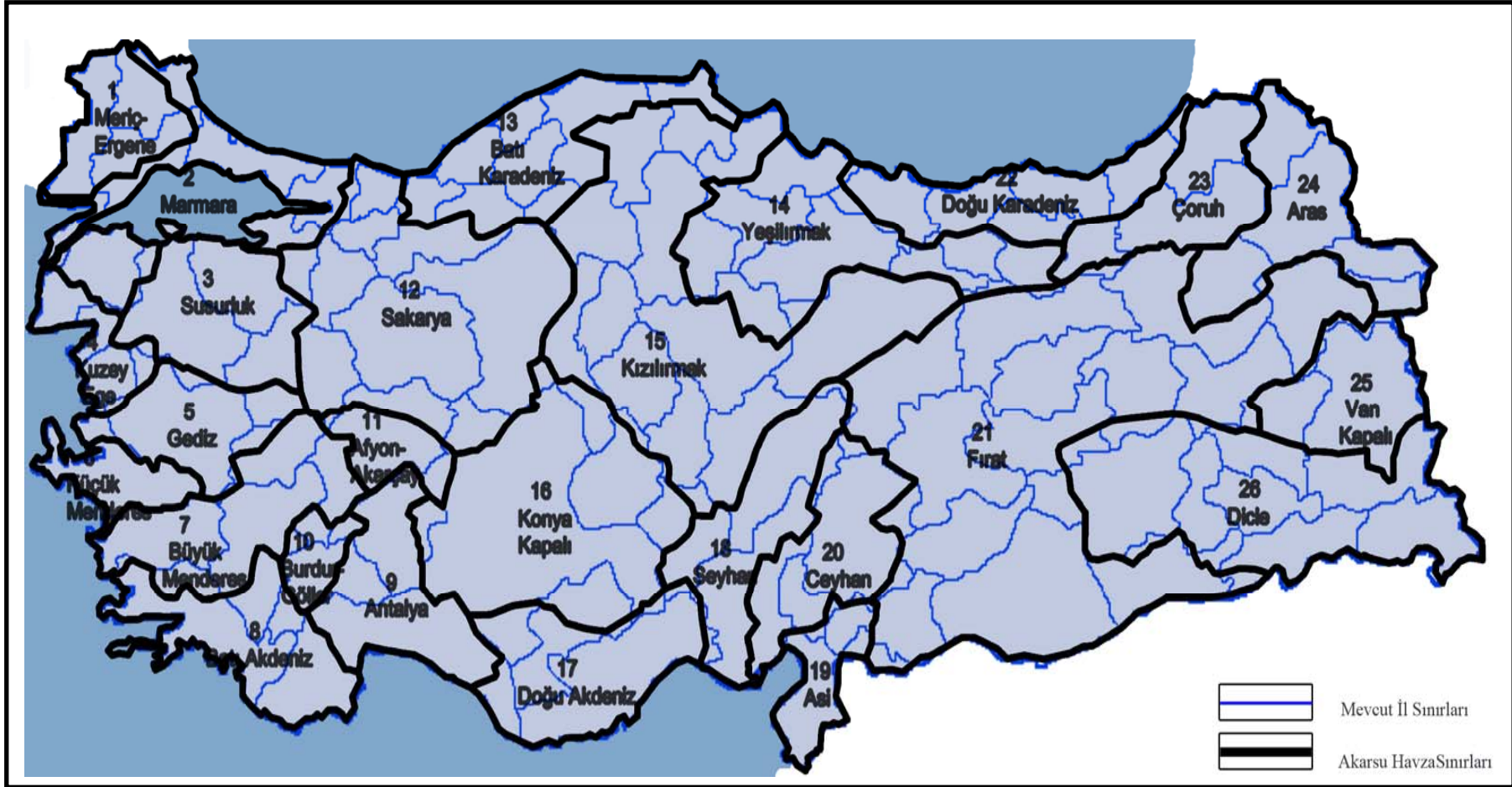
İl ve ilçe merkezlerinin baz alınmasının iki nedeni bulunmaktadır:

1. merkezler, nüfusun yoğunlaştığı alanlardır;
2. öneri idari sınırlamada merkezler esas alınacaktır.

Tablo 9. Türkiye'deki Akarsu Havzaları

No	Havza Adı	No	Havza Adı
1	Meriç	14	Yeşilirmak
2	Marmara Suları	15	Kızılırmak
3	Susurluk	16	Orta Anadolu
4	Ege Suları	17	Doğu Akdeniz
5	Gediz	18	Seyhan
6	Küçük Menderes	19	Hatay Suları
7	Büyük Menderes	20	Ceyhan
8	Batı Akdeniz	21	Fırat
9	Orta Akdeniz	22	Doğu Karadeniz
10	Burdur Gölü	23	Çoruh
11	Afyon Suları	24	Aras
12	Sakarya	25	Van Gölü
13	Batı Karadeniz	26	Dicle

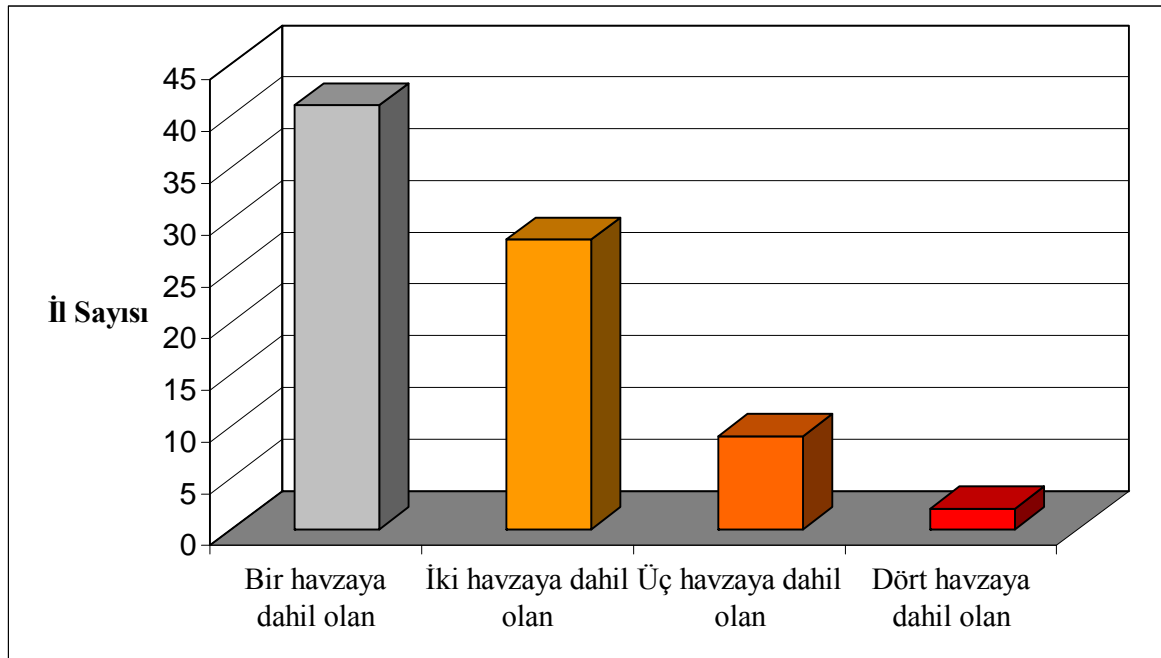
Ek 10 incelendiğinde ağırlıklı olarak bir ilin birden fazla havzaya dahil olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 10 ve Grafik.5). Bu durum, idari sınırlar ile havza sınırlarının çakışmamasından dolayı, -arzu edilse bile- doğanın bütünselliğini kavrama yetisinden yoksun planlama sınırlarının tanımlanmasına neden olmaktadır.

Harita 3. İl Sınırları ile Havza Sınırlarının Çakıştırılması (12)

Tablo 10. İller ve Dahil Oldukları Havzalar

İl Adı	Havza Adı	İl Adı	Havza Adı	İl Adı	Havza Adı
Adana	18-19-20	Edirne	40940	Malatya	21
Adıyaman	21	Elazığ	21-26	Manisa	41033
Afyon	7 8 11	Erzincan	21	Mardin	21-26
Ağrı	21-24	Erzurum	21-23-24	Mersin	17-18
Aksaray	15-16	Eskişehir	12	Muğla	41128
Amasya	14	Gaziantep	19-20-21	Muş	21
Ankara	12-15-16	Giresun	22	Nevşehir	15
Antalya	41160	Gümüşhane	22	Niğde	16-17
Ardahan	23-24	Hakkari	26	Ordu	22
Artvin	23	Hatay	19	Osmaniye	20
Aydın	7	Iğdır	24	Rize	22
Balıkesir	38048	Isparta	9 10	Sakarya	12
Bartın	13	İstanbul	2 13	Samsun	14-15-22
Batman	26	İzmir	4 5 6	Siirt	26
Bayburt	22-23	Kahramanmaraş	21	Sinop	13-15
Bilecek	12	Karabük	13	Sivas	15-21
Bingöl	21	Karaman	16-17	Şanlıurfa	21
Bitlis	25-26	Kars	24	Şırnak	26
Bolu	12 13	Kastamonu	13-15	Tekirdağ	1
Burdur	8 10	Kayseri	16-18	Tokat	14
Bursa	2 3 12	Kırıkkale	15	Trabzon	22
Çanakkale	2 4	Kırklareli	1	Tunceli	21
Çankırı	13-15	Kırşehir	15	Uşak	5 7
Çorum	14-15	Kilis	19	Van	25-26
Denizli	7 8	Kocaeli	2	Yalova	2
Diyarbakır	26	Konya	11-12-16-17	Yozgat	14-15
Düzce	12	Kütahya	3-5-11-12	Zonguldak	13

Grafik. 5. İller ve Havzalara Dahil Olma Durumları

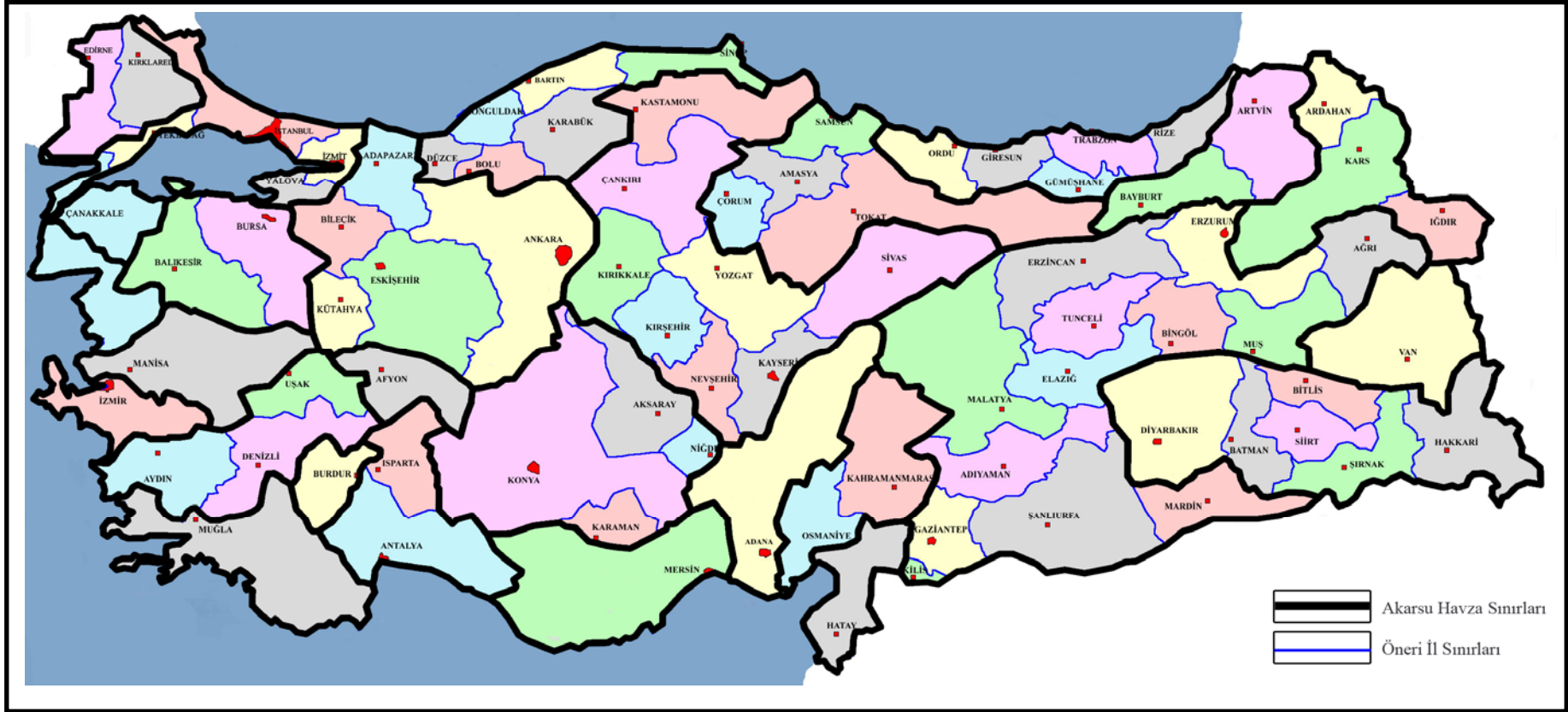
Havza temelli planlama, doğal kaynakların korunmasına yönelik planlama anlayışının önemli bir aşaması/bölümüdür. Henüz Kalkınma Bakanlığı⁴⁴ tarafından hazırlanan 5 Yıllık Kalkınma Planının da bir yer tutmasa bile, havza temelli planlama anlayışı, anılan planın alt çalışma komisyonlarından biri olan “Bölgesel Gelişme Komisyon”unun üzerinde önemli durduğu bir konudur. Öte yandan, ilerleyen süreçte kalkınma planlarında yer aldığını varsaysak bile, bu anlayışın uygulamada işlerlik kazanabilmesi, ilgili örgütsel yapının uygun zemini sağlaması ile olanaklı olacaktır. Bu bağlamda, il sınırlarının havza sınırları belirleyiciliğinde yeniden tanımlanması önem kazanmaktadır.

Öte yandan, İl Özel İdaresi Kanunu ile valiliklere il çevre düzeni planı yapma yetkisinin verilmesi ve şu an hazırlık aşamasında olan İmar Kanunu Tasarısının il bazında bir örgütlenmesi önermesi, havza temelli il sınırlarının önemini artırmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada, önceki bölümlerde ortaya çıkarılan il sınırlarının değişebilir olduğu saptamasına dayanarak ve il sınırlarının belirlenmesine yönelik doğal bir kriter ortaya sunmak amacıyla, havza sınırlarına dayalı yeni il sınırları önerisi geliştirilmiştir. Bu öneride, “nüfus” bir sabit veri olarak ele alınmıştır. Öneride, bir il/ilçenin mevcutta merkezi itibariyle bulunduğu havza içinde kalması sağlanmıştır. Örneğin mevcutta 1 no.lu havzada A ili ve bu ile bağlı B ilçe merkezi 1 no.lu havzada kalıyorsa, bu öneride de korunmuştur. Ancak, ilçenin merkezinin bulunduğu havzadan başka bir havzaya dahil olan alanı varsa, bu alan, merkezi o havzada bulunan ve kendisine yakın bir başka ilçeye dahil edilmiştir. Öte yandan, A iline bağlı C ilçe merkezi 2 no.lu havzada kalıyorsa, bu ilçe, merkeze 2 no.lu havzada kalan ve kendisine coğrafik olarak en yakın X iline bağlanmıştır. Böylelikle yeni il ve ilçe sınırları oluşmuştur (Bkz. Harita 4). Ek 11’de havzalara göre önerilen il ve ilçeleri (öneri idari yapısı) nüfusları itibariyle verilmekte; Tablo 11’de ise mevcut ile öneri arasındaki nüfus değişimleri görülmektedir.

Tablo 11. Mevcut ve Öneri İlçe Sayıları ve Nüfus Değişimleri

Havza No	İl Adı	İlçe Sayısı		Değişim (%)	Nüfus		Değişim (%)
		Mevcut	Öneri		Mevcut	Öneri	
1	Edirne	9	9	0	231228	252185	9,1
1	Kırklareli	8	11	37,5	188952	380899	101,6
2	İstanbul	32	33	3,1	9221052	9225907	0,05
2	Tekirdağ	9	4	-55,5	493285	271597	-44,9
2	Kocaeli	7	7	0	1101948	1101948	0
2	Yalova	6	10	66,6	98661	246113	149,5
2	Çanakkale	12	26	116,6	215582	596917	176,9
2	Bahkesir	19	12	-36,8	570974	425608	-25,5
3	Bursa	18	17	-5,5	2584909	2387684	-7,6
5	Manisa	16	20	25	714760	727096	1,7
6	İzmir	28	23	-17,9	2698539	2559802	-5,1
7	Aydın	17	18	5,9	494241	466019	-5,7
7	Denizli	19	18	-5,2	413914	432933	4,6
7	Uşak	6	8	33,3	182017	222467	22,2
8	Muğla	12	22	83,3	247227	364598	47,5
9	Isparta	13	9	-30,8	301584	250337	-17
9	Antalya	15	10	-33,3	938075	782414	-16,6
10	Burdur	11	12	9,1	155614	148734	-4,4
11	Afyon	18	11	-38,9	370261	313638	-15,3
12	Sakarya	13	15	15,4	481065	494621	2,8
12	Bilecik	8	10	25	124384	256408	106,2
12	Ankara	24	26	8,3	3450150	3429331	-0,6
12	Eskişehir	13	16	23,1	557042	585111	5
12	Kütahya	13	3	-77	318879	175398	-45
13	Düzce	8	7	-12,5	124676	116104	-6,9
13	Bolu	9	5	-44,4	133484	115662	-13,4
13	Zonguldak	6	6	0	247086	247086	0
13	Bartın	4	10	66,7	47999	66831	39,2
13	Sinop	9	12	33,3	101107	92332	-8,7
13	Karabük	6	10	66,7	157756	187000	18,5
14	Samsun	15	10	-33,3	638717	505069	-20,1
14	Amasya	7	7	0	196621	196621	0
14	Corum	14	5	-64,3	306303	201877	-34,1
14	Tokat	12	26	116,7	392071	567941	44,9
15	Cankırı	12	11	-8,3	131235	135265	3,1
15	Kayseri	7	12	71,4	1383290	1298099	-6,2
15	Kastamonu	20	14	-30	174497	289355	65,8
15	Kırıkkale	9	12	33,3	285067	326166	14,4
15	Kırşehir	7	10	42,9	147487	164584	11,6
15	Neveşehir	8	9	12,5	196523	223484	13,7
15	Sivas	18	9	-50	425034	340024	-20
15	Yozgat	14	11	-21	316924	272754	-13,9
16	Aksaray	7	5	-28,6	171454	99616	-41,9
16	Konya	31	23	-25,8	1322923	1195377	-9,6
16	Niğde	6	4	-33,3	126812	116358	-8,2
16	Karaman	6	2	-66,6	138682	107307	-22,6
17	Mersin	10	20	100	1009697	1183836	17,2
18	Adana	14	16	14,3	1336394	1208524	-9,6
19	Hatay	12	16	33,3	581471	617069	6,1
20	Osmaniye	7	9	28,6	315561	511495	62,1
20	Kahramanmaraş	10	9	-10	535846	507758	-5,2
21	Gaziantep	9	8	-11,1	1009326	984064	-2,5
21	Kilis	4	3	-25	74985	74430	-0,7
21	Şanlıurfa	11	11	0	837432	837432	0
21	Adıyaman	9	12	33,3	339262	367931	8,5
21	Malatya	14	17	21,4	499713	541153	8,3
21	Elazığ	11	8	-27,3	352180	336509	-4,4
21	Tunceli	8	8	0	54396	54396	0
21	Erzincan	9	9	0	167845	167845	0
21	Erzurum	19	6	-36,8	498067	374553	-24,8
21	Bingöl	8	8	0	123650	123650	0
21	Ağrı	8	7	-12,5	525309	196048	-22,3
21	Muş	6	7	16,7	159503	182024	14,1
21	Mardin	9	7	-22,2	391249	318039	-18,7
22	Ordu	19	18	-5,2	416967	408189	-2,1
22	Giresun	16	13	-18,8	267995	241618	-9,8
22	Gümüşhane	6	3	-50	77570	38350	-50,6
22	Rize	12	14	16,7	205284	234813	14,4
22	Trabzon	18	18	0	479380	479380	0
23	Artvin	8	13	62,5	84198	128049	52,1
23	Bayburt	3	6	50	42356	66275	56,5
24	Ardahan	5	5	0	22610	22610	0
24	Kars	8	13	62,5	142177	197726	30,1
24	İğdir	4	5	25	81582	137843	69
25	Van	12	12	0	442114	555293	25,6
26	Diyarbakır	14	15	7,1	817612	812812	-0,6
26	Batman	6	8	33,3	304188	377398	24,1
26	Siirt	7	7	0	159716	159716	0
26	Sırnak	7	8	14,3	211328	217220	2,8
26	Hakkari	4	5	25	133204	147318	10,6
26	Bitlis	7	8	14,3	219511	223035	1,6

Harita 4. Havza Sınırlarına Temellenen Yeni İl Sınırları Önerisi (12)

4.2.2. Kentsel Alan Sınırı için Model

İl sınırları içinde de ekolojik dengenin sürdürülebilirliği temeline dayanan bir kentleşme amaçlandığında, kentsel alan sınırını belirleyecek ölçütler ekoloji-ekonomi gerilimi kapsamında belirlenmelidir

Kentsel alanlarda, “birbirinden ayrı yasalarla çalışan iki temel kategori, doğal olan ile kültürel olan kategoriler tanımlanmalı, bunlara ilişkin ontolojik yapı elemanları ve bunların oluşturduğu sistemler, yani öze yönelik varlık koşulları, çalışma ve işlevsellik durumu ve özellikleri iyi bilinmelidir.

Ancak, ontolojik yapının iyi bilinmesinden sonra, nerede, ne zaman ve nasıl bir müdahale ile akan süreçlerin nasıl yönlendirilebileceği, denetim altına alınabileceği bilinebilecek, daha doğrusu amaç yönünde eylemli olmak olanaklı hale gelecektir.

Bu durumda öncelikle sözü edilen süreçlerdeki gerilimlerin hangi makro düzlemde kaynaklandıklarının ve bunun mesleki pratikler üzerindeki yansımalarının nasıl şekillendiğinin irdelenmesi gerekecek ve böylelikle kentleşmenin içerisinden çıktığı doğal ve kültürel alan kategorileri arasında denge kurabilecek bir “çevre yönetimi”nin ipuçları bulunabilecektir.”

Bugün, doğaya yönelik tehditlerin, hem uluslar üstü birtakım etkileşimlerin coğrafi mekân üzerindeki olumsuz etkileri, hem de aynı olumsuz etkileşimlerin yerel ölçekteki yansımaları sonucu artık evrensel nitelikli olduğu kabul edilmektedir. Böylesi bir saptamada kritik olan nokta, makro - mikro ölçekler arası etkileşimlerin farkında olunmasının ötesinde, sözü edilen makro-mikro geçişler arasında bireysel olarak nerede konumlandırıldığımız ya da konumlandırılmak istediğimizdir. Bir başka deyişle, kritik olan, bireysel olarak ya da bir meslek adamı olarak “eylemsiz” kalma riskinden sıyrılmak için ölçekler, meslekler ve de yer’ler arası etkileşimleri ve gerilimleri denetleyebilmek olacaktır.

Gerçekte, yapılı çevre oluşumu sürecinde kültürel alan kategorisinin, doğal alan kategorisine göre bugün uygulandığı biçimiyle hep öncelikli konumda tutulduğu görülür. Bu tür bir yaklaşımın günümüzde ulaştığı sonuç nokta ise her iki alan kategorisinin de ciddi boyutlarda zarar görmesidir. Oysaki olması gereken, kültürel mekân oluşumunun, doğal olandan bağımsız bir gelişim izlemesi değil, aksine arada sürekli bir denge kurulabilmesidir.

Kategoriler arasında bir “denge”den söz edilebilmesi için, öncelikle, tıpkı doğal alan kategorisinde döngülerin korunmasına ilişkin olarak belirlenen parametreler gibi, kültürel alanda da eşdeğer bir müdahale alanı saptanmalı ve çözüme götürecek parametreler ortaya konulmalıdır.

Bu noktada, kültürel mekân oluşumunun, yani “kentleşme”nin içerdiği anlam önem kazanır. Nitekim doğal alan kategorisine yönelik aşırı müdahalelerin ağırlıklı olarak “kentsel” yapılı çevre oluşumundan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Böylelikle, yerleşimlerin hangi kırılma noktasından sonra bir “kent” sayıldıkları sorusu sözü edilen eşdeğer müdahale alanının sınırlarını çizme imkânı verirken, aynı zamanda oluşturulması gereken parametrelere ilişkin ipuçlarını da içermektedir.

Bir kır yerleşimini, kentten ayıran nedir? Ya da başka deyişle, bir kenti “kent” yapan nedir? Yanıt, gerçekte çok açıktır: Modernist bağlamda ÜRETİM. Bir yerleşimdeki çok-boyutlu üretimin giderek belirli bir oranda bireylerden bağımsızlaştığı nokta, kentleşmenin başladığı noktadır denebilir.

Dolayısıyla kültürel alan kategorisi kapsamındaki müdahale alanı “üretim” olarak karşımıza çıktığında, müdahalenin sınırlarını çizebilmek de “üretimin denetlenebilirliğinin sağlanması”nı gerektirecektir.

Bugünkü çevresel sorunlar bağlamında yaklaşıldığında, kuşkusuz sorgulanması gereken kapsam, bir eylem olarak “üretim”in varlığı değil, varolan üretim ilişkilerinden kaynaklanan aksaklıklar olacaktır. Nitekim üretimin bireysel ölçekten, toplumsal ölçeğe geçtiği noktada ortaya çıkan “sektörleşme” daha doğru bir

sorgulama alanı olarak belirir. Çünkü doğal alana müdahaleyi doğuran esas sorun kaynağı, sektörler arası optimal ilişkinin bozulmasıdır. Ekonomik değer, diğer tüm değerlerin üstüne çıktığında, sonuçta yalnızca doğal alan değil, kültürel alan da sömürülmektedir. Çünkü ekonomik gelişim adı altındaki “sınırsız üretim”, aksine “sınırlı kaynaklar”la ve “sınırlı bir alan”da gerçekleşmek zorundadır.

Bu durum aslında, tarihsel olarak modernizmden daha eski bir geçmişi olan kapitalist üretim tarzının bir özelliğidir. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan ve endüstriyalizm olarak adlandırılan büyük dönüşüm süreci sonunda, ağırlıklı olarak cansız güç kaynaklarının ve organik olmayan enerji kaynaklarının mal üretiminde kullanıldığı bir üretim biçimi benimsenmiştir. Çünkü gelişmiş makinelerin devreye girmesi, bir yandan üretimde hızı ve ürün miktarını artırırken, yani sermayeye genişleme olanağı sağlarken, diğer yandan tüm doğal kaynakların hızla yok edilmesine yol açan bir tüketim sistemini ortaya çıkarmıştır. Bugün gelinen noktada ise aynı sistem küreselleşerek egemenliğini sürdürmektedir. Böylelikle, küresel bağlamda yaygınlık gösteren endüstriyalizm, tüm dünyayı olumsuz bir biçimde etkileyecek zararlı nitelikteki fiili ya da potansiyel ekolojik değişimlerin var olduğu bir yaşam ortamı yaratmış bulunmaktadır.

Böylesi bir risk ortamında kuşkusuz, müdahalenin aciliyetinden ve kapsayıcılığından söz edilmelidir. Sorunun makro seviyelerdeki içeriğine paralel olarak, müdahale ölçeğinin mikro düzeylerde de etkin olması gerekecektir.

Öyleyse, müdahale alanının sınırlarını belirleyecek, yani “üretimin denetlenebilirliğini sağlayacak” olan ölçütler neler olabilir?

- *Enerji kullanımında tasarruf*
- *Yerel kaynak bilançosu*
- *Yenilenebilir yerel kaynaklara dayalı arazi kullanım programı*
- *Alana / Yer’e yönelik öncelikli kullanım saptanması*
- *Yenilenebilir enerji kullanımı*

Kültürel ve doğal kategoriler arasında denge kurabilmenin ilk ölçütü, enerji kullanımında tasarruf edilmesi olacaktır. Bunun içerisinde yapay olarak üretilmesi zorunlu yapay enerji kaynaklarının doğayı tüketmek pahasına kullanılmamasının yanında, döngüleri yürüten güneş enerjisi, jeotermal enerji ya da rüzgâr enerjisi gibi doğal enerjilerin kontrolü de yer almaktadır.

İkinci olarak, yerel kaynaklardan gereğince yararlanılması konusu önem kazanır. Nitekim bir yerleşimin taşıma kapasitesinin aşıldığı sınır, yerleşim dışı diğer alanlardan enerji / kaynak aktarımına başladığı durumdur. Yerleşim artık kendini taşıyamamakta, belirli bir ek maliyeti zorunlu kılan başka kaynaklara bağımlı hale gelmektedir. Bu durumda, öncelikle sorgulanması gereken, yerleşimin kendi kaynaklarının tam olarak neler olduğu ve hangi kapasiteye sahip oldukları olacaktır. Örneğin, jeotermal enerji kaynaklarına sahip bir yerleşimin, ısınma gibi bir gereksinim için fosil yakıtların kullanımını tercih eden bir kaynak yönetim programına bağlı kalması, özellikle de jeotermal enerjinin sağlayabileceği diğer avantajlar da gözönünde bulundurulduğunda, anlamsız kalacaktır.

Bir sonraki aşama, planlamaya baz oluşturacak arazi kullanım programı oluşturma sürecine işaret eder. Günümüz planlama pratiğinin ürünleri gerçekte neredeyse tektipleşen arazi kullanım biçimleriyle, tektipleşen kentlerdir. Modernist planlamanın kapitalist üretim ilişkileriyle yoğrulmuş biçimi, aynı “düzen”in yer’den bağımsız olarak tüm kentlerde geçerli kılınmasını öngörürken, yalnızca doğayı değil, kentlerin özgün mekânsal / kültürel kimliklerini de hiçe saymaktadır. Oysa ihtisaslaşmış kent sistemi bir alternatif çözüm olarak ele alınsa, ya da kentlerin yerel kaynaklarına bağlı olarak taşıyabilecekleri yükün de dikte edeceği biçimde, özgün kimliklerini koruyan arazi kullanım programları benimsense, sözü edilen tektipleşme, yerel kaynaklara yönelik müdahalenin sınırının kontrol altında tutulmasına yarayabilecektir.

Belirlenecek yer’e uygun arazi kullanım programı sonrasında ise, bu sefer yine yer’e ilişkin öncelikli arazi kullanım biçimi saptanmak zorunda olacaktır. Nitekim öncelikli kullanım saptaması, o yer’e ilişkin olarak doğal / yerel kaynaklardan dengeli bir şekilde yararlanılmasını saptayabilecek bir parametre olarak karşımıza çıkar. Böylesi

bir yaklaşım sonucunda, örneğin tarımsal niteliği oldukça yüksek olan bir arazi için konut kullanımı getirilmeyecek, tarımsal üretim kentsel üretim döngüsü içerisinde payını koruyacaktır. Buna göre, öncelikli kullanım biçimi, beraberinde öncelikle yerleşim ölçeğinde, sonrasında ise bölge ve ülke ölçeklerinde kullanımlara bağımlı öncelikli alanların saptaması sürecini getirmek zorundadır. Şöyle ki,

- i. biyotop koruma açısından öncelikli alanlar*
 - su biyotopları*
 - kara biyotopları*
- ii. kırsal üretim öncelikli alanlar*
 - ormancılıkta öncelikli alanlar*
 - tarımsal öncelikli alanlar*
 - balıkçılıkta öncelikli alanlar*
 - hayvancılıkta öncelikli alanlar*
- iii. kentsel barınma öncelikli alanlar*
- iv. kentsel üretim öncelikli alanlar*
 - endüstriyel üretim*
 - kentsel hizmetler*
- v. dinlenim (rekreasyonel) açıdan öncelikli alanlar*

gibi bir sınıflama ile planlama pratiğine yeni bir süreç tanımı önerilmektedir. Bu süreç, verilerini bütünüyle doğal alan kategorisinden almak durumunda olacağı için, kategoriler arasında hedeflenen dengenin, ancak böyle bir süreç aracılığıyla kurulabileceği düşünülebilir.

Son olarak da, yenilenebilir enerji kullanımı gibi bir ölçüt geliştirilmek zorundadır. Çünkü bir yerleşimde yararlanılmak durumunda olan enerjilerin “yerel” olduğu kadar, “yenilenebilir” olmak gibi bir zorunlulukları da vardır. Yukarıda tanımlanan ölçütlerle aktarılan sürecin en asal koşullarından birinin de bu olması, gerçekleştirilecek bir yerel kaynak temelli arazi kullanım programının ya da öncelikli kullanım saptamasının, kaynakların yenilenebilir olup olmadıklarına dikkat edilmediği durumda anlamsızlaşacağına bir ifadesidir.

Görüldüğü gibi, “üretimin denetlenebilirliğinin sağlanması” gibi bir müdahale alanı ile esas olarak önerilen iki parametre vardır:

- enerji kullanımı denetimi*
- alan kullanım denetimi.*

Bu tür bir yaklaşım, günümüz planlama pratiğinde benimsenen yöntemden farklı bir öneriyi içermektedir. Nitekim bugün geçerli olan süreç, ne bu tür bir sistematığe oturan herhangi bir arazi kullanım programı hazırlanmasını öngörmekte, ne de bir sonraki aşamada öncelikli kullanımlara bağlı öncelikli alanların saptanmasını içermektedir. Oysa geleceğe yönelik olarak doğal ve kültürel kategoriler arasında kurulabilecek bir dengenin çıkış noktası bu parametrelerdedir.

Bu tür bir planlama sürecinin sonunda ortaya çıkan kentsel alan,

- *karbon salınımı ile yaprak yüzeyi ilişkisinin dikte edeceği biçimde kentsel açık-yeşil alan oranının, yapı çevre ile bir denge içinde oluştuğu,*
- *azot ve fosfor döngülerinin gözönünde bulundurulmasıyla sudaki çözülmüş O₂ değerinin kontrolüne dayalı kentsel altyapı kriterlerinin yer aldığı,*
- *güneş enerjisinden optimal şekilde yararlanabilmek amacıyla öncelikle kentsel ölçekte, sonrasında ise yapı ölçeğinde yönelmenin başlıca tasarım kriteri olarak kabul edilerek uygulandığı,*
- *yerel olanın ön plana çıkarılmasıyla, yalnızca ekolojik dengenin değil, hem kentsel, hem de mimari ölçeklerde kültürel / mekansal kimliğin de korunduğu,*
- *yerel üretimin ön plana alınarak ve sektörler arası optimal ilişkinin dengede tutulmasıyla denetlenebildiği ve*
- *mekândaki dengenin “yoğunluk” (yapı yoğunluğu ve nüfus yoğunluğu) aracılığıyla sağlanabildiği bir bütün olacaktır (Bkz. Şekil 1).*

Burada sözü edilen “yoğunluk”, son noktadaki önemli alt-parametre olarak karşımıza çıkar. Bir yerleşimdeki yapılaşmış alan oranını belirlemede ve doğal alan kategorisi ile kültürel alan kategorisini detay uygulama ölçeğinde denetleyebilmede kullanılacak temel araç, böylelikle ancak yapı ve nüfus yoğunlukları olmak zorundadır. Bu tür bir kabul, makro ölçekte değerlendirmeye girmesi gereken verilerin, mikro ölçekte ne şekilde denetlenebileceğinin de ifadesi olacaktır.

Gerçekte, bugün sorunları çözümsüzlük noktasına vardırın temel neden de bu makro-mikro ölçekler arası ilişkilendirilmemişliktir. Oysa kuramsal düzlemde tanımlanabilecek bir problemin, detay ölçekte çözülebilir olması zorunludur. Sözü

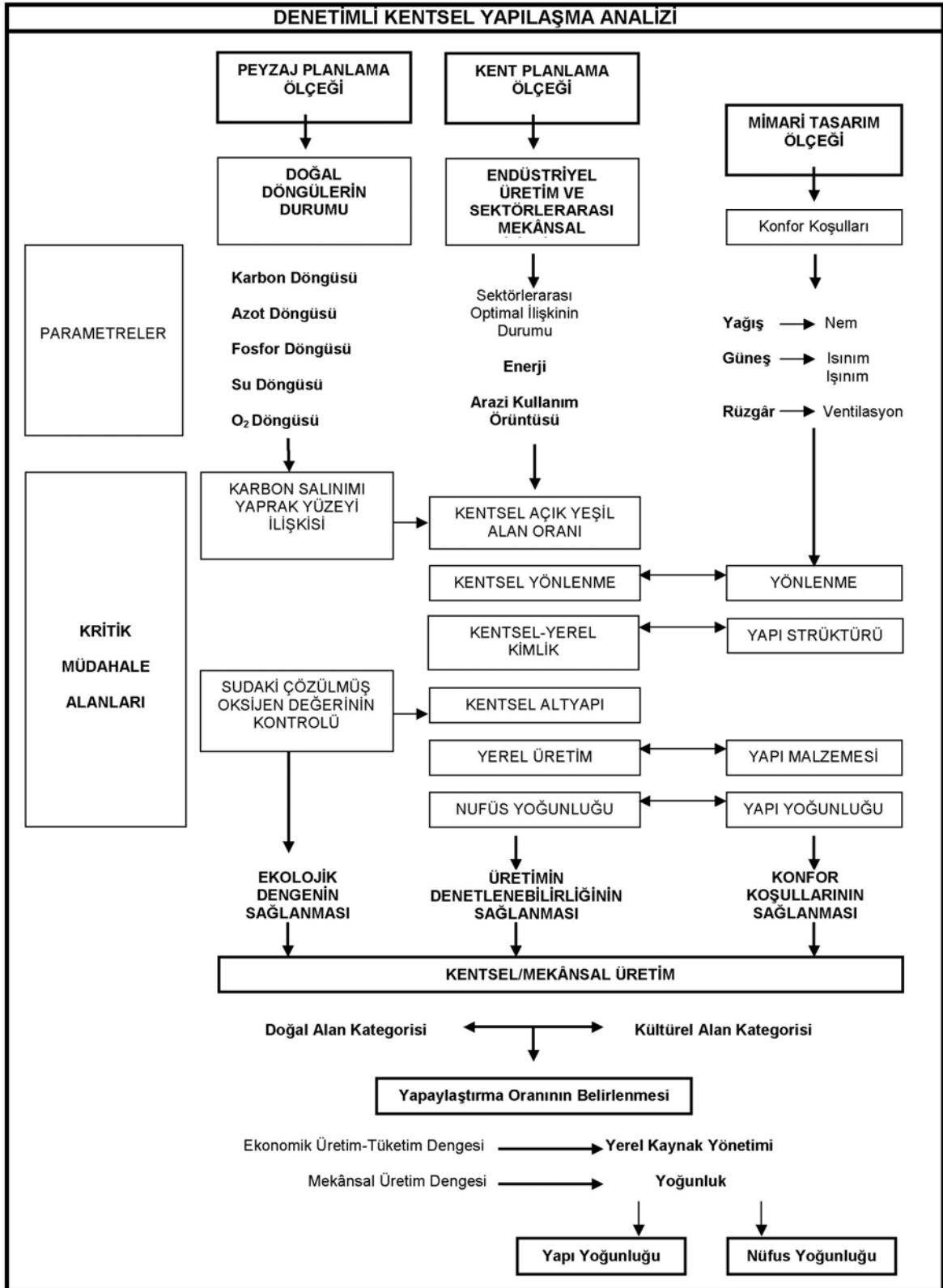
edilen doğal ve kültürel kategoriler arasındaki dengenin korunması için de bu anlamda ilişkilendirilmiş parametreler devreye girmelidir.” (15).

Burada söylenenlere örnek oluşturacak bir alan araştırması, uygulama imar planlarında öneri nüfus atamaları sırasında, il sınırları içinde ya da yakın çevresindeki mevcut su kaynaklarının kaale alınıp alınmadığını irdelemek amacıyla kurgulanan bir lisans bitirme çalışmasıdır (Bkz. Kaynak 7).

Bu çalışmada, şehir planlamanın inter-disipliner bir meslek alanı olması, yapılmış ve yapılacak imar planlarının bu çalışma şeklini izlemesi gerektiği vurgulanarak; su kaynaklarının durumuna ve kent için önemine değinilmiş, bir kişinin günlük su ihtiyacı belirlenmiş, Karşıyaka İlçesi'nin su kullanım durumu⁴⁵, İlçeye verilen su durumu ile onanlı imar planının getireceği kapasite nüfusun⁴⁶ gelecekte oluşacak su tüketim durumuna ilişkin saptamalarda bulunulmuş ve olası sorunlar saptanmıştır.

İnter-disipliner çalışma alanlarında olması gerektiği gibi, şehir planlamanın da Devlet Su İşleri Daire Başkanlığı ve Belediyenin Su ve Kanalizasyon Daire Başkanlığı ile eşgüdümlü bir çalışma içinde olması gerekmektedir. Su projeleri ile imar planı çalışmaları birlikte yürütülmelidir. Su çalışmalarının 30 yıllık zaman dilimleri için yapıyor olması ve bu zaman içinde ulaşılması hedeflenen nüfusa daha kısa bir sürede ulaşıp aşılması sorun yaratmaktadır.

Sonuç olarak, İzmir-Karşıyaka İlçesi imar planıyla öngörülen kentleşme ve su potansiyelinin karşılaştırmalı incelenmesinde ilçenin bugün ve gelecekte su sorunu yaşadığı ve yaşayacağı saptanmıştır.

Şekil 1. Denetimli Kentsel Yapılaşma Analizi (15)

4.3. Öneri Planlama ve İdari Örgütlenme Modeli

Ülkemizde mevcut planlama hiyerarşisine ilişkin ölçek, kurum ve görev alanları kapsamında bir durum değerlendirmesi yapıldığında, eşdeğer ve eşgüdümlü çalışan pek çok kurum arasında, karar ve uygulamada benzer ve/veya çakışan görevlendirmelerin bulunduğu, bunun kurumlara bağlı çalışan alt kurumlar arasında da yaşanmakta olduğu görülecektir. Dahası bu yapılanmaya günümüzde yeni bir kurum olarak eklenen Kalkınma Ajanslarının kurulma biçim ve örgütlenmesiyle planlama hiyerarşisine etkisi de olumlu ve olumsuz yönleriyle tartışmalıdır.

Planlamada “amaçlananların pek çoğu mekânsallaştırılamamaktadır. Çünkü planlama aşamasında olduğu kadar uygulama aşamasında da çok sayıda kurumun çok sayıda yasayla tanımlı müdahale alanı ve hakkı; ek olarak, aynı yasanın farklı maddelerinde farklı kurumlar için tanınmış erk alanları bulunmaktadır. Dolayısıyla planlama, her bir kurumun kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmeye çalıştığı yetki alanları karmaşasına dönüşerek eylemi geciken, yapıldığı ilk halinden dönüşen ve/veya uygulamaya geçirilemeyen bir uğraşıya dönüşmektedir” (11: s. 450).

Aşağıdaki tablolarda söyleneni netleştirmek amacıyla uygulamadaki planlar, ölçekleri, bu bağlamda sorumlulukları olan kurumları, bağlı oldukları yasalar ve ana sorun alanlarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 12. Bölge Ölçeğinde Yapılan Planlar ve Yetki Aldığı Kanunlar⁴⁷

PLAN/PLANLAMA ALANI	YETKİ ALDIĞI KANUN/ YÖNETMELİK	PLAN ÖLÇEĞİ	PLAN YAPMAYA YETKİLİ KURUM	PLAN ONAMAYA YETKİLİ KURUM	AÇIKLAMA
Kalkınma Planı (Ülke)	540 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (24.06.1994)	Mekânsal ölçeği yok	DPT	TBMM	Mekâna yansımayan plan çalışması
Bölge Planı (Bölge)	3194 Sayılı İmar Kanunu (03.05.1985)	Mekânsal ölçeği yok	DPT	DPT	Mekâna yansımayan plan çalışması
Çevre Düzeni Planı (ÇDP) (Havza ve Bölge)	5491 Sayılı Yasa ile Değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu (13.05.2006)	1/50.000 ve 1/100.000	Çevre ve Orman Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı	26.04.2006 tarihinde çıkan yasa ile ÇDP ile ilgili ölçek konusunda ortaya çıkan çatışmalar çözümlenmiştir.

Tablo 13. İl Ölçeğinde Yapılan Planlar ve Yetki Aldığı Kanunlar

PLAN/PLANLAMA ALANI	YETKİ ALDIĞI KANUN/ YÖNETMELİK	PLAN ÖLÇEĞİ	PLAN YAPMAYA/ YETKİLİ KURUM	PLAN ONAMAYA YETKİLİ KURUM	AÇIKLAMA
İl Gelişme Planı (İl Sınırları İçinde Kalan Alan)	8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (06.06.2000)	1/100.000	İl Özel İdaresi	İl Özel İdaresi	22.02.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu kapsamında, aynı ölçekte İl Özel İdaresinin yaptığı İl Çevre Düzeni Planı bulunmaktadır. İl Gelişme Planlarının yapımı yaygın değildir.
Stratejik Plan ve Performans Planı	5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (22.12.2005) ve 5393, 5216, 5436 ve 5302 Sayılı Yasalar	Kurum tarafından yapılan planlar	İl Özel İdaresi Belediye	İl Genel Meclisi Belediye Meclisi	Mekâna yansımayan, bir tür İl Kalkınma Planı niteliğinde planlardır. Planı yapma yetkisine sahip olan kurum aynı zamanda onama yetkisine de sahiptir. Stratejik plân, varsa üniversiteler, meslek odaları ve ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır.
Büyükşehir Belediye ve Mucavir Alan Sınırları İçinde	5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu (10.07.2004)	1/5.000-1/25.000 Arasında Her Ölçek Nazım İmar Planı	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir Belediyesi	İl Çevre Düzeni Planı sınırları içerisinde kalan alanda yapılan planlama çalışması olması nedeni ile aynı alan için iki plan üretilmektedir.
Büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları imar plânlarını,	5393 sayılı Belediye Kanunu (03.07.2005)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları	İlgili Belediye	Büyükşehir Belediyesi	5393 Sayılı Belediye Kanunu'na göre plan onama yetkisi ilgili belediye meclisindedir. Bu alanlar, Büyükşehir Belediye sınırları içerisindeyse Uygulama İmar Planları aynı zamanda Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından onanmaktadır. Plan, her iki kurumun meclisinde onaylanmadan uygulanmaya geçemez.
Belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları imar plânlarını,	5393 sayılı Belediye Kanunu (03.07.2005)	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları	İlgili Belediye	İlgili Belediye	
İl Çevre Düzeni Plâni	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (22.02.2005)		İl Özel İdaresi	İl Özel İdaresi ve ilgili büyükşehir veya il belediyesi birlikte	Bu Plan, iki kurumun meclislerinde ayrı ayrı onaylanır. Plan onanmasında kurumlar arasında öncelik yoktur; iki kurumun da ortak onayı gereklidir. Bir uyumsuzluk olduğunda iki kurumda da plan askıya alınır.
Kıyı Alanları	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (21.07.1983)		Belediyeler	Belediye sınırları içinde belediyesi; dışında il özel idaresi. Bölge Kurulları görüş verir.	Koruma alanı olarak ilan edilen yerlerde plan yapım yetkisi belediyelerdedir. Fakat kanunda plan yapım yetkisi iki kurumda da görülmektedir. İstisnai durumlarda Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yaptırabilir.
	2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu			Turizm bölgesi ise Kültür ve Turizm Bakanlığı; değilse Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	
	3621 Sayılı Kıyı Kanunu				
	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (03.08.1990)				
Organize Sanayi Bölgeleri (için yapılacak planlar)	4562 Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu		Belirsiz	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	
	383 Sayılı Özel Çevre Koruma Kanunu	Her Ölçekte Plan	Belirsiz	Özel Çevre Koruma Kurulu Başkanlığı	
	2872 Çevre Kanunu (11.08.1983)	Her Ölçekte Plan	Bakanlar Kurulu bir Bakanlığın plan yapmaya yetkili kılar.	Aynı Bakanlık kendi yaptığı ve/veya yaptırdığı planı onamaya yetkilidir.	Üst ölçekli plan yapımında bu alanların plandan bağımsız olarak değerlendirilecek olması sorun yaratmaktadır. Pratikte (güncel uygulamalarda) üst ölçekli plan yapımında bu kurumlardan görüş alınmaktadır.
	2873 Sayılı Millî Parklar Kanunu (09.08.1983)	Her Ölçekte Plan	Tarım ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Orman Bakanlığı	
			Tarım ve Orman Bakanlığı	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	
	3194 Sayılı İmar Kanunu	1/1000 Mevzi İmar Planı	Özelleştirme İdaresi	Özelleştirme Yüksek Kurulu	
Toplu konut alanları	2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu (02.03.1984)	1/5000-1/1000 Ölçekli Nazım İmar Planları	Toplu Konut İdaresi	Belediye sınırları içinde belediyesi; dışında il özel idaresi.	
	775 Sayılı Gecekondu Kanunu (20.07.1966)	1/1000 İslah İmar Planı	İlgili Belediye	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Planın hangi kurum tarafından yapılacağı belirsizdir.
	2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu		Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Kültür ve Turizm Bakanlığı	

Tablolar incelendiğinde görüleceği üzere, “planlama aşamasında olduğu kadar uygulama aşamasında da çok sayıda kurumun çok sayıda yasayla tanımlı müdahale alanı ve hakkı; ek olarak, aynı yasanın farklı maddelerinde farklı kurumlar için tanınmış erk alanları bulunmaktadır. Dolayısıyla planlama, her bir kurumun kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmeye çalıştığı yetki alanları karmaşasına dönüşerek eylemi geciken, yapıldığı ilk halinden dönüşen ve/veya uygulamaya geçirilemeyen bir uğraşıya dönüşmektedir” (11: s. 450).

Özetle ülkemizde:

- “Ulusal kalkınma planlaması ile ilişkilendirilmiş bir mekânsal planlama sistemi ve stratejisi yoktur.
- Planlama yetkisine sahip kurumlar arasında ve izlenen planlama sürecinde düşey ve yatay işlevsel bütünlük gözetilmemektedir.
- İdari yetki alanları ile planlama sınırları örtüşmemektedir.
- Planlamanın parçacı uygulamalar ile yürütülmeye çalışılması üst ölçekli planların yapılmasını engellerken, o parçadan sorumlu tüm kurumları yetki karmaşasına düşürmektedir.
- Planlamanın ekonomiye göre işleyen bir araç olarak görülmesi onu rantı yaratan ve dağıtan bir eyleme sokmakta ve sonuçta yerin ekolojik ve toplumsal özellikleri geri planda kalmaktadır. Dolayısıyla yerelin planları, sadece adıyla ve sadece yerelin ekonomisi için varlık göstermektedir” (11: s. 462).

Kaynak paradigması bağlamında kurulan doktora tezlerinin⁴⁸ ve daha sonra tarafımızdan yapılan geliştirmelerin ışığında **Doğa Temelli Planlama Felsefesi**’ne uyumlu planlama kademelenmesi,

- . **havza planı,**
- . **bölge planı,**
- . **alt bölge planı,**
- . **yöre planı ve**
- . **uygulama imar planı**

olarak tanımlanmıştır. Fırat Su Havzası dışında, su havzaları ile bölgeler sınır / ölçek olarak çakışmaktadır.

Önerilen plan kademelerine uyarlanmış olarak, Türkiye’de planlamadan sorumlu olması istenen ve ilgili alanda tartışmaya açılması gereken kurumlar ise ölçek hiyerarşisine göre şöyle olmalıdır:

- Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı)⁴⁹
- Bölge Valilikleri
- İl Valilikleri
- Kalkınma Ajansları (KA)
- Belediyeler

“Bu kurumlar sırasıyla, havza, bölge, alt bölge, yöre, uygulama imar planı ve kent ulaşım planlarını yapmaktan ve onaylamaktan sorumludur. Önerilen bölge valilikleri, Harita [5]’de verilen Nuts 2 bölgelerinin her birinden sorumlu 28 bölge valisidir. Bu valilik, kendi sınırlarındaki planlamayı ve DPT (Kalkınma Bakanlığı) ile İl Valilikleri arasında koordinasyonu sağlayacaktır. Bölge valiliği, bilinen valilik hizmetlerinden sorumludur ve bakanlıkların planlamayla ilgili taşra teşkilatlarının da bulunduğu bir idari örgütlenme olacaktır. İl valilikleri KA’ların yaptığı Yöre Planlarının onaylanmasından sorumludur. Yöre Planları, KA’ların bünyesinde oluşturulacak **yöresel planlama büroları** tarafından hazırlanabilir. **Öneri planlama modelinde Uygulama İmar Planı ve Kent Ulaşım Planı’nı belediyelerin hazırlayıp onaylaması öngörülmektedir.** Ancak bu uygulama, mevcut belediye örgütlenmesinde bulunan planlama birimlerine Peyzaj Planlama Biriminin de eklenmesi ile gerçekleşecektir. Böylelikle doğal kaynaklar, hem şehir planlama hem peyzaj planlama bilim dallarının hazırlayacakları planlar doğrultusunda daha etkin şekilde korunacaktır” (11: s. 473).

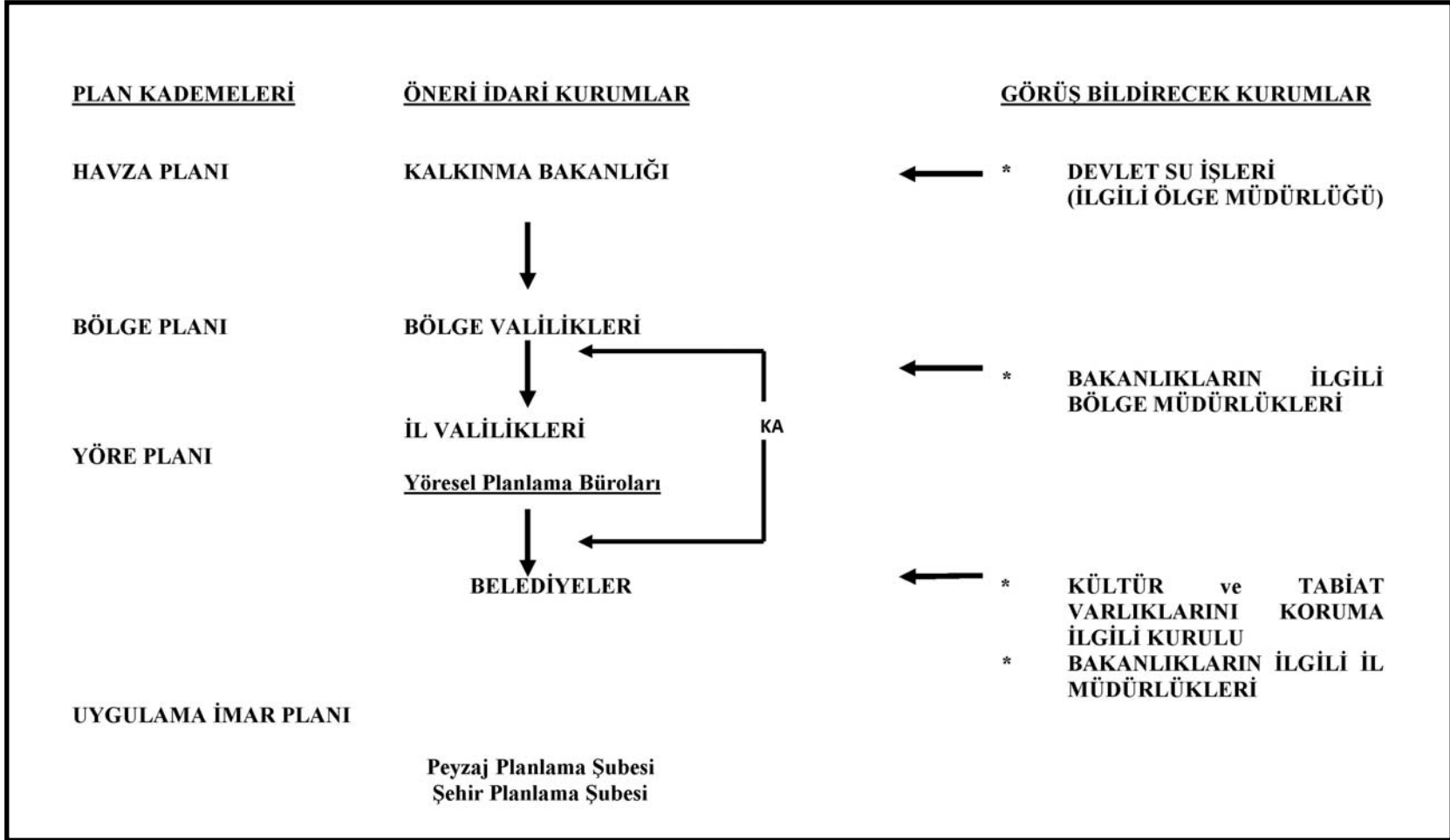
Harita 5. Türkiye'nin Öneri Nuts 2 Bölgeleri (9: s.206)

Tablo 14. Öneri Planlama Kademesi ve İdari Örgütlenme⁵⁰ (11: s. 474, 475)

PLAN TÜRÜ	İÇERİĞİ	ÖLÇEK/ KAPSADIĞI ALAN	PLAN YAPMAYA YETKİLİ KURUM	PLAN ONAMAYA YETKİLİ KURUM
HAVZA PLANI	Su döngüsünün bozulmasına izin vermeyecek şekilde, havza sınırları içinde nüfus atamaları yapılacaktır. Yer seçimi alternatif lekeleri (konut, sanayi, turizm, ticaret vb) de nüfus ile ilişkilendirilerek saptanacaktır. Bu plan, olabilirliklerin gösterildiği stratejik bir plan niteliğindedir.	Akarsu Havza Sınırları (26 Nuts 1 Bölgesi)	DPT	DPT
BÖLGE PLANI	TC'nin sosyo-ekonomik koşullarının ve uygun bölge büyüklüğünün gözetilmesi sonucunda Fırat Havzası'nın üçe ayrılması sonucu diğer 25 akarsu havzasının sınırları bölge planlama kademesidir. Stratejik planlar bu ölçekte daha uygulamaya dönük kararlar haline getirilir.	28 Nuts 2 Bölgesi	Bölge valiliği	DPT
ALTBÖLGE PLANI⁵¹	Su havzası sınıрыyla, 8 ekolojik bölge sınırının çakıştırılmasıyla oluşturulan sınırdaki yapılan plandır. Bugün Çevre Düzeni Planı ile alınabilen kararlar, öneride Alt bölge Planı ile alınacaktır.	Kendi aralarında benzerlik gösteren yörelerin öbeklenmesi ile oluşturulan alan	KA	Bölge valiliği
YÖRE PLANI	Kentsel gelişim alan sınırlarının belirlendiği, yer seçimi ve yoğunluk kararlarının (havza planına dayanarak) alındığı ve yöreye özgü yapılaşma standartlarının geliştirildiği plandır. Bu planda karbon döngüsünün devamlılığı için gerekli yeşil alan oluşturulması da gözetilecektir ⁵² .	Aynı bitki örtüsü içinde bulunan alanlar	KA	İl valiliği
UYGULAMA İMAR PLANI	Yapılaşmanın biçimine yön veren plan türüdür. Bu plan, yapılaşma standartlarına ek olarak, imar parsellerinin oluşturulması, yapı nizamlarının ve kat sayılarının belirlenmesi, imar alanı arazi kullanım örüntüsü gibi kararların, yöresel koşullara göre belirlenmesini içerir. Bu yöresel koşullar, alışılan bina tiplerinin yanı sıra, güneş ve rüzgar gibi binanın yönlenmesine etki edecek unsurlardır.	Kent ölçeği	Belediye	Belediye
KENT ULAŞIM PLANI	Erişme kontrollü yolları; 2. ve 3. derece kent içi yolları ve yaya akslarını içeren plan türüdür.	Kent ölçeği	Belediye	Belediye

“Öneri planlama hiyerarşisi, idari kurumlarla (bölge valiliği ve il valiliği) teknik kurumları (DPT, KA) bir araya getirdiğinin farkındadır. Bağlı oldukları teşkilatlanmalar ve işleyiş biçimleri farklı olan bu kurumlar arasında deneyimlenmemiş bir planlama pratiği öngörülmektedir. Ancak, mevcut planlama sisteminde teknik bir kurum olan DPT’nin yaptığı planların Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin onayından geçtiği göz önüne alınırsa, aslında öneri hiyerarşi benzer uygulamayı alt ölçekte kapsamaktadır. Bir başka deyişle, teknik bir kurum olan KA’ların yaptığı planlar valiliklerin onayından geçecek ve ardından DPT’ye sunulacaktır. Sonuç karar, yine DPT’nin teklifiyle TBMM’nin onayına sunulacaktır” (11: s. 475).

Ülke planlama deneyimlerinden yararlanarak ekolojiyle de uyumlu olması öngörülen planlama hiyerarşisi Tablo 3’de verilmiş ve aşağıda Şema 1’de görüş bildirecek kurumlarla birlikte sunulmuştur (11: s. 479) .

Şekil 2.Öneri İdari Örgütlenme (11: s.480).

BÖLÜM BEŞ

SONUÇ ve ÖNERİLER

- Havza temelli planlama anlayışının DPT kapsamında gündemde tutulan bir konu olması,
- AB Su çerçeve Direktifi kapsamında da azalan doğal kaynak olarak su kaynaklarının korunması için havza temelli planlama anlayışı üzerinde önemle durulması,
- İl Özel İdaresi Kanunu ile valilik yetkisine bağlanan İl Çevre Düzeni Planlarının da il sınırları kapsamında hazırlanma zorunluluğu,
- ayrıca NUTS sınırlarının da il sınırlarıyla çakışmıyor olması,

sınırlama ediminin tekrar gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

İl sınırları şehir planlama açısından çalışmaları yönlendirici / belirleyici sınırlama olması nedeniyle tartışma kabul etmez değer ve önemdedir. Bununla birlikte planlanan coğrafi bölgenin ekolojik dengesini yitirmemesi, yani hedeflenen çalışmaların sürdürülebilirliği açısından da, il sınırlarının akarsu havza sınırlarıyla ilişkilendirilmesi, dahası akarsu havza sınırlarının tümünden sınırlandırma edimini belirleyen olması gerekmektedir.

2006 Yılında tamamlanan araştırmaya dayanarak Sılaydın Aydın ve Efe yazdıkları makalede sadece doğal bir veri olan akarsu havzalarının dikkate alındığını, sosyo-ekonomik verilerin kullanılmamış olduğunu ve bundan ötürü de, yapılanın “yeni bir il örgütlenmesi çabasının ilk aşaması olarak” (25: s.84) düşünülmesi gerektiğini söylemişlerse de, Efe’nin 2009 yılında tamamladığı tez çalışması ile bu sorun da aşılmıştır (9).

Efe tez çalışmasında, ekolojinin ekonomi ile ilişkili doğasını, akarsu havza sınırları içindeki ekolojik verilerin özüne uygun seyreden ya da seyretmesi hedeflenen ekonomik etkinliklerin nitelik ve nicelik açısından istenen düzeye ulaşabileceğini; ayrıca sosyolojik bağlamın da kendi nitel ve nicel karakteristik özelliklerine ekoloji-ekonomi etkileşimi kapsamında ulaştığını kanıtlamıştır.

Sonuç olarak burada anılan ve yapılan çalışmalarımızla:

- 26 adet akarsu havza sınırları içinde 28 adet bölge sınırları çizilmiştir,
- bölge sınırları içinde kalan illerin yeni sınırları önerilmiştir,
- il sınırları içinde yerleşim odaklarının (belde, ilçe ve kent merkezlerinin) sınırlarının tanımlanmasında kullanılacak bilimsel ölçütler üzerinde durulmuştur.

Burada anılan ve yapılan çalışmaların tümü yeterli ilgi ve özenle incelendiğinde, geliştirilen öneri ve çözümlerin tümünün teknik ve idari açıdan yapılabilir bir iş olduğu görülecektir.

KAYNAKLAR

1. Atalay, İ. ve Mortan, K. (2002). **Türkiye Bölgesel Coğrafyası** (2. Baskı). İstanbul: İnkılap Yayınevi, Anka Basım.
2. Belgenet (2011). http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aas_122.html, Erişim Tarihi: 23.12.2011.
3. Benzeden, E., Öziş, Ü., Özdağlar, D. (1997). **Su Getirme ve Kanalizasyon Tesislerinde Sayısal Örnekler**. DEÜ Mühendislik Fakültesi Basım Ünitesi, İzmir.
4. Çelik, Z. (2006). **Türkiye’de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
5. Çukur, D. (2009). **Yeni Bir Toplumsallaştırma Sürecinin Mekânsal Anlatımı: Olanak ve Sınırları**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
6. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehircilik Anabilim Dalı 2009–2010 Güz Yarıyılı, PLN 5001 Planning Design stüdyosu çalışması.
Araştırma konusu: **“Çok Kültürlülük Tartışmalarında Ulusal Kaynakların Korunması Sorunu”**
Stüdyo sorumluları: Prof. Dr.- Ing. Şenel Ergin ve Araş. Gör. Dr. Mercan EFE
Yüksek Lisans Öğrencileri: Şehir Plancısı Candan Büyüketi ve Şehir Plancısı Kamer Vatansever.
7. Efe, M. (2000). **Mevcut İmar Planlarına Göre Öngörölmüş Kentsel Gelişmenin Yörenin Su Potansiyeli İle İlişkilendirilmesi (Karşıyaka Örneği)**. DEÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir.

8. Efe, M., (2003). **Kentsel Tarım ve Şehir Planlamaya Entegrasyonu**. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
9. Efe, M. (2009). **Sosyo-Ekonomik ve Ekolojik Temelli Bölgeleme: Olanak ve Sınırları**. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
10. Efe, M. (2010). **Doğa Koruma Odaklı Sınır Önerisi**. Peyzaj Mimarlığı IV. Kongresi (planlama, tasarım, onarım, yönetim) Bildiriler Kitabı, ss. 147-158, 21-24 Ekim 2010, Selçuk-İzmir.
11. Efe, M.&Ergin, Ş. (2010). **Kalkınma Ajanslarının Mevcut Planlama Praksisinde Değerlendirilmesi ve İşleme Biçimine Bir Öneri**. ss. 447-483. Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları, Editörler: Birol Akgül, Nasfet Uzay, ISBN: 978-605-4301-81-2, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
12. Efe, M.& Aydın Sılaydın, B. (2009). **İdari Sınırlara Dayalı Planlamanın Değiştirilebilirliği ve Havza Temelli İl Sınırları Önerisi**, Ege Coğrafya Dergisi, 18/(1-2), ss.73-84.
13. Ergin, Ş, (1992). **Yeşil Alan Donatımının Niceliksel Saptanması Yeni Bir Yöntem**. Ege Mimarlık, 92/1, sayı: 4.
14. Ergin, Ş. (1996). **Ekolojik Denge Sorununda Ekolojik Bir Parametre Karbon Bağlanması Ve Mekâna Yansıtılması Olanaklarının Araştırılması**. Ekolojik Dengenin Korunması ve Sürdürülmesi Açısından Kentsel Sistemlerin Planlanması başlıklı güdümlü proje. DEÜ-ODTÜ-İTÜ.TÜBİTAK7DEBAG/Proje no: 127-G. İzmir.

15. Ergin, Ş.&Gökçen, Ş.&Ünverdi, H. (1998). **Çevre Yönetimi Kapsamında Kentsel Yapılaşmanın Denetlenebilirliği**, 15-19 Şubat 1998 Bodrum Yarımadası Çevre Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı, ISBN 975 - 441-139-5, Cilt.2, ss.691-698, İzmir.
16. Ergin, Ş.&Çukur, D. (2007). **Şehir Planlamada Modül Kullanımı ya da Bir Öncekine Yanıt**. Egemimarlık, Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2007/2-61, ss.22-25.
17. Gürel, S. (1978). **Kent Planlama Kuramına Doğru, Kent Olgusuna Bütüncül Bir Yaklaşım**. Karınca Matbaacılık ve Koll. Şti., İzmir.
18. Hasol, D. (1988). **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**. Yem Yayın, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları: A3, 3. Baskı, İstanbul.
19. İİGDM (2008). İller İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi. **İl Kurulması Çalışmaları**. Erişim Tarihi: Eylül 2009, http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=121.
20. İİGDM (2008). İller İdaresi Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesi. (2008). **Osmanlıdan Günümüze İller**. Erişim Tarihi: Mart 2009. http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=62.
21. Keleş, R. (1980). **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**. Türk Dil Kurumu Yayınları, Sevinç Basımevi, Ankara.
22. Keleş, R. (1998). **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**. İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.
23. Ortaylı, İ.,(1979). **Türkiye İdare Tarihi**. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, no: 180, Ankara.
24. Peker, U.A., (1984). **Osmanlı İmparatorluğu İdari Taksimat ve Posta Şubeleri Hicri 1306, Miladi 1890**. Kurtuluş Ofset Basımevi, Ankara.

25. Sılaydın, M., B.&Efe, M. (2006). **Türkiye’de İl Sınırlarını Belirleme Kriterlerinin Saptanması**. PLN 698 Research Dersi (Prof. Dr.-Ing. Şenel ERGİN), D.E.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
26. Sılaydın, M., B. (2006). **Şehir Planlamanın Paradigmatik Sorgulanması Ve Ekolojik Dengenin Korunması Bağlamında Yeni Bir Süreç Önerisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. D.E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İzmir.
27. tdk, (2011). **Büyük Sözlük**. Tük Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, Erişim Tarihi: 29.11.2011.

DİPNOTLAR

¹ Ekolojik Dengenin Korunması ve Sürdürülmesi Açısından Kentsel Sistemlerin Planlanması, Güzümlü Proje.

Bkz. Kaynak 14.

² Ergin, Ş.&Gökçen, Ş.&Ünverdi, H. (1998).

Bkz. Kaynak 15.

³ Kısaca özetlenen bu çalışma (Kaynak 25), daha sonra makale (Kaynak 12) biçiminde yayınlanmıştır.

⁴ Burada kısaca özetlenen bu çalışma, daha sonra makale biçiminde yayınlanmıştır (Bkz. Kaynak 12).

⁵ Araştırma konusu: “Çok Kültürlülük Tartışmalarında Ulusal Kaynakların Korunması Sorunu” (Bkz. Kaynak 6).

⁶ Bkz. Kaynak 9, ss. 1-15 ve 113-209.

⁷ Türkiye, Şartı 1988 yılında imzalamış, 1991 yılında da 3723 sayılı yasa ile TBMM tarafından onaylanması uygun görülmüş ve 1992'de 92/3398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır (Resmi Gazete: 3.10.1992 - 21364).

Madde 5. Yerel Yönetim Sınırlarının Korunması: Yerel yönetimlerin sınırlarında, mevzuatın elverdiği durumlarda ve mümkünse bir referandum yoluyla ilgili yerel topluluklara önceden danışılmadan değişiklik yapılamaz (Bkz. Kaynak 2).

⁸ Şehir planlamanın etkilediği ve etkilendiği yerleşim birimlerinin tanımları:

Köy:

- a) Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri veya nüfus yoğunluğu yönünden şehirden ayırt edilen, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi,
- b) Belli bir adı, okul, cami, muhtarlık vb. toplumsal ve dinsel kuruluşları, komşu köyden ayrıldığı sınırları, tarla, otlak ve korusu bulunan, halkının yaşamı aşağı yukarı tümüyle toprağa bağlı olan yerleşim biçimi,
- c) Birbirleriyle akraba olan ya da olmayan birden çok ailenin bir araya gelerek tarım yapmaya ya da hayvan yetiştirmeye elverişli yerey parçasının bir köşesinde kurdukları, alan ve sokaklar çevresinde toplanan küçük ya da büyük, dağınık ya da toplu yapılarla, bunların eklentilerinden oluşan evrensel ve geleneksel yerleşme yeri (Kaynak 27).

d) Yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri ya da nüfus yoğunluğu yönünden kentten ayırt edilen, genellikle tarımsal uğraşta bulunmak gibi işlevlerle ayrımlaşan ve belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan yerleşme birimi” (Kaynak 22, s. 93).

Görüldüğü gibi, köy tarımsal özellikler gösteren yerleşim yeri olduğundan kırsal niteliktedir. Dolayısıyla şehir planlamanın göz ardı edebileceği bir dokudur. Çünkü şehir planlama eylem alanı kentsel alan üretir. Bu kapsamda sayılan yerleşimlerin tanımları aşağıda verilmiştir.

Belde: İlçeden küçük, belediye ile yönetilen yer (Kaynak 27).

İlçe: Yönetim bakımından yurt bölümlenmesinde ilden sonra gelen bölüm, kaymakamlık, kaza (Kaynak 27).

İl: Ülkenin vali yönetimindeki bölümü, vilayet (Kaynak 27).

Şehir planlamayı plan onama süreci açısından ilgilendiren il ve ilçe içerisinde kentsel alan üretimidir. Bir başka deyişle, planlama bu yönetsel sınırlarda kırdan yaşama ve üretim biçimiyle ayrılan mekânlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kentsel alan yönetsel sınırlar içerisinde kalan ve giderek genişlediği için bu sınırlara dayanan yerleşim yeridir. Aşağıda kente ilişkin tanımlar verilmiştir.

Kent: Şehir; Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı (Kaynak 27).

Kent: Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” (Kaynak 22, s. 75).

Kent: Uygar kişilerin yaşadığı bir yerleşme birimidir (Kaynak 17, s. 3).

Kent: Maxmillan Sorre, Kent özerklik ve ekonomik işlevleri arasında karşılıklı bağımlılığın bulunduğu bir yerleşme birimidir. O halde bir coğrafya biriminin kasabalıktan kentliliğe geçişi, ancak bu iki niteliği kazanması ile oluşacaktır (Kaynak 17, s. 28).

Kent: Fransızkent coğrafyacılarına göre, bir yerleşme birden fazla ve aralarında karşılıklı ekonomik bağımlılığı (interdependence) olan işlevler kazanmaya başlayınca kent görünümü ve niteliği alır demektirler (Kaynak 17, s. 29).

Kent: Bir kentin tanımlanması için aranılan kavramsal ölçütler vardır:

Sosyal Ölçütler: bunlar arasında kentlileri kır kesimindeki halktan ayıran sosyal davranış farklarından, kır kesimindeki “büyük aile” tipine karşı kentte “çekirdek aile” tipinin egemen oluşundan söz edebiliriz

Ekonomik Ölçütler: özellikle üç ana sektördeki (tarım, endüstri ve hizmet) iş gücü dağılım oranları üzerinde durulmaktadır. Somut gerçek şudur ki kentte endüstri ve hizmet sektörlerindeki iş gücü oranı teker teker tarım sektöründen büyüktür.

Kuşkusuz bu arada üretim, dağıtım ilişkileri ile uzmanlaşmanın da kentin belirleyici öğeleri olduğu anımsanmalıdır.

Kültürel Ölçütler: Gerek eğitim düzeyi gerekse kültürel eylemler yönünden kentteki düzey, kır ile karşılaştırılmaz. Örneğin, bir yerleşme biriminin bir tüksek okula (hatta pek çok kez liseye) ya da tiyatroya kavuşması, kent olmaya yönelmesi bakımından önemli ölçütlerdir.

Demografik Ölçütler: Bir anlamda sosyal ölçütlerin içinde de düşünülecek olan nüfus yoğunluğu, yani hektar başına düşen kişi sayısı, aynı zamanda kent kavramının kendi içindeki hiyerarşisini de saptamaktadır.

Örneğin kent, büyük kent (metropolis), bölgesel kent (megapolis), kıta kenti (eucomonopolis) hiyerarşisi bir bakıma nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu ile tanımlanmaktadır.

Yasal Ölçütler: Bir açıdan bu ölçütler de demografik ölçütler çerçevesinde görülebilir. Çünkü, temelde nüfus büyüklüğüne bağlanmaktadır. İşte bu ölçüt bize, kent kavramının göreliliği (relative) hakkında en somut örneği vermektedir. Ülkemizde yasalara göre 20 000 nüfusu aşan kasabalara kent denmekte iken aynı sayı Danimarka'da 1 000, Kore'de ise 40 000'dir. Bu ölçütlerin tamamını içeren yerleşme birimi kent olmaktadır (Kaynak 17).

Kent: Büyük kasaba, küçük şehir. Türkiye'nin çeşitli kentleşme araştırmalarında, nüfusu 10 000'i ya da 20 000'i aşmış bulunan yerleşme birimleri kent olarak benimsenmektedir. Bir yerleşme birimine kent denilebilmesi, o birimde tarımdışı üretimin ağırlık kazanmasına, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun orda yoğunlaşmasına, birörnek olmama ve bütünleşme derecelerinin yükselmiş bulunmasına bağlıdır (Kaynak 18, s. 288).

Kent Dokusu: Bir kentin anayollar ve ikincil yollarla bölünmüş, oturma, çalışma, alım satım, işleyim, dinlenme yerlerini kapsayan yer bölümlerinden, adacıklardan ve komşuluk birimlerinden oluşan toprak kullanım biçimi (Kaynak 21, s. 69).

Kentsel Alan: Genellikle birkent yönetimi biriminin sınırları içinde kalmakla birlikte, kimi kez ondan daha geniş olan ve kırsal niteliğini yitirmiş ya da yitirmek üzere bulunan yöre kentleri de kapsayan alan (Kaynak 21, s. 71). Planla oluşturulan kentsel alanın devamlılığı kentsel hizmetlerle sağlanır. Bu ise belediyeleşme ile gerçekleşmektedir.

Kent Ekonomisi: Bir kentin üretim, dağıtım ve tüketim işlevlerini, bunların toprak kullanımı üzerindeki etkileriyle birlikte inceleyen bilim dalı (Kaynak 21, s. 69).

Kentleşme: İşleyimleşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikim süreci (Kaynak 21, s.70).

Kentleşme: Çoğu kez kentleşmeyle karıştırılmakla birlikte ondan ayrı olan ve kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması süreci (Kaynak 21, s.71).

Belediye: İl, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt (Kaynak 27).

Kentsel alanı yaratan belediye ise siyasi erk ile sayısı artırılabilen, sınırları değiştirilebilen ve bununla birlikte sınır değişimi yerleşimin ekolojik özelliklerini veri alan bilimsel bir gerçekliğe bağlı olmadan yapılmaktadır (Bkz. Tablo. 3 ve Tablo 4).

⁹ Genel çerçevesi içinde sınırlandırma edimi, araştırma nesnesinin (alan, varlık v.b.) incelenme genişliğini – derinliğini belirler ki, bunlar da doğrudan araştırma yöntemi seçimi üzerinde etkili olurlar. Sınırlandırma becerisine sahip olan bilim alanının çıktısı, yönlendirici bilgi üretimi olacaktır. Bu bilinçle hareket eden bu araştırma raporunun yazarları yıllardır birbirine eklemlenen çalışmalarlarıyla bölgeden kente değin işlevsel olan

ölçek kademelerinde yerleşim alanlarını sınırlayabilme becerisinin bilimsel altyapısını kurmakla ilgilenmektedirler.

¹⁰ Saptama üzerine daha fazla bilgi için Bkz. Kaynak 16.

¹¹ Her bir veri grubu karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla 2000-2011 yılları için istenmiş, ancak Kurum, verileri kendilerinde mevcut olan yıl aralığına göre göndermiştir. Bununla birlikte ilgili başlığında da belirtildiği gibi iş kayıtları yalnızca 2009 Yılı için verilebilmiştir.

¹² Bu inceleme, TÜİK'ten illere ve yıllara göre alınan verilerin Nuts 1 ve Nuts 2 Bölgelerine göre Excel programında yapılan düzenlemelerin sonuçları ve değerlendirmeleriyle elde edilmiş ve 4. Bölüm'de sunulmuştur. Kurum ihracat ve ithalatını belirleyemediği il için "Belirsiz", ülke için "Kesinleşmemiş Ülke ve Bölge" nitelendirmesini kullanmıştır.

¹³ Bu alt bölümde verilen bilgiler ağırlıklı olarak Kaynak 25'de verilen araştırmaya dayanmaktadır.

¹⁴ Durumu daha iyi ortaya koymak amacıyla aşağıda köy yerleşim haritalarının hazırlanması detaylarıyla verilmiştir.

"Köy Yerleşim Haritaları"

I. Tanım

Köy yerleşim haritaları, 442 sayılı Köy Kanununa ek 3367 sayılı Kanun ve Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği'ne göre yapılan haritalardır.

II. Yapım Yöntemi

Köy yerleşim haritaları Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılır veya yaptırılır.

İlgili kurum tarafından veya kurum dışında yaptırılan köy yerleşim haritalarının yapım sorumluluğu bir harita kadastro mühendisi tarafından yüklenilmiş olmalıdır. Köy yerleşim haritalarının yapımında parselasyon harita ve planlarının yapımı bölümünde açıklanan esaslar uygulanır.

IV. İzlenecek Yol

1. Köy yerleşim haritasının kontrolü ve tescili için Valilik ilgili Kadastro Müdürlüğüne yazılı talepte bulunur.

a) Talep önce genel evrak defterine sonra fen işleri kayıt defterine kaydedilir.

b) İstem belgesi düzenlenir, başvuru fişi düzenlenmesine gerek yoktur. Fen işleri kayıt defterinden alınan kayıt tarih ve sıra numarası istem belgesine yazılır. Ayrıca işlemin cinsi istem belgesinde işaretlenir, adı ve soyadı bölümüne yazıyı gönderen kurumun adı ile yazının tarih ve sayısı yazılır.

c) İstenen belgelerden eksik olanlar ilgili idareye resmi yazı ile bildirilerek tamamlanması istenir. Köy yerleşim haritasının arazi kontrolü için gün verilmişse verilen gün ve saat idareye bildirilir.

2. Köy yerleşim haritalarının kontrolü için 1993/2 sayılı Genelge eki Yönerge'ye uygun olarak "Kadastro Değişiklik ve Kontrollük İşlemleri Ücret Çizelgesi"nde belirtilen ve işlem tarihinde uygulanmakta olan hizmet bedeli ilgilisi tarafından Döner Sermaye işletmesi Saymanlığına yatırılır. Kamu kurum ve

kuruluşlarının kendi elemanlarınca ve harita mühendisi sorumluluğunda yaptıkları köy yerleşim haritalarının kontrolünden çizelgede belirtilen ücret alınır. Ancak kamu kurum ve kuruluşları ile TKGM arasında bu konuda bir protokol düzenlenmesi halinde protokol esasları uygulanır.

V. Kontrol İşlemleri

A.Büro Kontrolü: (Değişik: 26.11.1997 gün ve 1293 sayılı genelge) Köy yerleşim haritalarının büro kontrolü:kesinleşen haritaların köy yerleşim yeri tespit komisyonu kararına ve valilik oluru ile onayına uyumlu olup olmadığı araştırılır.Uyumlu ise "Parselasyon Haritalarının Kontrol İşlemleri" bölümünde belirtilen esaslar doğrultusunda yapılır.

A. Arazi Kontrolü: Köy yerleşim haritalarının arazi kontrolleri "Parselasyon Haritalarının Kontrol işlemleri" bölümünde belirtilen esaslar doğrultusunda yapılır. Kontrol mühendisi ve görevli elemanlar tarafından büro ve arazi kontrolleri yapılan haritalarda belirlenen hata ve noksanlıklar madde madde belirtilerek hata ve noksanlıklar listesi düzenlenir. Bu liste, Kadastro Müdürlüğünün yazısı ekinde ilgili kuruma gönderilerek belirtilen hata ve noksanlıkların giderilmesi istenir. Yüklenici tarafından hata ve noksanlıkların giderilmesinden sonra; arazi ve büro kontrollerinin yapıldığı, yapılan işlerin yönetmeliğe uygun olduğu ve tescilinde teknik yönden bir sakınca bulunmadığını belirten dört nüsha kontrol raporu düzenlenerek kontrol mühendisi ve yüklenici mühendis tarafından imzalanır. Kontrol raporunun bir nüshası haritayı yapan veya yaptıran şahıs veya kuruluşa verilir ve diğer nüshaları dosyasına takılır.

VI. Tapu Sicil Müdürlüğüne Devir İşlemleri

1. Kontrolten sonra köy yerleşim haritası ile ilgili belgeler üç takım ve cilt halinde kontrol raporu ile birlikte tescil için bir üst yazı ile Tapu Sicil Müdürlüğüne gönderilir.

2. Tescil tarihi ve yevmiye numarası yazılarak Tapu Sicil Müdürlüğüne tasdik edilen köy yerleşim işlemiyle ilgili belgeleri içeren ciltlerin bir takımı Tapu Sicil Müdürlüğünde arşivlenir, diğer ciltler tescili takip eden en geç on gün içinde Kadastro Müdürlüğüne iade edilir.

VII. Tescilden Sonra Yapılacak İşlemler

1. Uygulama sınırları içinde kalan kadastro paftaları ile yeni açılan paftaların bağlantıları 300-2/19 sayılı Genelge eki Yönerge' nin 17 nci maddesine uygun olarak yapılır.

Değişiklik kadastro parsellerinin fen klasöründe de belirtilir.

2. Köy yerleşim işlemiyle ilgili belgeleri içeren ciltlerin bir takımı Kadastro Müdürlüğünde arşivlenir diğer takım ise Kadastro Müdürlüğüne ulaştığı tarihi takip eden ayın onuna kadar Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne / Bölge Müdürlüğüne bir üst yazı ile gönderilir.

3. Yeni açılan paftaların bir kopyası Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Aynı pafta kapsamında kalan daha sonra yapılacak değişiklikler için ayrıca pafta gönderilmez” (Kaynak 25: s. 3)

¹⁵ Yararlanılan haritada köylere ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Ancak, bazı yerleşimlerin köy olduğu düşünülmüştür.

¹⁶ Tablodaki tarihler, illerin il statüsüne ulaştırıldığı tarihlerdir.

¹⁷ Tabloda 10 ve 12 ile numaralandırılan yasalar, sınıra ilişkin müdahalede bulunmamıştır. Burada verilmelerinin nedeni, ilgili yasanın güncelini vermek ve yasaların değiştirilebilirliğini göstermektir.

¹⁸ Ek 1 sayılı listede sıralanan belediyeler, 1- Akkale, 2- Aşağışanlı, 3- Bağbaşı, 4- Başkarcı, 5- Bereketli, 6- Cankurtaran, 7- Duacılı, 8- Gökpınar, 9- Gölemezli, 10- Göveçlik, 11- Gümüşler, 12- Hallaçlar, 13- Irlıganlı, 14- Karahayit, 15- Kayhan, 16- Kınıklı, 17- Kocabaş, 18- Korucuk, 19- Pamukkale, 20- Pınarkent, 21- Servergazi, 22- Üçler;

Ek 2 sayılı listede sıralanan köyler, 1- Altıntepe, 2- Beylerbeyi, 3- Çeltikçi, 4- Develi, 5- Eldenizli, 6- Eskihisar, 7- Goncalı, 8- Gürleyik, 9- Güzelköy, 10- Hisarköy, 11- Kadılar, 12- Karakova, 13- Karakurt, 14- Karataş, 15- Kocadere, 16- Kumkısıık, 17- Küçükdere, 18- Salihağa, 19- Saruhan, 20- Şahinler, 21- Şirinköy, 22- Üzerlik, 23- Yeniköy, 24- Yeşilyayla, 25- Yukarışanlı.

¹⁹ Madde 5: a) Eskiden beri beldeye ait sayılan tarla, bağ, bahçe, çayır, mera, otlak, yaylak, zeytinlik, palamutluk, fundalık gibi yerler ile kumsal ve plajlar belediye sınırı içine alınır. b) Belediye sınırlarını dere, tepe, yol gibi belirli ve sabit noktalardan geçirmek esastır. Bunun mümkün olmaması durumunda, sınır düz olarak çizilir ve işaretlerle belirtilir. c) Belediyenin sınırları içinde kalan ve eskiden beri komşu belde veya köy halkı tarafından yararlanılan yayla, çayır, mera, koru, kaynak ve mesirelik gibi yerlerden geleneksel yararlanma hakları devam eder. Bu haklar için sınır kâğıdına şerh konulur. d) Çizilen sınırların geçtiği yerlerin bilinen adları sınır kâğıdına yazılır. Ayrıca yetkili fen elemanı tarafından düzenlenen kroki sınır tespit tutanağına eklenir.

²⁰ Madde 14, Madde 15 ve Madde 18, belediyenin görevleri ve kentsel alanla ilişkilidir. Bu maddeler ile kentin devamlılığı ve kentleşmesinin önemi görülmektedir.

²¹ Bunlar, a) 3.4.1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile bu Kanunun ek ve değişiklikleri; b) 13.12.1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin (b) bendi, 5 inci maddesi ve 11 inci maddesinin son fıkrası; c) 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) ve (j) bentleri; d) 21.5.1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (l) bendi ile ikinci ve üçüncü fıkraları; e) 29.5.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ve ikinci fıkrası; f) 30.4.1992 tarihli ve 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanununun 11 inci maddesinin (e) bendi; g) 29.7.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun mükerrer 38 inci maddesi.

²² Madde 14 ve Madde 15 belediyenin görevleri ve kentsel alanla ilişkilidir. Bu maddeler ile kentin devamlılığı ve kentleşmesinin önemi görülmektedir.

²³ a) Eskiden beri beldeye ait sayılan tarla, bağ, bahçe, çayır, mera, otlak, yaylak, zeytinlik, palamutluk, fundalık gibi yerler ile kumsal ve plajlar belediye sınırı içine alınır. b) Belediye sınırlarını dere, tepe, yol gibi

belirli ve sabit noktalardan geçirmek esastır. Bunun mümkün olmaması durumunda, sınır düz olarak çizilir ve işaretlerle belirtilir. c) Belediyenin sınırları içinde kalan ve eskiden beri komşu belde veya köy halkı tarafından yararlanılan yayla, çayır, mera, koru, kaynak ve mesirelik gibi yerlerden geleneksel yararlanma hakları devam eder. Bu haklar için sınır kâğıdına şerh konulur. d) Çizilen sınırların geçtiği yerlerin bilinen adları sınır kâğıdına yazılır. Ayrıca yetkili fen elemanı tarafından düzenlenen kroki sınır tespit tutanağına eklenir.

²⁴ a) 3.4.1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile bu Kanunun ek ve değişiklikleri, b) 13.12.1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin (b) bendi, 5 inci maddesi ve 11 inci maddesinin son fıkrası, c) 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrasının (ı) ve (j) bentleri, d) 21.5.1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (l) bendi ile ikinci ve üçüncü fıkraları, e) 29.5.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ve ikinci fıkrası, f) 30.4.1992 tarihli ve 3796 sayılı İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanununun 11 inci maddesinin (e) bendi, g) 29.7.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun mükerrer 38 inci maddesi (Madde 87).

²⁵ a) Eskiden beri o yerleşim yerine ait sayılan tarla, bağ, bahçe, çayır, mera, otlak, yaylak, zeytinlik, palamutluk, fundalık gibi yerler ile kumsal ve plajlar belediye sınırı içine alınır. b) Belediye sınırlarını dere, tepe, yol gibi belirli ve sabit noktalardan geçirmek esastır. Bunun mümkün olmaması durumunda, sınır düz olarak çizilir ve işaretlerle belirtilir. c) Belediyenin sınırları içinde kalan ve eskiden beri komşu belde veya köy halkı tarafından yararlanılan yayla, çayır, mera, koru, kaynak ve mesirelik gibi yerlerden geleneksel yararlanma hakları devam eder. Bu haklar için sınır kâğıdına şerh konulur. d) Çizilen sınırların geçtiği yerlerin bilinen adları sınır kâğıdına yazılır. Ayrıca yetkili fen elemanı tarafından düzenlenen kroki sınır tespit tutanağına eklenir.

²⁶ Madde 14 ve Madde 15 belediyenin görevleri ve kentsel alanla ilişkilidir. Bir başka deyişle, kentin devamlılığı ve kentsel alan önemsenmektedir.

²⁷ Kanun'un kabul tarihi: 02.07.2008.

“(1) İl özel idareleri ve belediyelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden pay verilir. Pay, genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından, vergi iadeleri düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden hesaplanır. (2) Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının; yüzde 2,85’i büyükşehir dışındaki belediyelere, yüzde 2,50’si büyükşehir ilçe belediyelerine ve yüzde 1,15’i il özel idarelerine ayrılır. (3) Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının yüzde 5’i ile genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan payların yüzde 30’u büyükşehir belediye payı olarak ayrılır. (4) Bakanlar Kurulu, bu maddede belirtilen oranları iki katına kadar

artırmaya veya kanuni haddine kadar indirmeye yetkilidir. (5) Genel bütçe vergi gelirlerinden belediye ve il özel idarelerine ayrılan payların dağıtımına esas belediye ve il nüfusları, her yılın ocak ayından geçerli olmak üzere İçişleri Bakanlığı tarafından, Türkiye İstatistik Kurumundan alınmak suretiyle, İller Bankası ve Maliye Bakanlığına bildirilir. Belde, köy, mahalle veya bunların bazı kısımlarının bir belediyeye katılması veya birleşmesi halinde bu belediyelerin payı, katılma veya birleşmenin fiilen gerçekleştiği tarihi takip eden Ocak ayının birinci gününden itibaren yeni nüfuslarına göre hesaplanır” (Madde 2).

“(1) 2 nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen orana göre ayrılan belediye payının; yüzde 80’lik kısmı belediyelerin nüfusuna ve yüzde 20’lik kısmı gelişmişlik endeksine göre İller Bankası tarafından belediyelere dağıtılır. (2) Birinci fıkrada belirtilen gelişmişlik endeksine göre dağıtılacak miktar için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından tespit edilen en son veriler esas alınır. Bu endeksin kullanımında, ilçeler gelişmişlik katsayılarına göre en az gelişmiş ilçeden en çok gelişmiş ilçeye doğru ve eşit sayıda ilçeyi içeren beş gruba ayrılır. Eşitliği bozan ilçe son gruba ilave edilir. Belde belediyelerine bağlı buldukları ilçenin endeks değeri uygulanır. Birinci fıkraya göre belirlenen miktarın yüzde 23’ü birinci gruba, yüzde 21’i ikinci gruba, yüzde 20’si üçüncü gruba, yüzde 19’u dördüncü gruba ve yüzde 17’si beşinci gruba tahsis edilir. Bu tahsisat, her grup içinde, gruba giren belediyelerin nüfuslarına göre dağıtılır. (3) 2 nci maddenin ikinci fıkrasına göre ayrılan büyükşehir ilçe belediyeleri payı, nüfus esasına göre dağıtılır. Hesaplanan tutardan yüzde 30’luk büyükşehir belediyesi payı ayrıldıktan sonra kalan miktar büyükşehir ilçe belediyelerinin hesabına İller Bankası tarafından aktarılır. (4) 2 nci maddenin üçüncü fıkrasına göre ayrılan büyükşehir belediye payının; yüzde 70’i doğrudan ilgili büyükşehir belediyesi hesabına aktarılır. Kalan yüzde 30’luk kısmı ise büyükşehir belediyeleri arasında nüfus esasına göre dağıtılır” (Madde 5).

“(1) Kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri Maliye Bakanlığı bütçesine belediyeler denkleştirme ödeneği olarak konulur. Maliye Bakanlığı, bu ödeneği, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılmak üzere, İller Bankası hesabına aktarır. Bu ödeneğin yüzde 60’ı, nüfusu 5.000’e kadar olan belediyelere, yüzde 40’ı ise nüfusu 5.001 – 9.999 arasında olan belediyelere eşit şekilde dağıtılır” (Madde 6).

²⁸ 03.07.2005 tarih ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve 21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gibi yaptırımlarla sınırın yürüyemeyeceği alanlar belirlenmeye çalışılsa da doğal sit sınırlarının, tarımsal arazilerde en küçük parsel büyüklüğünün değiştirilebildiği gözlenmektedir.

²⁹ Bilgiler istenmesi üzerine, Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından 19.03.2010 tarih ve 54I-2193 sayılı e-posta ile gönderilmiştir. Bilgilerin 2009’a kadar olmasının nedeni, bilgilerin yerel seçimlere göre düzenlenmesidir.

³⁰ Geçerli olan 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14 ve 15. maddelerinde kentsel hizmetler görülmektedir. Reddedilen 5215 ve 5393 sayılı yasa ile değiştirilen 5272 sayılı belediye kanunlarında da kentsel hizmetlerin önemi görülmektedir (Bkz. Bölüm 3.2).

³¹ Dünyada gıda güvenliği için kentsel tarıma dönük uygulama ve araştırma yapan birçok kurum/organizasyon bulunmaktadır. Bunlardan bazıları:

- Accra Metropolitan Meclisi (The Accra Metropolitan Assembly, ACCRA)
- İnsanları Besleyen Şehirler Programı (Cities Feeding People Programme, CFP)
- Gıda ve Tarım Organizasyonu (Food and Agriculture Organisation, FAO)
- Kentsel Tarım ve Ormancılıkta Kaynak Merkezi (Resource Centre on Urban Agriculture and Forestry, RUAF)
 - Uluslararası Su Yönetim Enstitüsü (IWMI)
 - Afrika Kentsel Yönetim Enstitüsü (IAGU)
 - Doğu ve Güney Afrika İçin Belediye Gelişme Programı (MDP-ESA)
 - Kent Yönetim Programı-Lâtin Amerika ve Karayip (UMP-LAC)
- Kentsel Tarıma Destek Grubu (The Support Group on Urban Agriculture, SGUA)

Ayrıntıları için Bkz. Kaynak 8, s. 25-47.

³² 16.08.2010 tarihinde bir dilekçe ile Ege Bölgesi Sanayi Odası'ndan, Türkiye'deki her bir ilin ürünlere göre ihracat ve ithalat bilgileri istenmiştir. Kurum, 18.08.2010 tarih ve 8328 sayılı dilekçe ile bu bilgilerin kendilerinde olmadığını ve Tarım İl Müdürlükleri'nden alınması gerektiğini bildirmiştir. Ardından, İzmir Tarım İl Müdürlüğü ile yapılan telefon görüşmesinde Tarım İl Müdürlüğü'nün mevcut arşivi nedeniyle bu bilgilere ulaşılamayacağı öğrenilmiştir.

02.11.2010 ve 07.12.2010 tarihlerinde TUIK'ten son 10 yıl için illere göre tarım alanları verileri, her bir ilin hangi üretim alanında hangi ülkeyle ne kadar ithalat ve ihracat yaptığı ve Türkiye'de hangi iş alanlarında ne kadar üretim firmasının olduğu bilgileri istenmiştir. Kurum, iş kayıtları bilgilerinin yalnızca 2009 yılı için olduğunu, dış ticaret bilgilerinin de yalnızca son 10 yıllık bilgilerinin tutulduğunu 02.11.2010 tarih ve 15I-8480 sayılı e-posta bildirmiş ve Dış ticaret, tarım ve iş kayıtları verilerini sırasıyla 05.11.2010 tarih ve 622.02-8602(151) ve 09.12.2010 tarih ve 9451 sayılı e-posta ile ücreti karşılığında göndermiştir.

³³ Dökümlerin ayrıntıları için Bkz. EK-1-Tarım Alanları Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.

³⁴ Dökümlerin ayrıntıları için Bkz. Ek-2: Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.

³⁵ Dökümlerin ayrıntıları için Bkz. Ek-3: Kesilerek Kullanılan Kümes Hayvanı Sayısı ve Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı Miktarı Durumu.

³⁶ Zonguldak'ta yalnızca 1999'da 90000 adet, 2000'de 40000 adet; Mardin'de sadece 2001'de 72000 adet; Şanlıurfa'da 1999'da 581000 adet, 2001'de 5070 adet; Ağrı'da sadece 2004'te 20050 adet; Kırıkkale'de yalnızca 1999'da 1180000 adet, 2000'de 305500 adet; Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 2000'de 10600 adet ve 2001'de 36200 adet kümes hayvanı kesilmiştir. Van'da 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 ve 2009'da kesilerek kullanılan kümes hayvanı yokken, 2004'den 2008'e +6696 (%119,8) artış olmuştur.

³⁷ Dökümlerin ayrıntıları için Bkz. Ek-5: Yumurta Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.

³⁸ Dökümlerin ayrıntıları için Bkz. Ek-4: Mevcut Kümes Hayvanı Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu.

³⁹ Zonguldak'ta sadece 1999'da 108 ton, 2000'de 48 ton; Mardin'de yalnızca 2001'de 100,8 ton; Ağrı'da yalnızca 2004'te 68,25 ton; Kırıkkale'de yalnızca 1999'da 1748,5 ton, 2000'de 431,8 ton; Van'da 2004'te 13,97 ton, 2005'te 769,1701 ton, 2006'da 105,5212 ton 2007'de 229,368 ton, 2008'de 171,296 ton ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 1999'da 61,33 ton, 2000'de 18,41ton, 2001'de 58,14 ton et kesilmiştir.

⁴⁰ TÜİK'ten ithalat ve ihracat miktarları dolar olarak da alınmıştır. İhracat ve ithalattaki kg durumu, ücretle aynı paralelde olduğundan dolar bilgileri ekli belgelerde verilmiştir.

⁴¹ TÜİK'ten gelen ve (77 gönderilmemiştir) 1-98 arasında numaralandırılmış veriler, fasıl gruplarına göre tabloda verilen biçimle gruplandırılmıştır. TÜİK'ten gelen veri adları ve bunların hangi fasıl gruplarından yer aldığı için ayrıntıları için Bkz. Ek-6: Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) Gelen Veriler ve Dahil Edildikleri Fasıl Grupları.

⁴² Fasıl gruplarının kg ve dolar olarak ihracat ve ithalat durumları için Bkz. Ek-7: Fasıl Gruplarına Göre 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar). Yapılan İhracat ve ithalatın fasıl grubu belli olmayanlar, TÜİK tarafından "Belirsiz" olarak nitelendirilmiştir.

⁴³ Bu alt bölümde verilen bilgiler ağırlıklı olarak Kaynak 25'e dayanmaktadır:

⁴⁴ Eski adıyla Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) olan Kalkınma Bakanlığı, 10 Haziran 2011'de kurulmuştur.

⁴⁵ Kapasite nüfus hesabı Kaynak 13, s. 56'ya göre yapılmıştır. Bu yöntemi "her bir yapılanma nizamına karşılık gelen net nüfus yoğunluğu hesabı oluşturmuştur. Yoğunluğun hesaplanmasında, her nizamda geçerli olan yan ve arka bahçe mesafeleri yönetmeliğe göre belirlenmiştir. Hangi nizamların ön bahçeli ve ön bahçesiz olduğu plan üzerinde okunamadığından tüm nizamlarda ön bahçe varmışçasına hesap yapılmıştır.

⁴⁶ Örnekleme için Karşıyaka İlçesi'nde her mahalleden konut ağırlıklı sokak isimleri seçilerek Yeşilyurt İzsü'ya verilmiş ve bu sokaklardaki konutların 1999 yılı su tüketimleri, 1997 yılı nüfuslarına göre %1 örnekleme değerine göre hesaplanmıştır.

⁴⁷ Yazarlar, "Kanun" sözcüğü yerine Türkçe karşılığı "Yasa" sözcüğünü kullanmak istemişlerse de, Yasa adları genellikle "Kanun" ile bittiğinden, okuyucunun dikkatini bozmamak için pratikte kullanıldığı biçimiyle "Kanun" sözcüğünü kullanmayı sürdürmüşlerdir.

⁴⁸ Daha fazla bilgi için Bkz. Kaynak 4, Kaynak 5, Kaynak 9, Kaynak 26.

(Tezlerin tamamı DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü'nün web sayfasından indirilebilir.)

⁴⁹ Kaynak 11'in yayınlanmasından sonra, DPT, 10 Haziran 2011'de Kalkınma Bakanlığı olmuştur.

⁵⁰ Bkz. Dipnot 44, Dipnot 49.

⁵¹ 8 ekolojik bölge sınırı için Bkz. Kaynak 1.

Alt bölge sınırları ile kastedilen, 8 ekolojik bölge ile havza sınırlarını karşılaştırarak ekolojiyle uyumlu bölge önerisidir. Yöre sınırları da aynı yöntemin detaylandırılması ile geliştirilmiştir. Bkz. Kaynak 26.

⁵² Karbon döngüsünün devamlılığı konusunda gerekli hesaplama için Bkz. Kaynak 14.

EKLER

Ek-1 Tarım Alanları Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu

Ek-2 Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Toplamı ve Çeşitlerinin 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu

Ek-3 Kesilerek Kullanılan Kümes Hayvanı Sayısı ve Et Olarak Kullanılan Kümes Hayvanı Miktarının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu

Ek-4 Mevcut Kümes Hayvanı Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu

Ek-5 Yumurta Sayısının 1999-2009 Yılları Arasındaki Durumu

Ek-6 Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) Gelen Veriler ve Dahil Edildikleri Fasılların Grupları

Ek-7 Fasıllarına Göre 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar)

Ek-8 Bölgelerin 2002-2010 Yılları Arasında Toplam İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar) ve Toplam İhracat ve İthalat Durumunun Fasıllarına Göre Dağılımı (Kg ve Dolar)

Ek-9 Nuts 1 Bölgelerinin 2002-2010 Yılları Arasında Ülkeler ve Ülke Grupları ile Yaptığı İhracat ve İthalat Durumu (Kg ve Dolar)

Ek-11 Havzalara Göre Öneri İl ve İlçeler

Ek-10 Havzalara Göre İl ve İlçe Dökümleri